

STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE BUSOVAČA ZA PERIOD 2021. – 2025. GODINA

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3.
2. METODOLOGIJA IZRADE STRATEGIJE RAZVOJA.....	4.
3. STRATEŠKA PLATFORMA.....	7.
3.1. Izvod iz socio-ekonomske analize.....	7.
Historijat.....	7.
Geografski položaj.....	10.
Demografska struktura.....	14.
Društvena infrastruktura.....	19.
Pregled stanja u lokalnoj ekonomiji.....	29.
Javna infrastruktura.....	36.
Stanje okoliša.....	39.
3.2. Strateško fokusiranje.....	43.
3.3. Vizija i strateški ciljevi razvoja.....	49.
Vizija.....	49.
Strateški ciljevi.....	50.
4. SEKTORSKI RAZVOJNI PLANOVI.....	53.
4.1. Plan ekonomskog razvoja.....	53.
4.1.1. Fokusiranje.....	53.
4.1.2. Sektorski ciljevi ekonomskog razvoja.....	54.
4.1.3. Programi, projekti i mjere.....	56.
4.1.4. Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima ekonomskog razvoja....	57.
4.2. Plan društvenog razvoja.....	58.
4.2.1. Fokusiranje.....	58.
4.2.2. Sektorski ciljevi društvenog razvoja.....	59.
4.2.3. Programi, projekti i mjere.....	60.
4.2.4. Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima društvenog razvoja.....	61.
4.3. Plan zaštite životne sredine.....	62.
4.3.1. Fokusiranje.....	62.
4.3.2. Sektorski ciljevi zaštite životne sredine.....	63.
4.3.3. Programi, projekti i mjere.....	66.
4.3.4. Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima zaštite životne sredine.	67.
5. PLAN RAZVOJA ORGANIZACIONIH KAPACITETA I LJUDSKIH POTENCIJALA.....	68.
6. PRILOZI STRATEGIJI RAZVOJA OPĆINE BUSOVAČA	
6.1. Kapitalni projekti	72.
6.2. Analiza realizovanih kapitalnih i drugih projekata iz Strategije razvoja općine Busovača 2016. – 2020. godina	80.

1. UVOD

Strategija integrisanog razvoja općine Busovača za period 2021.–2025. godina je ključni strateškoplanski dokument općine koji obuhvata ekonomsku, društvenu, okolišnu i prostornu sferu koji treba da podstiče budući rast i razvoj zajednice.

Strategija je izrađena kao okvir za definisanje zajedničkih ciljeva, ali i kao odgovor na izazove budućeg ekonomskog, društvenog, okolišnog i prostornog razvoja općine i sveukupnog života u njoj i kao takva, u skladu je sa strategijama i politikama viših nivoa vlasti.

Strategija razvoja predstavlja putokaz za sveukupni razvoj općine, osnovu za izradu detaljnih planova i programa u pojedinim sektorima, kreira podlogu za praćenje napretka razvoja, informiše sveukupnu javnost i ulagače o razvojnom putu općine Busovača, te ohrabruje međuopćinsku saradnju i dogovor u planiranju različitih nivoa vlasti i društveno-ekonomskih partnera.

Strategija definiše viziju razvoja i strateške ciljevi na period od pet godina, sektorske planove, operativne ciljeve, programe, projekte i mjere takođe na period od pet godina i okvirne operativne planove za period trajanja ovog dokumenta.

Obuhvata i listu prioriternih programa i projekata u svakom sektoru koji omogućavaju dosezanje postavljenih ciljeva putem provođenja operativnih aktivnosti. Prioritetni programi i projekti ne predstavljaju samo dobar osnov za korištenje općinskih i drugih domaćih izvora sredstava, nego i dobar osnov za pristup različitim eksternim izvorima finansiranja.

Kod izrade Strategije razvoja općine Busovača posebno se vodilo računa o ostvarivanju horizontalne intersektorske usklađenosti te vertikalne usklađenosti Strategije sa strategijama i planovima na drugim nivoima, a poseban značaj poklonjen je mogućim inicijativama međuopćinske saradnje.

Strategija razvoja pored odgovora na pitanje „šta“, pruža i odgovore na pitanja „kako“, što je od ključnog značaja za njenu kvalitetnu sveukupnu implementaciju i operacionalizaciju.

2. METODOLOGIJA KREIRANJA STRATEGIJE RAZVOJA

U izradi Strategije razvoja općine Busovača korištena je standardizirana Metodologija za planiranje lokalnog razvoja (MiPRO), prihvaćena i preporučena od strane entitetskih vlada, te Saveza općina i gradova oba entiteta.

MiPRO je naglašeno interaktivna metodologija, zasnovana na stalnoj komunikaciji i učešću velikog broja aktera iz cijele zajednice.

MiPRO je u potpunosti usklađena sa postojećim zakonskim okvirom kojim je definisano planiranje razvoja na lokalnom nivou, gdje je općinska uprava nosilac procesa izrade i implementacije strategije, uz maksimalno uključivanje i svih drugih aktera života u lokalnoj zajednici. Nadalje,

MiPRO je u potpunosti usaglašena sa vodećim principima i pristupima strateškom planiranju koje promoviše Evropska unija.

Sam proces planiranja lokalnog razvoja nije jednostavan, nego kompleksan. Sljedeća objašnjenja mogu pridonijeti lakšem razumijevanju. Ključne su tri razine planiranja:

- strateška, koja predstavlja integriranu i integrirajuću razinu (tzv. stratešku platformu za razvoj općine),
- taktička, koja predstavlja sektorske razvojne planove (ekonomskog razvoja, društvenog razvoja i zaštite okoliša) i treća,
- operativna razina planiranja, koja obuhvata plan implementacije strategije, finansijski okvir, plan organizacijskih i ljudskih resursa, te praćenje i ocjenjivanje.

I strateško i sektorsko planiranje uzimaju u obzir relevantne više razvojne dokumente (generalne i sektorske razvojne strategije i planove).

Zajednički temelj i za stratešku platformu i za sektorske razvojne planove predstavlja socio-ekonomska analiza, koja bi trebala biti izrađena na participatoran način te gender osjetljiva, i čijom izradom sadržajno otpočinje proces planiranja.

Strateška razina planiranja počinje identificiranjem najvažnijih unutarnjih faktora i vanjskih okolnosti od značaja za razvoj općine. Pogodan alat za to je SWOT analiza. Pri izvođenju SWOT analize unutarnje prednosti i slabosti se dobrim dijelom izvode iz prethodne socio-ekonomske analize, dok su više razvojne strategije i planovi često dobar izvor za uočavanje vanjskih prilika i prijetnji. Pritom, posebnu pažnju u tim dokumentima trebalo bi obratiti na odgovarajuće dijelove analize (SWOT i PEST analiza), ali i na dijelove u kojima se opisuju planirane strateške intervencije i mehanizmi za njihovo ostvarivanje.

U svom daljnjem toku, strateško planiranje je sužavanje i izoštravanje perspektive, kako bi se „uhvatile“ najizrazitije prednosti i najkritičnije slabosti, na koje će se strateški koncentrirati resursi u narednom periodu. Iz takvog fokusa stvaraju se vizija i strateški ciljevi razvoja.

Pri definiranju strateških ciljeva, provjerava se njihova usklađenost sa odgovarajućim ciljevima iz viših razvojnih dokumenata. Osim te, tzv. vertikalne usklađenosti, provjerava se i osigurava njihova međusobna, horizontalna usklađenost. Time se praktično završava strateška, intersektorska razina planiranja, koja predstavlja temelj za taktičku, sektorsku razinu planiranja.

I sektorsko planiranje praktično počinje identificiranjem i fokusiranjem najvažnijih unutarnjih faktora i vanjskih okolnosti, koje bi trebalo prioritarno uzeti u obzir pri izradi ovih planova. Pritom se također koriste odgovarajući dijelovi i nalazi socio-ekonomske analize (za prednosti i nedostatke) i odgovarajući dijelovi viših sektorskih razvojnih dokumenata (za prilike i prijetnje).

U sljedećem koraku u okviru svakog sektorskog plana razrađuju se operativni ciljevi.

Stratešku podlogu za njihovo definiranje predstavljaju vizija i strateški ciljevi. Pri definiranju, posebno se vodi računa i o njihovoj usklađenosti sa ciljevima iz relevantnih viših razvojnih dokumenata. Uz to, vrši se horizontalno usklađivanje ciljeva između sektora. Nakon određivanja sektorskih razvojnih ciljeva, vrši se kandidiranje i izbor odgovarajućih programa kao instrumenata za ostvarivanje tih ciljeva.

Programi predstavljaju logično povezane grupe projekata i mjera. Pritom, dodatnu vrijednost imaju programi koji istovremeno doprinose ostvarivanju više ciljeva, a naročito programi koji imaju intersektorski značaj.

Završni je korak u izradi sektorskih razvojnih planova definiranje odgovarajućih indikatora uspjeha za procjenu napretka u ostvarivanju sektorskih planova i, posredno, cjelovite strategije razvoja.

Glavne podloge za definiranje indikatora predstavljaju odgovarajući strateški i sektorski razvojni ciljevi, s jedne strane, i indikatori uspjeha odabranih programa u okviru sektorskog plana, s druge strane.

Nakon toga, prelazi se na operativnu razinu, koja obuhvata pripremu trogodišnjeg plana implementacije, indikativnih finansijskih planova za realizaciju strategije razvoja, pripremu ljudskih potencijala i organizacijskih kapaciteta, te plana praćenja i ocjenjivanja, u idealnom slučaju, početkom godine. U praktičnoj razradi u nastavku, metodološki okvir za planiranje lokalnog razvoja izložen je kroz sljedeće ključne faze:

- Pripremna faza, koja obuhvata mobiliziranje lokalnih aktera i pokretanje procesa planiranja;
- Strateški dio, koji obuhvata definiranje razvojne platforme (socio-ekonomska analiza; strateško fokusiranje; kreiranje vizije i strateških razvojnih ciljeva);
- Taktički dio, sa sektorskim planovima, koji obuhvata izradu sektorskih razvojnih planova ekonomskog razvoja, društvenog razvoja i unapređenja okoliša (sektorsko fokusiranje; definiranje sektorskih/operativnih ciljeva; definiranje programa, projekata i mjera; definiranje indikatora praćenja i ocjenjivanja i priprema okvirne finansijske konstrukcije);
- Operativni dio, koji obuhvata razradu okvira za implementaciju (plana implementacije, finansijskog plana, plana razvoja organizacijskih kapaciteta i ljudskih resursa, te plana praćenja i ocjenjivanja).

Za svaku opisanu fazu procesa prvo se tabelarno prikazuju neophodni elementi koje standardizirana metodologija podrazumijeva, koraci koje bi trebalo poduzeti i rezultati koje je potrebno ostvariti. Onda se daje orijentacioni pregled mogućih metoda i alata koji se preporučuju za korištenje, sa pregledom potencijalnih učesnika. Nakon toga, detaljno se opisuju koraci, metode, alati i interakcije između učesnika procesa, sa odgovarajućim formatima i primjerima. Primjena preporučenih minimalnih elementa je samo pretpostavka, ali ne i garancija da će proces strateškog planiranja biti učinkovit, što znači da je moguće i korištenje dodatnih koraka i alata radi postizanja kvalitetnijih rezultata planiranja i veće učinkovitosti strategije.

Vodeći principi na kojima se zasniva Strategija razvoja općine Busovača su održivost i socijalna uključenost. Održivost kao princip integriše ekonomski i okolišni aspekt, dok princip socijalne uključenosti podrazumijeva jednake šanse za sve i pravičnost u smislu identifikacije potreba i interesa marginalizovanih i socijalno isključenih grupa stanovništva.

Nadalje, Strategiju razvoja karakterišu integracija (što znači da su ekonomski, društveni i okolišni aspekt posmatrani kao neodvojivi dijelovi jedne cjeline) i participacija (svi zainteresirani akteri su angažovani i doprinijeli su izradi Strategije).

Općina Busovača se odlučila na izradu Strategije vođena uvjerenjem da strateško planiranje predstavlja ključni instrument za aktivno i odgovorno upravljanje lokalnim razvojem.

Proces izrade Strategije integrisanog razvoja općine Busovača, iniciran od strane načelnika Općine i podržan od strane Općinskog vijeća, započeo je imenovanjem Komisije za izradu Strategije integrisanog razvoja općine Busovača od strane načelnika Općine Busovača, i ista čini nastavak kontinuiranih aktivnosti strateškog planiranja u ovoj općini započetog 2005. godine izradom prvog ovakvog strateškog dokumenta, kao operativnog tijela koje je vodilo proces, ali i uključivanjem svih relevantnih predstavnika javnog poslovnog i nevladinog sektora. Rezultirao je usvajanjem Strategije u formi nacrtu u decembru 2020. godine.

U svom konačnom obliku dokument čine izvod iz socio-ekonomske analize, strateški fokusi, vizija razvoja, strateški i sektorski ciljevi, sektorski planovi razvoja sa organizacijskim i finansijskim okvirom, te programi, projekti i mjere koje doprinose ostvarivanju definisanih ciljeva.

3. STRATEŠKA PLATFORMA

3.1. Izvod iz socio-ekonomske analize

Historijat¹

Busovača leži u dolini na značajnom raskrižju cesta Lašvanske i Lepeničke doline. Ovaj divni krajolik odlikuje se blagim brežuljcima oko grada koji lagano prelaze u visoke planine obrasle gustim šumama, bogatim šumskim plodovima.

O nastanku imena Busovača postoje pisani dokumenti i više legendi i narodnih predaja. U monografiji "Busovača" izdanoj 1971. navodi se da je Gustav Thoemmel zaključio po Teodozijevoj ploči iz IV. st. n. e. da je Busovača rimsko naselje Baloja kuda je prolazila rimska cesta od Siska do Solina. Legende i predaje o porijeklu imena Busovača su mnogobrojna i uglavnom se vežu uz pothvate junaka narodnih pjesama. Primjerice, postoji legenda da je konj Vuka Jajčanina skočio s brda Hum u Busovaču kojom prilikom je izvalio bus sa zemljom i travom.

Etimološki gledano, porijeklo imena se najčešće veže uz riječ *bus* u navedenom značenju ili uz riječ *busovati*, tj. oglašavati, vezujući to uz značaj oglašavanja kroz Busovaču kao mjesta na važnom cestovnom pravcu.

U pisanim dokumentima naselje Busovača prvi put se spominje 16. avgusta 1371. godine, kada je trgovac Gojko Čepić iz Busovače prodao Mlećaninu Johanu Rombaldu Bonu 30 milijarija (15 tona) željeza. Taj se dokument čuva u Dubrovačkom arhivu. Međutim, historija Busovače kao značajnog naselja daleko je starija, iako nije sačuvano mnogo materijalnih ostataka iz prošlih razdoblja

Naseljavanja ovog područja je bilo još u neolitsko doba, čemu svjedoče grobovi starih Ilira primjetni na nekoliko mjesta u dolini rijeke Kozice te srebrni novac Ilira (Apolonie) pronađen na području Kaonika. U rimsko doba kroz Busovaču je prolazila važna rimska cesta, dalje prema Kiseljaku, a pojedine dionice te ceste mogu se i danas naslutiti. Materijalne ostatke rimske kulture na tom području čine četvrti, ostatci rimske građevine od opeke u selu Polje, podzemna grobnica na brežuljku Borak, ruine rimskih kuća, miljokaz pronađen na Kaoniku i dr. Slavensko stanovništvo se doseljava u ove krajeve krajem VI. i početkom VII. st., a do X. st. imamo vrlo malo dokaza iz tog vremena i ono je manje naučno obradeno. Od X. do XII. st. u širem zahvatu Sarajevsko-zeničke doline stvarana je prva bosanska država. Od utvrda iz tog razdoblja ostale su ruinirane građevine od kojih su najvažnije Medvjedgrad (Stari Grad), Gradina, Kaštela, Hum i drugi.

Svjedoci materijalne kulture su i srednjovjekovni nadgrobni spomenici, stećci, kojih je u ovom kraju relativno veći broj. Naselja Kupres, Ravan i Carica bili su srednjovjekovni gradići koje su Turci teško poharali u XV. stoljeću. Za vrijeme turske vladavine Busovača se prvi put u pisanim dokumentima spominje 1468. i 1480., kada se vojska ugarsko-hrvatskoga kralja Matijaša Korvina sukobila s turskom vojskom između Busovače i Viteza. Spomenici kulture iz tog vremena su džamije, Ciglana, turbeta, nišani itd.

Busovača se nalazila na važnoj prometnici od Banje Luke preko Travnika do Sarajeva zbog čega je često doživljavala prolaske i sukobe raznih vojski i brojne bune turskih feudalnih moćnika. I za vrijeme austrougarske uprave Busovača je odigrala značajnu ulogu. Naime, 14. augusta 1878. godine austrougarska vojska je s dvjema kolonama ušla u Busovaču gdje se utaborila i otvorila ratnu bolnicu. Uspostavom austrougarske uprave u Bosni i Hercegovini Busovača dobiva status političke ispostave fojničkoga kotara u sastavu sarajevskog okruga. Grade se privredni, komunalni i javni objekti kao što su željeznička stanica Kaonik, šumska uprava, pošta i telegraf, katolička crkva, groblja, pučka škola itd.

¹ Izvor podataka: Službena stranica Općine Busovača

U to vrijeme na području današnje Busovače postojale su sljedeće seoske općine: Bukovci, Lugovi, Putiš, Pridola i Počulica.

U novoj južnoslavenskoj zajednici, koja je stvorena 1918., Busovača je imala status općine. Sporazumom Cvetković-Maček 1939. godine stvorena je Banovina Hrvatska u čiji je sastav ušlo i busovačko općinsko područje.

Tokom četverogodišnjeg rata, od 1941. do 1945. godine, Busovača je bila značajna s vojnog aspekta, jer je njezinim područjem prolazila vrlo važna cesta prema Sarajevu. Od 1943. godine na ovaj teren su se ubacivale partizanske snage koje su vršile diverzije na komunikacijama i izvodile manje vojne operacije.

Odlaskom njemačkih i povlačenjem hrvatskih snaga 09.04.1945. godine u grad ulaze partizani i uspostavljaju vlast..

U privrednom pogledu sve do 1992. Busovača je spadala u nerazvijene općine u BiH, ali su ipak otvarani pojedini industrijski kapaciteti: „Vatrostalna-Busovača“, „Mediapan“, JKP „Komunalac“, TP „Tisovac“, UP „Ugostiteljstvo“ i mnogi drugi.

Prve demokratske izbore 1990. Busovača dočekuje kao izrazito nerazvijena općina, a u februaru iste godine osniva se više stranaka koje sudjeluju na prvim demokratskim izborima.

Dolazi do novih ratnih zbivanja koja završavaju mirovnim sporazumom u februaru 1994. Nakon teških ratnih stradanja na prostoru Lašvanske doline i cijele srednje Bosne Busovača doživljava svoj postupni oporavak i novi kvalitativni skok. Obnavljaju se stari i grade novi objekti te razvijaju sve privredne grane prvenstveno kroz privatnu inicijatu ovdašnjih poduzetnika.

Historija Busovače je itekako opsežna i burna. Od prvotnih vremena pa do danas Busovača je kročila putem napretka, uspjeha i razvoja.

Čak je i pomalo začuđujuće da grad i općina Busovača, čija površina iznosi 157 kvadratnih kilometara i u kojoj prema popisu stanovništva iz 2013. godine živi oko 18.000 stanovnika, zauzima tako važno mjesto u historiji, da se spominje u svakom razdoblju kroz koje je prošla BiH, ali i mnoge druge zemlje. To se može objasniti time da naš relativno mali grad odlikuju povoljan geografski položaj, ugodna klima, prirodne ljepote, ali također i divni ljudi koji su nadaleko poznati po gostoprimstvu te prijatnom i susretljivom odnosu prema došljaku.

Priča o Hanki i Sejdi

Malo tko zna da je poznati domaći film **“Hanka”** iz 1955. snimljen prema istinitom događaju koji se zbio prije nešto više od pola stoljeća u Busovači. Uboistvo Hanke, lijepe Ciganke, opisao je naš poznati književnik Isak Samokovlija, koji je u to vrijeme radio na ovim prostorima kao doktor. Upravo je taj film 1956. godine bio nominiran za Zlatnu palmu Canskog filmskog festivala. Režiser filma je Slavko Vorkapic, Vera Gregović tumači lik Hanke, a Jovan Miličević lik Sejde. Tužna priča o prkosnoj Hanki i o njezinom ubistvu odvija se na nekoliko lokacija u Busovači. Hanka i Sejdo su živjeli u naselju Klokoti, a samo ubistvo se dogodilo u krčmi čiji je vlasnik bio mještаниn Jović. Bogdan Jović, sin pokojnog krčmara, bio je očevidac sukoba između Sejde i Hanke.

“Sjećam se”, priča Bogdan Jović, “da joj je glava bila iznad potočića koji i danas protiče glavnom ulicom Busovače.” (objavljeno u časopisu Naša riječ 21. augusta 1963. godine)

MARKO ALAUPOVIĆ (1885.-1979.)

Roden je 10. maja 1885. godine u Busovači. Teologiju je studirao u Sarajevu (1903.-1907.). Zaređen je za svećenika Vrhbosanske nadbiskupije 15. septembra 1907. godine, a 1913. godine nadbiskup Josip Štadler šalje ga na studij u Rim, da bi 1915. godine prešao u Innsbruck, gdje je doktorirao 21. avgusta 1916. godine. Za biskupa je posvećen u Beogradu 24. septembra 1950. godine, a 7. septembra 1960. godine postaje rezidencijalnim nadbiskupom u Sarajevu i metropolitom Vrhbosanske pokrajine. Sudjelovao je na Drugom vaticanskom saboru (1962./65.). Penzionisan je otišao 13. januara 1970. godine. Umro je 18. aprila 1979. u Sarajevu, a pokopan je u sarajevskoj katedrali.

Geografski položaj²

EDITED BY BOŠNJO

U Centralnom dijelu Bosne i Hercegovine, u srcu Srednjobosanskog kantona, na površini od 157,5 km², smještena je teritorija općine Busovača. Sama činjenica da predstavlja čvorište izuzetno važnih i prometnih putnih komunikacija, te njen geostrategijski položaj, općinu Busovača čine izuzetno atraktivnom destinacijom.

Pod svojim sadašnjim imenom Busovača se u pisanim dokumentima prvi put spominje 16.08.1371.godine kada je izvjesni Gojko Čepić iz Busovače prodao Johanu Rombaldu Bonu 30 milijarja gvožđa. Navedeni datum je upisan na grbu grada Busovače i isti se obilježava kao Dan Općine.

Inače, općina Busovača graniči sa općinama: Vitez, Fojnica Kiseljak, Visoko, Kakanj i Zenica. Od svog nastajanja pa do danas Busovača je prošla mnoge faze razvoja, a trag o vremenima iz prošlosti Busovače ostavili su mnogi učenjaci, putnici nahodnici i mnogi drugi koji su u ovom gradu boravili, kraće ili duže ostajali, i o njemu ostavili neizbrisiv trag.

² Izvor podataka: Službena stranica Općine Busovača

Udaljenost Busovače od drugih većih mjesta Centralne BiH³

Kako se općina Busovača nalazi u centralnom dijelu BiH i centralnom dijelu Srednjobosanskog kantona, u njezinoj neposrednoj blizini se nalaze veća mjesta centralne BiH, čija je udaljenost prikazana u tabeli koja slijedi:

Red. broj	Naseljeno mjesto	Udaljenost u km
1.	Vitez	12
2.	Zenica	20
3.	Kiseljak	27
4.	Travnik (središte SBK)	28
5.	Kakanj	30
6.	Visoko	45
7.	Sarajevo (glavni grad BiH)	63
8.	Bugojno	74
9.	Gornji Vakuf	92
10.	Jajce	94

Udaljenost Busovače od glavnih centara razvoja u BiH⁴

Za razvoj općine Busovača veoma je važan i interesantan njezin geostrategijski položaj u odnosu na glavne centre razvoja u BiH, a što je vidljivo iz slijedeće tabele

11

Zenica.....	20 km	
Sarajevo.....	63 km	
Tuzla.....	161 km	
Banja Luka.....	164 km	
Mostar.....	170 km	
Brčko.....	181 km	
Bihać.....	252 km	

Svakako da je veoma interesantna povezanost teritorije općine Busovača sa glavnim saobraćajnicama, što je prikazano u tabeli koja slijedi:

Odredište – Busovača do	Autoput Zagreb-Beograd	Željeznica Ploče-Zagreb	Aerodrom Sarajevo	Aerodrom Zagreb
Bos. Brod	200 km			
Zenica		20 km		
Sarajevo			70 km	
Zagreb				440

³ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

⁴ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

Geografske karakteristike i topografski profil Općine⁵

Sama lokacija teritorije općine nudi mnogobrojne razvojne mogućnosti i dobru povezanost sa većim naseljenim mjestima i razvijenim općinama.

Općina Busovača ima tri visinske oblasti: planinska (iznad 1200 metara) koja zauzima 19% cjelokupne teritorije, brdska koja je i najzastupljenija i čini 58% ukupne teritorije, i ravničarska sa 23% zastupljenosti teritorije Općine.

Kroz teritoriju općine Busovača prolaze glavne putne komunikacije za Sarajevo (glavni grad BiH) i Kiseljak sa jedne, Zenicu i dalje prema Doboju sa druge, te Travnik i dalje prema Jajcu, Bihaću ... sa treće strane.

Planine na području općine Busovača⁶

Planinskim dijelom teritorije općine Busovača dominira nekoliko visinskih tački ovdašnjih planina, od kojih izdvajamo Suha jela (1800 m), Suha voda (1502 m), Modri kamen (1308 m), Hum (1241 m), Pridolci (1171 m), Dolačko brdo (1128 m), Saračevica (957 m), Javor (820 m)...., dok je najniža tačka na području općine Busovača lokalitet Aganovića mlin (345 m).

Riječni tokovi koji prolaze kroz teritoriju općine Busovača⁷

Općina Busovača ima „svoje“ dvije rijeke, Ivančica i Klokočnica, koje svom svojom dužinom prolaze kroz teritoriju općine Busovača.

Pored njih, kroz teritoriju općine Busovača protiču rijeke Lašva i Kozica, što sveukupno čini 40,2 km riječnih vodotoka.

⁵ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

⁶ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

⁷ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

Klima⁸

Na području općine Busovača preovladava umjereno-kontinentalna i planinska klima. Prema dostupnim podacima, najniža izmjerena temperatura na ovim prostorima iznosi minus 25 stepeni. Najviša izmjerena temperatura zvanično iznosi plus 39 stepeni, dok je prosječna godišnja temperatura plus 11 stepeni.

U toku godine dana prostori općine Bsovača imaju u prosjeku 80 sunčanih dana, dok prosječne godišnje padavine iznose 870 l/m².

⁸ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

Demografska struktura⁹

Prema popisu stanovništva iz 2013. godine na području općine Busovača je živjelo ukupno 17.910 stanovnika, od čega Hrvata 8.873 ili 49,54%, Bošnjaka 8.681 ili 48,43 %, Srba 205 ili 1,14%, ostalih 151 (koji se nisu izjasnili, bez odgovora ili su u grupaciji ostalih) ili 0,85% koji žive u ukupno 47 naseljenih mjesta organiziranih u 22 mjesne zajednice.¹⁰

U tabeli koja slijedi prikazan je pregled registrovanih mjesnih zajednica na području općine Busovača sa naseljenim mjestima koja ulaze u sastav istih.

RB	Naziv MZ	Naseljena mjesta
1.	MZ Putiš	Putiš, Jelinak, Grablje
2.	MZ Merdani	Merdani, Katići
3.	MZ Kaonik	Kaonik, Granice, Strane, Lončari, Podjele, Skradno (dio)
4.	MZ Bare	Jazvine. Bare
5.	MZ Hrasno	Hrasno, Donja Rovna
6.	MZ Gornja Rovna	Gornja Rovna, Kovačevac
7.	MZ Buselji	Buselji
8.	MZ „Ivančica“	Ravan, Kupres
9.	MZ Carica	Carica
10.	MZ Kula- Skradno	Kula, Skradno (dio)
11.	MZ Luka	Naselje Luka
12.	MZ Busovača I	dio n.m. Busovača
13.	MZ Busovača II	dio n.m. Busovača
14.	GMZ Busovača	dio n.m. Busovača
15.	MZ Solakovići	Solakovići
16.	MZ Polje	Polje, Prosje
17.	MZ Kaćuni,	Kaćuni, Podstijena, Nezirovići, Milavice, Krvavčići, Mehurići
18.	MZ Lugovi	Zarače, Dolac, Turići, Dobraljevo, Hozanovići, Mihaljevići, Stubica, Šudine, Javor, Podbare
19.	MZ Gusti Grab	Gusti Grab, Oselište
20.	MZ Jurićeve Bare	Naselje Jurićeve Bare
21.	MZ Krčevine –Kula	Krčevine, dio n.m. Kula
22.	MZ Bukovci	Bukovci

Tržište rada¹¹

Prema pokazateljima i izračunima iz elemenata na osnovu kojih se vrši rangiranje općina po stepenu razvijenosti, a prema podacima Federalnog zavoda za programiranje razvoja Sarajevo, općina Busovača je na kraju 2018. godine na 45. mjestu u Federaciji BiH od ukupno 79 općina i gradova, i spada u III grupu razvijenosti, a Srednjobosanski kanton na 7. mjestu.

⁹ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i boračko/braniteljsko-invalidsku zaštitu/skrb Općine Busovača i Popis stanovništva u BiH iz 2013. godine

Nezaposlenost

Jedna od konstatacija sa kojom su nosioci izvršne i zakonodavne vlasti u Općini Busovača, ali i obični građani jedinstveni, jeste da je nezaposlenost u ovom trenutku najizraženiji problem sa kojim se ova Općina susreće.

U prilog navedenoj tvrdnji govore podaci iz tabela koje slijede, a koji odlikavaju stanje u ovoj oblasti na dan 31.12.2020. godine po raznim segmentima.

Podaci koji slijede su pokazatelji koji stalno opominju i upozoravaju, ali istovremeno govore o stanju u kojem se trenutno nalazi ovdašnja ekonomija, a samim tim i građani Busovače.

Nezaposlenost po narodnosti na dan 31.12.2020. godine¹²

Nacionalnost	2016.	2017.	2018.	2019.	31.12.2020.
Hrvat	1118	1050	925	863	810
Bošnjak	1779	1757	1722	1635	1636
Srbin	25	24	22	17	17
Slovenac					
Albanac					
Crnogorac					
Makedonac					
Židov					
Ostali	3	3	3	4	5
Ukupno:	2925	2834	2672	2519	2468

Nezaposlenost po spolnoj pripadnosti na dan 31.12.2020. godine¹³

Spol	2016.	2017.	2018.	2019.	XII/2020.
Muškarci	1403	1340	1231	1133	1083
Žene	1522	1494	1441	1386	1385
Ukupno:	2925	2834	2672	2519	2468

Nezaposlenost po stepenu stručnog obrazovanja na dan 31.12.2020. godine¹⁴

Stepen	2016.	2017.	2018.	2019.	31.12.2020.
1.	745	738	692	646	613
2.	71	68	65	57	55
3.	1090	1059	990	928	914
4.	847	802	771	766	761
5	17	13	10	10	10
6.1.	11	12	10	20	14
6.2.	35	34	37	50	63
7.1.	83	77	70	20	17
7.2.	26	31	27	22	21
8.	0	0	0	0	0
Ukupno:	2925	2834	2672	2519	2468

¹³ Izvor podataka: Biro za zapošljavanje Busovača

¹⁴ Izvor podataka: Biro za zapošljavanje Busovača

**Broj korisnika zdravstvene zaštite i novčane naknade nezaposlenih lica
na dan 31.12.2020. godine¹⁵**

Vrsta naknade	2016.	2017.	2018.	2019.	31.12.2020.
Broj nezaposlenih	2925	2834	2672	2519	2468
Zdravstvena zaštita	1491	1355	1159	992	893
Novnačana naknada	82	73	85	64	86
Ukupno:	1573	1428	1244	1056	979

**Nezaposleni demobilisani vojni obveznici i članovi porodica poginulih i nestalih
na dan 31.12.2020. godine¹⁶**

Kategorija	2016.	2017.	2018.	2019.	31.12.2020.
Demobilisani borci	747	722	716	667	612
Porodice poginulih	58	60	55	40	44
Porodice nestalih	1	0	0	0	0
RVI	39	33	31	32	27
Civilne žrtve rata	2	2	1	1	1
Ostali	14	12	14	11	8
Ukupno:	861	829	817	751	692

Penzioneri¹⁷

Broj penzionera na području općine Busovača raste iz godine u godinu.

U tabeli koja slijedi dat je pregled broja penzionera u posljednje tri godine na području općine Busovača, po kategorijama.

Godina	Penzioneri	Umirovljenici	Ukupno
2018.	1160	850	2010
2019.	1180	890	2070
2020.	1190	1009	2199

Mladi¹⁸

Prema podacima popisa stanovništva iz 2013. godine, na području općine Busovača je živjelo 4.126 stanovnika starosne dobi od 15 do 30 godina što predstavlja 23% ukupne populacije.

Mladi Busovače su u dobroj mjeri organizovani i aktivni.

Partnerski odnos sa lokalnim vlastima je odavno uspostavljen, a isti je osnažen formiranjem Komisije za mlade kao stalnog radnog tijela Općinskog vijeća i Vijeća mladih općine Busovača u skladu sa Zakonom o mladima Federacije BiH.

Partnerski odnos kontinuirano je podržavan i promovisan što je imalo za rezultat realizaciju niza zajedničkih aktivnosti, finansijsku podršku i razne druge vidove pomoći lokalne uprave u realizaciji inicijativa mladih u različitim oblastima (kultura, sport, ekologija, izgradnja kapaciteta u pripremi i implementaciji planova, projekata).

¹⁵ Izvor podataka: Biro za zapošljavanje Busovača

¹⁶ Izvor podataka: Biro za zapošljavanje Busovača

¹⁷ Izvor podataka: Udruženje penzionera općine Busovača

¹⁸ Izvor podataka: Popis stanovništva u BiH iz 2013. godine

I pored svega navedenog moramo konstatovati da se omladinski sektor još uvijek suočava sa nedovoljnom društvenom angažovanosti mladih u rješavanju problema lokalne zajednice, posebno u oblasti ekonomskog razvoja. Kratkoročna posvećenost i nedovoljan interes za edukacijom u oblasti preduzetništva, kreiranja i razvoja vlastitog biznisa, kao i nedovoljno promovisanje sporta i rekreacije kao stila kvalitetnog i zdravog života, neke su od slabosti koje mladi trebaju prevazići kako bi postali snažan i prepoznatljiv akter razvoja lokalne zajednice.

REZIME | TRŽIŠTE RADA

Tržište rada u Busovači karakteriše uništeni prijeratni nosioci privrednog razvoja, ali u isto vrijeme sve izraženija privatna inicijativa u različitim oblastima privređivanja. Najveći broj zaposlenih je proizvodno-prerađivačkoj industriji, dok je nemali broj onih koji su kroz privatni biznis i samozapošljavanje u uslužnim djelatnosti (trgovina, ugostiteljstvo, obrt) riješio pitanje svog radnog statusa.

I pored navedenog mora se istaći gorući problem još uvijek velikog broja nezaposlenih lica, što je svakako osljedica globalne ekonomske krize, pandemije COVID 19 koja nije zaobišla ni ove prostore kada je u pitanju nezin uticaj na privredu i tržište rada zbog otpuštanja radnika i nemogućnosti zapošljavanja nezaposlenih osoba kroz različite programe u oblasti proizvodno-prerađivačkih i uslužnih djelatnosti

Društvena infrastruktura

Obrazovanje

Obrazovni sistem u općini Busovača funkcionira kroz: predškolski odgoj i obrazovanje, osnovno i srednje obrazovanje.

Predškolski odgoj¹⁹

U oblasti predškolskog odgoja i obrazovanja, na području općine djeluje jedna ustanova – bolje rečeno Udruženje građana Radost koje je naslijedilo aktivnosti vezane za predškolski odgoj od Predškolske ustanove i igraonice Framica.

Osnovno obrazovanje:²⁰

Na području općine Busovača egzistiraju tri centralne osnovne škole koje u svom sastavu imaju još sedam područnih (četverorazrednih) škola.

Naziv osnovne škole	Područne škole
Osnovna škola Kaonik	Bare
Osnovna škola Busovača	-
Osnovna škola Kaćuni	Lugovi, Bukovci, Solakovići, Putiš, Katići i Rovna

18

Prema podacima Službe za opću upravu, društvene djelatnosti i boračko/braniteljsko-invalidsku zaštitu/skrb Općine Busovača, nastavu u osnovnim školama na području općine Busovača u posljednje tri godine pohađalo je:

Naziv škole	2018./2019.	2019./2020.	2020./2021.
Osnovna škola Kaonik	89	75	67
Osnovna škola Busovača	365	346	352
Osnovna škola Kaćuni	1017	1014	993

Iz navedenih pokazatelja je vidljivo da je trend rasta broja učenika koji pohađaju osnovnu školu nije vidljiv u slučaju nijedne od ustanova osnovnog obrazovanja na području općine Busovača, dok je trend opadanja broja učenika u osnovnom obrazovanju vidljiv kod svih osnovnih škola.

Kada je u pitanju upis učenika u prve razrede osnovnih škola, pokazatelji za posljednje tri godine su slijedeći:

Naziv škole	2018./2019.	2019./2020.	2020./2021.
Osnovna škola Kaonik	12	3	11
Osnovna škola Busovača	34	29	35
Osnovna škola Kaćuni	120	110	95

¹⁹ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

²⁰ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

Iz navedenih pokazatelja je vidljivo da je trend rasta broja učenika koji pohađaju osnovnu školu vidljiv u slučaju Osnovne škole Busovača (minimalno), dok je trend opadanja broja učenika u osnovnom obrazovanju vidljiv kod Osnovne škole kaonik i Osnovne škole Kaćuni.

Treba naglasiti da se nastava u osnovnim školama na području općine Busovača odvija po dva nastavna programa: bosanski u Osnovnoj školi Kaćuni i područnim školama koje su u sastavu iste, a hrvatski u Osnovnoj školi Busovača, te Osnovnoj školi Kaonik i područnoj školi Bare.

Isto tako, nastava u zgradi Osnovne škole Busovača se odvija po sistemu dvije škole pod jednim krovom, i po dva različita nastavna programa.

Srednje obrazovanje²¹

Na području općine Busovača registrovane su i djeluju dvije srednje škole: Srednja škola Busovača i Mješovita srednja škola Busovača.

Nastava u istima se odvija po dva različita nastavna programa: bosanski za polaznike Mješovite srednje škole Busovača, te hrvatski za polaznike Srednje škole Busovača.

Treba naglasiti da se nastava u zgradi Srednje škole Busovača odvija po sistemu dvije škole pod jednim krovom, sa dva različita nastavna plana i programa.

²¹ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

Prema podacima Službe za opću upravu, društvene djelatnosti i boračko/braniteljsko-invalidsku zaitu/skrb Općine Busovača, nastavu u srednjim školama na području općine Busovača u posljednje tri godine pohađalo je:

Naziv i sjedište srednje škole	2018./2019.	2019./2020.	2020./2021.
Srednja škola Busovača - Busovača		320	290
Mješovita srednja škola Busovača –Busovača	270	261	227

Iz navedenih pokazatelja je vidljivo da je trend opadanja broja učenika u srednjem obrazovanju vidljiv kod obe srednjoškolske ustanove u škole Busovači.

Trenutna socio-ekonomska situacija manifestuje se na gotovo identičan način na osnovno i srednje obrazovanje, izazivajući gotovo iste posljedice po socijalno-ekonomskom statusu učenika, kvaliteti učenja i okruženju u kojem pohađaju nastavu. Situaciju u obrazovanju dodatno usložnjava i činjenica da isto nije usklađeno niti prilagođeno evropskim standardima (nedostatak savremenih učila, informatičke podrške) i sadašnjim potrebama tržišta rada. Kontinuirano se konstatuje da se mladi obrazuju za zanimanja koja su u skladu sa ranijim potrebama tržišta i da u velikoj mjeri ista ne zadovoljavaju potrebe novonastalog tržišta. Posmatramo li broj i trenutno stanje objekata u kontekstu navedenih činjenica, uočljivo je da je broj školskih objekata danas skoro identičan broju objekata koji su bili u funkciji i prije rata. Ti objekti su i tokom obnove/sanacije ratnih šteta uglavnom zadržali raniji raspored prostora prilagođen uslovima i standardima prijeratnog obrazovanja. Uzmemo li u obzir iskazanu potrebu za novim pristupom u obrazovanju nameće se zaključak da je za njeno zadovoljenje neophodno izvršiti rekonstrukciju ili preraspodjelu postojećeg prostora, te iste opremiti i osposobiti za izvođenje novih sadržaja.

Efekti značajne podrške lokalne zajednice u obrazovanju mladog kadra (Budžetom Općine za akademsku 2019./2020. godinu podobrena su sredstva za stipendiranje 41 studenta visokoškolskih ustanova u godišnjem iznosu od 1.00,00 KM), znatno su umanjeni zbog nepostojanja Plana/Programa obrazovanja u skladu sa potrebama tržišta i sistemskog praćenja formalnog i neformalnog obrazovanja u lokalnoj zajednici. Prevazilaženje postojećeg stanja zahtjeva cjelovita, sistemska i dugoročna rješenja, što je u nadležnosti viših razina vlasti, i u skladu sa njenim nadležnostima, intervencije lokalne zajednice koje će doprinijeti osnaživanju ljudskih resursa i usaglašavanju ponude i potražnje na tržištu rada.

Kultura²²

Kulturom i njenim sadržajima u Busovači se bave javne ustanove, nevladine organizacije, odnosno udruženja građana i pojedinci.

Ako se posmatraju ukupni rezultati u oblasti kulture onda se sa sigurnošću može konstatovati da su nosioci kulturnih događanja na ovim prostorima HKD „Napredak“ – Podružnica Busovača, BZK „Preporod“ – Podružnica Busovača, JU Gradska knjižnica, i Osnovna glazbena škola „Jakov Gotovac“.

Zahvaljujući aktivnosti članova istih već su odavna i nadaleko poznate manifestacije koje organizuju nosioci kulturnih aktivnosti ove općine, kao što su:

- Međunarodna smotra folklora „Bogatstvo različitosti“;
- Međunarodna smotra folklora „Srce Središnje Bosne“;

²² Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

- „Večer sevdaha“;
- Mali akordi (MAK);
- Karnevalska zabava Maskembal;
- Novogodišnji Napretkov koncert i mnogi drugi.

U isto vrijeme, kroz svoja gostovanja širom Bosne i Hercegovine, ali i izvan granica naše zemlje, članovi navedenih ustanova i udruženja na najbolji mogući način, kroz pjesmu i igru, prezentovali su bogatstvo različitosti koji su dio svakodnevnice građana općine Busovača.

Sport²³

Busovačku društvenu infrastrukturu u oblasti razvoja sporta i sportske kulture predstavljaju 22 sportske organizacije/udruženja. U okviru istih zastupljeno je 8 sportskih grana takmičarskog tipa i 4 grane rekreativnog. U prvoj grupi zastupljeni su: šah, karate, tenis, rukomet, auto moto, nogomet, odbojka i košarka, a u rekreativnom sportu su: lov, ribolov, planinarstvo i i skijanje.

²³ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

SPORTSKI KLUBOVI REGISTROVANI NA PODRUČJU OPĆINE BUSOVAČA

Naziv	Sjedište	Telefon	Kontakt osoba
Košarkaški klub Busovača	16. avgust/kolovoz b.b.	063/334-500	Nikica Petrović
Nogometni klub Busovača	Tisovačka b.b.	063/431-092	Josip Mravak
Fudbalski klub „Kaćuni“	Kaćuni b.b.	061/182-998 062/143-748	Enes Mekić Kasim Hajdarević
Teniski klub „Tisa“ Busovača	1.marta/ožujka b.b.	063/893-372	Dragan Laštro
OFK Lugovi	Lugovi b.b.	062/117-346	Hrustan Lušija
Karate klub „Napredak“	16. avgust/kolovoz b.b.	063/335-631	Žarko Petrović
Auto moto klub Busovača	Kaonik b.b.	063/378-061	Slaviša Čavara
Udruženje planinara „Tisovac“	Ravan b.b.	063/664-074	Robert Vrhovac
Udruženje sportskih ribolovaca	Branitelja domovine b.b.	063/364-532	Ivica Tomčić
Klub borilačkih vještina „SENSEI“	Krčevine b.b.	063/366-544	Pero Lovrić
Skijaški klub Busovača	1.marta/ožujka b.b.	063/333-234	Goran Stipac
Šahovski klub Busovača	Kaonik b.b.	061/173-515	Branislav Vujica
Odbojkaški klub Busovača	1.marta/ožujka b.b.	063/874-617	Dragan Lovrić
Karate klub „BUKAI“	Musa Čazim Čatić bb.	062/360-955 061/865-332	Asim Hodžić Adnan Srebrenica
Udruženje ribara „VIR“	Grablje bb.	063/707-016	Izudin Neslanović
Nogometni klub „Rasno“	Hrasno bb.	063/411-925	Ivica Vujica
Sportski savez općine Busovača	16. avgust/kolovoz b.b.	063/488-022	Jozo Laštro
Šahovski klub „Hrasno-Busovača“	Hrasno bb.	063/411-925	Boro Vujica
Planinarsko društvo „TIM“	Ravanjski put bb	063/007-924	Goran Prusac
Mažoretkinje Busovača	Branitelja domovine bb	063/469-742	Ana Marija Lucić
Udruga mladih sportaša „ALFA“	Ravan bb.	063/937-335	Anto Petrović
Klub borilačkih vještina „MUSA“	Putiš bb.	061/781-110	Nedim Klisura
Odbojkaški klub Kaćuni	Kaćuni bb.	061/326-399	Nermin Hodžić

Infrastrukturu sportskih objekata u gradu čine: 2 nogometna stadiona: u Busovači i Kaćunima, sportske dvorane u centralnim osnovnim školama i u Srednjoj školi u Busovači, SRC centri Pridolci i Busovačka planina, te sportska igrališta u mjesnim zajednicama.

Sportske aktivnosti u lokalnoj zajednici finansiraju se sredstvima iz granta za sport iz općinskog budžeta koji se doznava na račun krovne organizacije Sportskog saveza općine Busovača, kao i na račune sportskih klubova registrovanih na području općine Busovača u iznosu od oko 100.000,00 KM godišnje, kao i 10.000,00 KM namjenskih sredstava za državanje nogometnih stadiona, zatim članarinom korisnika/članova sportskih klubova/udruženja, sredstvima sponzora i iz drugim izvorima prihoda.

Lokalna uprava, koja izdvaja znatna sredstva, uspostavila je način na koji raspolaže podacima i informacijom o ukupnim godišnjim prihodima i sredstvima utrošenim za rad i aktivnosti sportskih klubova/organizacija. Naime, svake godine Općinsko vijeće Busovača razmatra informaciju o aktivnosti i finansijskom poslovanju sportskih klubova registrovanih na području općine Busovača, čime se stiče stvarna slika stanja u svim segmentima kada je u pitanju oblast sporta.

Uzroci problema prisutnih u oblasti sporta, sportske kulture i rekreacije, kao značajnih segmenata razvoja civilnog društva lokalne zajednice, najvećim dijelom leže u nedovoljnim sredstvima za ovu oblast, potrebi poboljšanja, preuređenja i adaptacije postojeće i izgradnje nove sportske infrastrukture, te potrebi promocije sporta i sportske kulture kroz programe za različite kategorije stanovništva.

Zdravstvena zaštita²⁴

Pitanje zdravstvene zaštite u njezinim osnovnim vidovima za građane Busovače riješeno je kroz egzistiranje Doma zdravlja u Busovači, te sektorskih ambulanti Kaćuni, Lugovi, Katići i Bare.

U okviru JU Dom zdravlja Busovača djeluju sljedeće ambulante i službe: ambulante opće medicine, ambulanta medicine rada, biokemijski laboratorij, rtg kabinet, stomatološke ambulante, ambulanta za plućne bolesti, zdravstvenu zaštitu predškolske i školske djece, zdravstvenu zaštitu žena, služba za higijenu i epidemiologiju, služba za kućno liječenje i patronažu,

U okviru svojih redovnih djelatnosti JU Dom zdravlja Busovača stalno angažuje specijaliste iz određenih oblasti zdravstvene zaštite koji svoje usluge građanima pružaju u određene dane tokom sedmice.

23

Specijalističke zdravstvene usluge građani Busovače koriste u kantonalnim bolnicama Travnik i Nova Bila, a nerijetko i u Kantonalnoj bolnici Zenica., te specijalističkim ustanovama u Sarajevu, Tuzli, Mostaru.....

Gorući problem ove zdravstvene ustanove jeste nedostatak prostornih i kadrovskih (nedostaju ljekari određenih specijalizacija) kapaciteta u liječenju oboljelih, koje dodatno usložnjava i činjenica da Zavod za javno zdravstvo SBK godinama izdvaja ista ili umanjena sredstva na ime pokriva troškova lijekova, nabavke opreme i angažmana stručnih timova.

Pored JU Dom zdravlja, u Busovači zdravstvenu zaštitu pruža i nekoliko privatnih ordinacija (ORL ordinacija, oftamološka ordinacija). Promet lijekova vrši Javna ustanova "Gradska apoteka/ljekarna" Busovača i nekoliko privatnih apoteka, dok se odlaganje medicinskog otpada vrši u skladu sa važećim zakonskim odredbama koje regulišu pitanje upravljanja medicinskim otpadom.

Apoteke/ljekarne na području općine Busovača²⁵

Naziv apoteke / ljekarne	Sjedište zdravstvene ustanove
Gradska ljekarna Busovača	Busovača – „16. avgust/kolovoz“
Ljekarna	Busovača – „1. mart/ožujak“
Apoteka – ljekarna	Busovača – „1. mart/ožujak“
Apoteka – ljekarna „Tisa“	Željeznička“ bb. – centar „Party“

²⁴ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

²⁵ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

Bolnice u regiji²⁶

Naziv bolnice	Sjedište	Udaljenost od Busovače
Bolnica „Fra Mato Nikolić,,	Nova Bila	15 km
Kantonalna bolnica	Travnik	27 km
Kantonalna bolnica	Zenica	25 km

Socijalna zaštita²⁷

Poslovi iz oblasti: socijalne, dječije i porodične zaštite, starateljstva i zaštite civilnih žrtava rata povjereni su JU Centar za socijalni rad Busovača.

Osnovni problem sa kojim se uposlenici Centra susreću jeste problem nezaposlenosti radno sposobnog stanovništva koji dodatno usložnjava nepostojanje socijalne karte na nivou općine i iz kojeg proizilazi mnoštvo drugih problema, najčešće poremećaji u porodičnim odnosima. Nezaposleno radno sposobno stanovništvo, koje Zakon o socijalnoj zaštiti ne prepoznaje, a biro i za zapošljavanje često svrstavaju u kategoriju „socijalnih slučajeva“, nerijetko ostaje bez zdravstvenog osiguranja i predstavlja najugroženiju kategoriju stanovništva.

Zbog toga su česti zahtjevi Centru za socijalni rad za rješavanje problema koji nisu u nadležnosti Centra, a vezani su za zdravstvenu zaštitu (pokriće troškova liječenja, kupovina lijekova, zdravstveno osiguranje), školovanje djece (nabavke školskog materijala, pribora) ili ostvarivanje nekog drugog prava.

Na evidenciji Centra nalazi se veći broj porodica u stanju socijalne pomoći-potrebe. Svakodnevno se sa ovim porodicama obavljaju savjetodavni razgovori s ciljem pružanja podrške i pronalazjenja načina smanjenja njihove socijalne isključenosti. Rezultati se ostvaruju i vidljivi su u svakom pojedinačnom slučaju u kojem korisnik aktivno saraduje sa socijalnim radnikom.

Najveći broj korisnika prava i usluga su osobe koje su ostvarile pravo na socijalnu pomoć, a najmanji broj je korisnika koji imaju pravo na osposobljavanje za samostalan život i rad djece sa poteškoćama u razvoju.

Pregled ostvarenih prava u 2020. godini²⁸

Socijal. pomoć	Smj. u ustan.	Smj. u Dom za stare	Osp. za samost. život	Smj.u dječij i dom	Smještaj u hranit. porodicu	Lična invalid.	Pomoć i njega drugog lica	Ortop. dodat.	Pomoć za novorođ. djecu
77	11	5	4	17	5	417	347	221	

Nevladin sektor ²⁹

Kada je u pitanju angažman u nekoj oblasti društvenog života građani Busovače imaju priliku da svoje ideje o načinu rješavanja pitanja od životnog interesa do onih koji odlučuju o istima prosljede putem neke od ukupno 54 registrovanih nevladinih organizacija i udruženja građana.

²⁶ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

²⁷ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

²⁸ Izvor podataka: JU Centar za socijalni rad Busovača

²⁹ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

U tabeli koja slijedi dat je prikaz registrovanih nevladinih organizacija i udruženja građana na području općine Busovača.

NEVLADINE ORGANIZACIJE

Naziv	Sjedište	Telefon	Kontakt osoba
Općinska organizacija crvenog križa	Matice Hrvatske bb.	063/964-239	Vedran Franc
Udruga „EKO-BUS“	N.Š. Zrinski bb.	063/ 335-947	Vladimir Jurišić
Udruženje pčelara i poljoprivrednika „Kaćuni“ Kaćuni	Kaćuni bb	061/906-070	Nermin Durak
Lovačko društvo „Kaćunski zec“ Kaćuni	Kaćuni bb	061/ 930-288	Sakib Bešić
Lovačko društvo „Zec“ Busovača	Branitelja domovine bb	063/ 386-064	Jako Čavara
„ EKO MLADI” Gusti Grab	Gusti Grab	063/	Irena Čavara
Udruga Inicijativa razvoja i edukacije mladih – IREM	Kaćuni bb		Nedžad Huskić
Ekološka udruga građana “Busovačka planina”	Branitelja domovine bb	063/ 442-904	Dario Marušić
Udruga poljoprivrednika Općine Busovača	Ul. 16 kolovoz bb	063/386-136 061/ 720-229	Darko Vrhovac
HKD “Napredak”	Branitelja domovine bb	030/ 732-314	Josip Križanović
Udruga „Cosmos“	Matice Hrvatske bb.	063/ 411-925	Boro Vujica
Udruženje Bošnjačka zajednica kulture „Preporod“ Kaćuni bb	Kaćuni bb	061/ 361-031	Ferida Karić
Udruženje penzionera općine Busovača	Kaćuni bb	030/ 591-676	Senad Buljina
Fondacija Kairos	Branitelja domovine bb.	063/797-580	Željko Grubešić
Udruženje ABF	S.S. Kranjčevića bb.	062/485-475	Mersiha Ekmešić
Udruga umirovljenika općine Busovača	Matice hrvatske bb	063/ 373-027	Franjo Šantić
Udruga građana „Sloga 2013“	Gradski trg bb.	063/ 895-500	Rejhana Dizdarević
Udruga „Dar srca“	Zagrebačka bb.	063/ 276-591	Ružica Laštro
UDRUGA „Mladi zajedno“	Branitelja domovine bb	063/969-592	Bojan Glibo
Udruženje „Mostovi budućnosti“	Kaćuni bb	061/073-034	Emira Halilović
Udruženje žena „Radost“ Lugovi	Lugovi bb.	061/091-641 061/584-351	Fatima Prosjanović Sabina Silajdžija
Omladinsko udruženje „Aktiva“	Kulina bana bb.	062/112-706	Emrah Mešanović
Udruženje malinara „Busovača“	Tisovačka bb.	063/426-915	Drago Milinović
Udruga „Žena ženi prijatelj“	Branitelja domovine bb	063/713-751	Gabrijela Brković
Udruženje za održivi razvoj UZOR	Željeznička bb.	063/905-127	Dario Plavčić
Foto klub Busovača	Branitelja domovine bb.	063/555-666	Goran Brnjčić
Udruženje za pomoć socijalno ugroženim porodicama „Budi dio hajra“	Bare bb.	062/831-256	Adnan Čolo
Udruženje „OAZA“ – Edukacijsko zabavni centar za djecu, mlade i žene	Kaćuni bb.	061/182-826	Nermina Orman
Gorska služba spašavanja Busovača	Polje 83	063/007-294	Goran Prusac
Udruga za zaštitu životinja i okoliša „Bety Busovača“	Ul. „I. Mart/ožujak“ bb.	063/401-353	Gabrijel Bošnjak
Udruženje građana „Princip“	„16. Avgusta/kolovoza bb.	060/33 45 232	Muhamed Mekić
Udruženje žena „Šafran“	Kaćuni bb.	062/494-895	Vaiza Drinić

UDRUŽENJA PROISTEKLA IZ ODBRAMBENO-OSLOBODILAČKOG RATA

Udruženje logoraša općine Busovača	Kadića strana bb	062/446-600	Miralem Aletić
Udruženje boraca „Patriotska liga“	Kaćuni bb.	030/ 591-676	Senad Buljina
Općinska organizacija porodica šehida i poginulih boraca	Kaćuni bb.	061/ 606-215	Sakiba Šahović
OO ratnih vojnih invalida	Kaćuni bb.	061/ 692-421	Suvad Merdan
HVIDR-a HVO H-B Busovača	Branitelja domovine	030/ 733-355	Ivo Milić
Udruga dragovoljaca i veterana domovinskog rata HVO-a	Ravan bb	063/893-372	Dragan Laštro
Udruga logoraša Busovača	N.Š. Zrinski bb	036/318-641	Karlo Marić
Organizacija demobilisanih boraca odbrambeno-oslobodilačkog rata 1992-1995 godine Srednja Bosna	Kaćuni bb	062/117-346	Hrustan Lušija
Udruga oboljelih o PTSP	Branitelja domovine bb	030/ 732-838	Berislav Čosić
Udruženje boraca “Patriotska liga”Kaćuni	Busovača	061/162-113	Omer Hadžiradončić
Udruga nositelja ratnih odličja HVO FBiH	Branitelja domovine bb	063/479-490	Željko Varešković Anto Jurić
Udruga/udruženje civilnih žrtava rata Općine Busovača		061/306-182	Mesud Begović
Udruga obitelji hrvatskih branitelja, poginulih i nestalih u domovinskom ratu UOPNB Busovača	Branitelja domovine bb	063/007-247	Goran Brnjić
Udruženje policije 91.-95. –ogranak Busovača	Kaćuni bb	061/930-288	Sakib Bešić
JOB „Unija veterana“	Mehmedalije Dizdara bb.	062/ 383-391	Redžib Šahman
Udruženje Odred „Šehid Resul“	Kaćuni bb.	062/ 577-803	Sead Šljivar
Udruženje demobiliziranih branilaca odbrambeno –oslobodilačkog rata 1992-1995. Centralna Bosna	Kaćuni bb	061/394-501	Tufik Džafić
Udruženje za zaštitu tekovina borbe za BiH SBK Za tebe BiH – OO Busovača	Maka Dizdara bb.	030/591-676 061/827-126	Senad Buljina

UDRUŽENJA KOJA SU U SASTAVU VIJEĆA MLADIH OPĆINE BUSOVAČA

Omladinska organizacija Kalem“	Zagrebačka bb	061/986-536	Aldin Merdan
Omladinska organizacija Kaćuni	Kaćuni bb	061/686-922	Tarik Mujčić
Omladinska organizacija „Nehrida“ Merdani	Merdani bb.	062/660-322	Maid Neslanović
Vijeće mladih	„16. Avgust/kolovoz“ bb.	061/701-603	Emina Aganović

Ovisno o njihovim misijama i lepezi pružanja usluga korisnicima, NVO u lokalnoj zajednici mogu se podijeliti u tri grupe, i to: boračke NVO, NVO koje se bave kulturom i NVO sa širokom lepezom građanskih inicijativa kao što su edukacija, ekologija, mladi, prava žena, djece i penzionera, humanitarne aktivnosti, borba za ljudska prava, socijalna zaštita i drugo.

Činjenica je da je neophodna reforma u pristupu NVO sektora budžetskim sredstvima, tim prije što NVO sektor nema usaglašen i jedinstven stav u pogledu raspodjele budžetskih sredstava za njihov rad i aktivnosti koje provode. Rijetke su OCD/NVO koje egzistiraju zahvaljujući implementiranim projektima i zagovaraju uvođenje raspodjele sredstava na projektnoj osnovi, a daleko brojnije one koje zagovaraju redovno budžetsko finansiranje i prednost daju budžetskom u odnosu na projektni pristup finansiranja.

Razlozi navedenom dijelom leže u činjenici da većina OCD/NVO nema dovoljno snažne menadžmente, niti je institucionalno izgrađena za samostalan održiv rad i razvoj. Ne raspolaže resursima za pripremu, podnošenje i implementaciju visokobudžetnih projekata, niti ima jasno definisanu misiju u odnosu na potrebe zajednice, što nerijetko rezultira preklapanjem aktivnosti i nepotrebnom konkurencijom.

Rad OCD/NVO sektora malim dijelom finansira se i iz naplate članarina, a dijelom i iz donacija poslovnog sektora u minimalnim iznosima.

Mnoge OCD/NVO nemaju prostor za rad i ovo pitanje, kao jedno od ključnih za njihovo djelovanje, nominiraju lokalnoj upravi na rješavanje.

REZIME | DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA

Osnovno i srednjoškolsko obrazovanje u općini Busovača, a što je karakteristika i općina iz užeg i šireg okruženja, nije usklađeno niti prilagođeno evropskim standardima i sadašnjim potrebama tržišta rada.

U lokalnoj zajednici kulturom i njenim sadržajima se bave javne ustanove, nevladine organizacije i pojedinci.

U oblasti sporta osnovni problem su nedovoljna finansijska sredstva i neadekvatna sportska infrastruktura.

Zdravstvenu zaštitu pružaju JU Dom zdravlja Busovača u sklopu koje egzistiraju i sektorske ambulante, a socijalnu zaštitu JU Centar za socijalni rad Busovača.

Na području općine Busovača djeluje značajan broj nevladinih organizacija od kojih je najveći broj onih koje se bave razvojem kulture i sporta, te onih koje su pristekle iz odbrambeno-oslobodilačkog rata.

Imajući u vidu činjenicu da se kvalitet života u svakoj, pa i našoj zajednici mjeri kvalitetom, dostupnošću i sadržajem društvene infrastrukture, neophodan je kontinuiran rad na njenom unapređenju.

U fokusu razvoja općine Busovača su zdrav život i jednake mogućnosti za sve građane.

Pregled stanja i kretanja u lokalnoj ekonomiji

Privreda³⁰

Do intenzivnijeg industrijskog i sveukupnog privrednog razvoja općine Busovača dolazi u periodu nakon Drugog svjetskog rata.

U tom periodu nastali su nosioci tadašnjeg privrednog razvoja ovog područja: Tvornica za proizvodnju vatrostalnih materijala „Vatrostalna“, Tvornica za proizvodnju opekarских proizvoda „Nigma“, Tvornica mediapan ploča „Mediapan“, Trgovisko-uslužno preduzeće „Tisovac“, Preduzeće za pružanje ugostiteljskih usluga „Ugostiteljstvo“, Preduzeće za proizvodnju oblikovanih građevinskih materijala „PGM“ i mnogi drugi privredni subjekti.

Uz radno angažovanje radno sposobnog stanovništva u preduzećima susjednih općina, a ponajviše u Zenici, stepen zaposlenosti radno sposobnog stanovništva općine Busovača u prijeratnom periodu je bio na zadovoljavajućem nivou.

Izražena ratna dejstva na ovim prostorima za posljedicu su imala potpuni zastoj u proizvodnji kod tadašnjih nosioca privrednog razvoja, velikih razaranja i uništavanja materijalnih dobara, migraciju stanovništva ...

Danas, općina Busovača spada u kategoriju slabije razvijenih općina u Bosni i Hercegovini. Nijedan od prijeratnih nosilaca privrednog razvoja danas ne posluje niti postoji „Nigma Termoziel“ d.o.o. (bivša „Ciglana“) je u fazi „mirovanja“ i bez naznaka pokretanja proizvodnje, a „novi vlasnici“ već uveliko rade na rušenju objekata u kojima se nekada proizvodila najkvalitetnija cigla i drugi opekarски proizvodi „Vatrostalna – Samoborka“ (nekada „Vatrostalna“) više fizički ne postoji jer su i objekti uništeni, Nad bivšim uspješnim privrednim subjektom „Mediapan“ d.d. pokrenut je i završen stečajni postupak, dok su objekti bivših preduzeća „Ugostiteljstvo“ i „Tisovac“ promijenili vlasnike u procesu privatizacije, od kojih mnogi i danas stoje prazni.

Zbog navedenog, te činjenice da je nezaposlenost gorući problem ove lokalne zajednice, Općina Busovača kao jedinica lokalne samouprave je širom otvorila svoja vrata za sve one koji namjeravaju formirati vlastita mala preduzeća ili samostalne radnje kao stalni i vlastiti izvor egzistencije i zapošljavanja nezaposlenih lica.

Rezultati takvog opredjeljenja lokalne vlasti danas su itekako vidljivi.

Prirodna bogatstva kao resurs su umnogome odredila smjernice razvoja kroz privatnu inicijativu, što je posebno vidljivo u drvoprerađivačkoj industriji.

Da je tako najbolje govori u prilog činjenica da danas Busovača ima uspješne privredne subjekte u ovoj oblasti čiji su proizvodi prisutni i na prostorima izvan granica BiH. Među njima posebno se ističu: „Tamex“ d.o.o., „Grand“ d.o.o. „Paleta plus“ d.o.o...

I u drugim oblastima privatna inicijativa je pokazala sposobnosti ovdašnjih poslodavaca da odgovore izazovima vremena i zahtjevima tržišta. Uistinu su zavidni poslovni rezultati koje postižu: „EZ“ d.o.o, „Himesa“ d.o.o., „Orman“ d.o.o., „NEXT“ d.o.o., i mnogi drugi, što govori o njihovom uspješnom prilagođavanju novim uslovima privređivanja.

³⁰ Izvor podataka: Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe Općine Busovača

U isto vrijeme nije zanemarljiv broj onih koji su se opredijelili za osiguranje životne egzistencije kroz osnivanje samostalnih radnji. Tako danas na području općine Busovača egzistira veći broj obrtničkih radnji, ugostiteljskih objekata, trgovinskih radnji, te poslovnih jedinica u sklopu privrednih društava.

U tabeli koja slijedi prikazani su uporedni pokazatelji broja registrovanih subjekata na području općine Busovača na dane 31.12.2015. godine i 31.12.2020. godine.³¹

Godina	DOO – DD	STR	SZR	Ugostiteljstvo	Poljoprivreda	Ukupno
2015.	109	68	101	57	32	228
2020.	92	66	136	51	79	332

Rezultati poslovanja privrednih subjekata u 2020. godini (najnoviji podaci koji su bili dostupni u vrijeme izrade ovog dokumenta) govore slijedeće:³²

Finansijski pokazatelji ekonomije:³³

Ukupan prihod	Rashodi	Dobit
123.544.302,90 KM	111.880.081,12 KM	13.664.221,78 KM

REZIME/PRIVREDA

Općina Busovača spada u red slabo razvijenih općina u Federaciji BiH. Nijedan od prijeratnih nosilaca privrednog razvoja danas ne radi.

Općina Busovača kao jedinica lokalne samouprave je širom otvorila svoja vrata za sve one koji namjeravaju formirati vlastita mala preduzeća ili samostalne radnje kao stalni i vlastiti izvor egzistencije i zapošljavanja nezaposlenih lica.

Privredni razvoj općine Busovača u ovom trenutku se bazira na privatnoj inicijativi, a rezultati su itekako vidljivi.

Busovača ima i prirodne resurse i ljudske potencijale koji su osnov za brži ekonomski razvoj.

Poljoprivreda

Zemljište kao potencijal³⁴

Ukupna površina zemljišta općine Busovača, njegova kategorija i vlasništvo nad istim prikazani su u tabeli koja slijedi:

Kategorija zemljišta	Privatno vlasništvo	Društveno vlasništvo	Ukupna površina
Obradiva površina	4.350 ha	72 ha	4.422 ha

³¹ Izvor podataka: Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe Općine Busovača

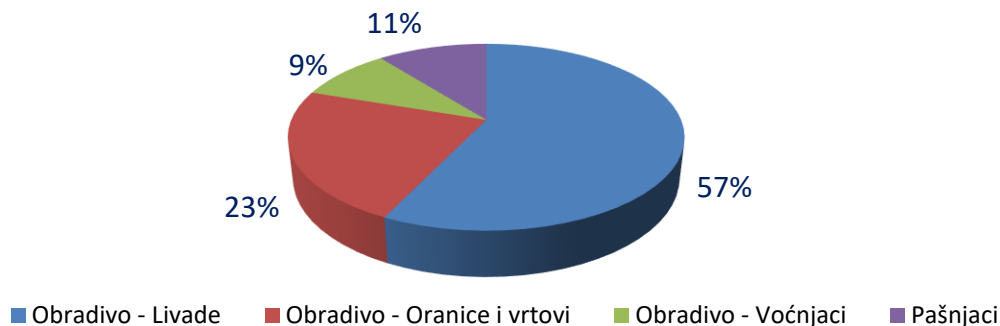
³² Izvor podataka: Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe Općine Busovača

³³ Izvor podataka: Porezna ispostava Busovača

³⁴ Izvor podataka: Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe Općine Busovača

Poljoprivredne površine	4.882 ha	356 ha	5.238 ha
Šumske zemljište	2.025 ha	7.773 ha	9.798 ha
Neplodno zemljište	249 ha	472 ha	721 ha
SVEUKUPNO	7.156 ha	8.600 ha	15.756 ha

Struktura poljoprivrednog zemljišta prikazana je u grafikonu koji slijedi:

I pored činjenice da većinu poljoprivrednog zemljišta u svom vlasništvu imaju fizička lica, poljoprivredna proizvodnja još uvijek nije dostigla nivo organizovane grane privređivanja.

Istina, u posljednje vrijeme pod pritiskom teškog ekonomskog stanja, veliki broj fizičkih lica se okrenuo ozbiljnijem angažmanu kada je ova vrsta privređivanja u pitanju. Pod nadzorom stručnih lica Općine Busovača niče sve veći broj voćnih nasada, zasadi maline, jagode...plastenici. Sa uspjehom posluje i manji broj mini farmi muznih krava.

Podatak koji ohrabruje svakako je činjenica da na području općine Busovača trenutno _____ fizičkih lica ima registrovanu poljoprivrednu djelatnost kao osnovno zanimanje.

Ono što posebno raduje je da su slijedom navedenog opredjeljenja građana da kroz poljoprivrednu proizvodnju osiguraju egzistenciju, veće površine do sada neobrađivanog zemljišta u privatnom vlasništvu dobile svoju novu namjenu, naročito kroz zasade voća.

Samo u periodu 2006. – 2010. godina na području općine Busovača formirani su zasadi voća, pod stručnim nadzorom ovlaštenog službenika Općine Busovača i uz puno poštivanje zakonskih odredbi, kako je prikazano u pregledu

Pregled zasada voća na područja općine Busovača u periodu 2006. – 2010. godina³⁵

kultura	šljiva	malina	jabuka	kruška	višnja	lješnjak	jagoda	UKUPNO
godina	dunum	dunum	dunum	dunum	dunum	dunum	dunum	dunum
2006.	15,00	00,00	25,00	00,00	00,00	00,00	00,00	40,00
2007.	00,00	4,00	00,00	12,00	4,00	00,00	12,00	32,00
2008.	118,00	71,00	00,00	28,00	4,00	00,00	4,00	225,00
2009.	82,00	45,00	25,00	12,00	3,00	3,00	6,00	176,00
2010.	135,00	60,00	00,00	8,00	4,00	5,00	8,00	220,00
Ukupno:	350,00	180,00	50,00	60,00	15,00	8,00	30,00	693,00

Sigurno je da će poljoprivredna proizvodnja u najskorije vrijeme biti jedan od glavnih izvora egzistencije za veći broj ovdašnjih građana, što je preporuka i poziv za organizovan pristup kroz otvaranje kapaciteta za otkup i preradu svega onoga što rodi u busovačkim baštama i voćnjacima, ali i onoga što se svakodnevno može proizvesti u ovdašnjim farmama.

U prilog navedenoj tvrdnji govore podaci o zasadima voća na području općine Busovača u periodu od 2011. do 2015. godine, a kako je prikazano u tabelarnom pregledu koji slijedi.

kultura	šljiva	malina	jabuka	kruška	višnja	lješnik	jagoda	UKUPNO
godina	dunum	dunum	dunum	dunum	dunum	dunum	dunum	dunum
2011.	00,00	4,00	00,00	5,00	00,00	1,00	00,00	10,00
2012.	35,00	12,00	15,00	20,00	5,00	6,00	63,50	156,50
2013.	10,00	10,00	5,00	5,00	00,00	00,00	12,00	42,00
2014.	8,00	250,00	12,00	25,00	00,00	00,00	00,00	295,00
2015.	6,00	300,00	10,00	4,00	3,00	00,00	8,00	331,00
	59,00	576,00	42,00	59,00	8,00	7,00	83,50	834,50
Sveukupno:	409,00	756,00	92,00	119,00	23,00	15,00	113,50	1.527,50

Navedenu tvrdnju potkrepljuju i podaci o zasadima voća u periodu 2016. – 2020. godina prikazani u tabeli koja slijedi:

kultura	šljiva	malina	jabuka	kruška	višnja	lješnik	jagoda	UKUPNO
godina	dunum	dunum	dunum	dunum	dunum	dunum	dunum	dunum
2016.	10,00	250,00	12,00	20,00	00,00	10,00	12,00	314,00
2017.	15,00	100,00	10,00	15,00	00,00	3,00	15,00	158,00
2018.	12,00	00,00	15,00	5,00	00,00	00,00	40,00	72,00
2019.	8,00	00,00	20,00	10,00	00,00	15,00	15,00	68,00
2020.	5,00	00,00	10,00	8,00	00,00	4,00	30,00	57,00
	50,00	350,00	67,00	58,00	00,00	32,00	112,00	669,00
Sveukupno:	459,00	1.106,00	159,00	177,00	23,00	47,00	225,50	2.196,50

REZIME | POLJOPRIVREDA

Na području općine Busovača, i pored činjenice da većinu poljoprivrednog zemljišta u svom vlasništvu imaju fizička lica, poljoprivredna proizvodnja još uvijek nije dostigla nivo organizovane grane privređivanja.

I pored toga poljoprivreda kao grana privrede dobiva na značaju iz razloga što u posljednje vrijeme pod pritiskom teškog ekonomskog stanja, veliki broj fizičkih lica se okrenuo ozbiljnijem angažmanu kada je ova vrsta privređivanja u pitanju. Pod nadzorom stručnih lica Općine Busovača niče sve veći broj voćnih nasada, zasadi maline, jagode...plastenici. Sa uspjehom posluje i manji broj mini farmi muznih krava.

Sa sigurnošću se može konstatovati da će poljoprivredna proizvodnja u najskorije vrijeme biti jedan od glavnih izvora egzistencije za veći broj ovdašnjih građana, što je preporuka i poziv za organizovan pristup kroz otvaranje kapaciteta za otkup i preradu svega onoga što rodi u ovdašnjim baštama i voćnjacima.

Imajući u vidu da je poljoprivreda radno intenzivna grana, procjenjuje se da će njezin dalji razvoj u velikoj mjeri, doprinijeti povećanju zaposlenosti, posebno teže zapošljivih kategorija.

Turizam³⁶

Turizam kao grana privrede u proteklom periodu nije predstavljao značajnu oblast razvoja, niti su u isti ulagana značajnija sredstva.

Mnogo je toga što samo od sebe ukazuje na činjenicu da bi Busovača uz jedan ozbiljan i organizovan pristup, mogla postati turistički interesantna destinacija i za one najprobirljivije klijente koji žude za korisnim i aktivnim „trošenjem“ slobodnog vremena koje se pokazalo kao najbolji recept za očuvanje zdravlja.

Prije svega to su netaknute prirodne ljepote ovdašnjih planina i rijeka, sam geostrategijski položaj općine, ali i mnoge vrste tradicionalnih zanimanja, te uvijek izazovna ponuda sela koja još uvijek nije dovoljno izražena.

Nekada je izletište Tisovac, nadomak središta općine Busovača, bilo mjesto gdje su dolazili mnogi gosti iz susjednih općina, željni odmora u blagodetima prirode. Danas je Tisovac veoma često svratište onih koji žude nekim novim turističkim i rekreativnim sadržajima na malo udaljenijim lokalitetima.

U ovom trenutku može se konstatovati da su zimski i ljetni turizam na ovim prostorima u ekspanziji, zahvaljujući prije svega izuzetno atraktivnim lokalitetima Pridolci i Busovačka planina.

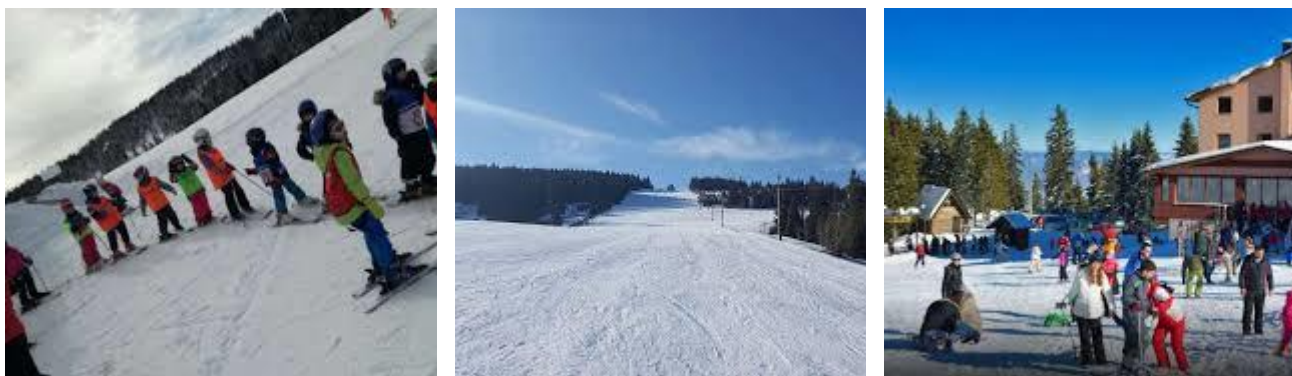
32

SRC "Pridolci" je smješten na oko 1200 m.n.v. Tu se nalazi ski staza dužine oko 1200 m a širine od 20 do 50 metara kao i ski lift sa sidrima i mali baby l.

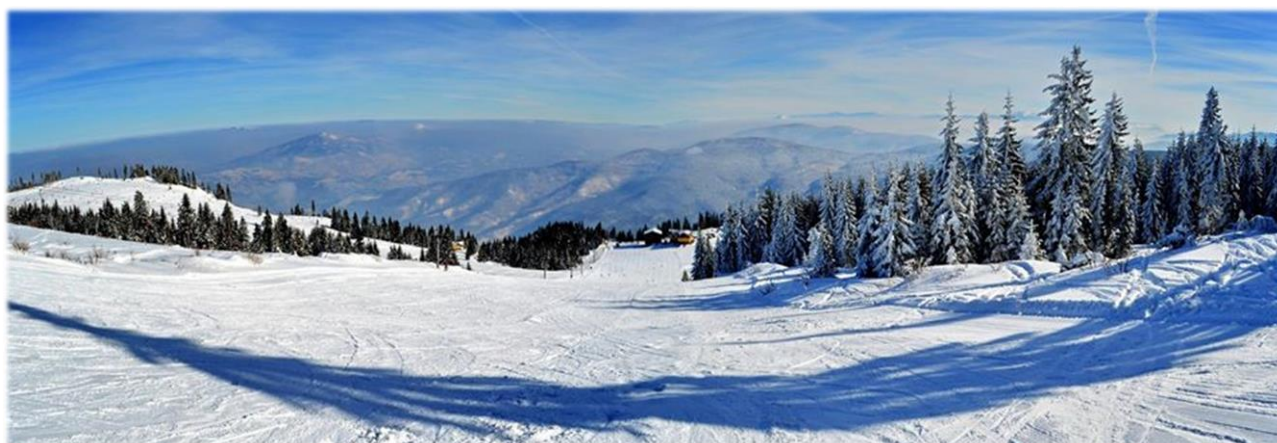
³⁶ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

Busovačka planina se nalazi iznad grada Busovača. Pravi je izazov za korisnu potrošnju slobodnog vremena, kako zbog svoje izrazite izoliranosti, tako i zbog ugodne klime. Ima ski stazu u dužini 800m - početak na nadmorskoj visini 1500 metara, kraj na nadmorskoj visini 1640 metara.

Uvažavajući sve izraženije interese građana ne samo sa područja općine Busovača već i mnogo šire, Općinsko vijeće Busovača je usvojilo prostorno-plansku dokumentaciju za navedene lokalitete, sa namjerom izgradnje istih kao sportsko-rekreacionih centara, sa svim sadržajima koje isti trebaju posjedovati, i predviđenom kompletnom infrastrukturom.

Dobar dio potrebne infrastrukture je već urađen.

Na oba lokaliteta postoje uređene ski staze sa ski liftovima koji su već u funkciji, na oba lokaliteta riješeno je pitanje urednog napajanja električnom energijom, pitkom vodom, urađena je kanalizacija sa kolektorom i prečistačem, javna rasvjeta..... a trenutne aktivnosti Općine Busovača usmjerene su u pravcu uređivanja istih za odmor i rekreaciju, kroz plansku gradnju.

Uz sve navedeno treba istaći da Busovača ima i određene smještajne kapacitete za potencijalne turiste (hotel „Tisa“, „kod Fehre“, „Kaonik“, „Sarajlić“.....), dosta dobru putnu komunikaciju prema zimskim centrima, ali i tradiciju stvorenu u neka ranija vremena kada se u ovaj grad dolazilo upravo sa namjerom da se slobodno vrijeme provede uživajući u prirodnim ljepotama, pečenju „kod Milke“, „kod Dede“ i uvijek izraženom gostoprimstvu građana Busovače.

Danas jedino nema pečenja „kod Milke“, ali ga zato ima „kod Fehre“, u „Suncu“ ili „Bineli“, „kod Dede“, a nadaleko su čuveni specijaliteti koji se pripremaju u kuhinjama ovdašnjih restorana „Venecija“, „Oskar“, „Evropa“ i mnogi drugi. Sve u svemu, mnogo razloga da se posjeti ovaj grad uvijek otvoren za sve dobronamjerne.

Stoga bi ovaj segment mogao (i morao) u najskorije vrijeme postati predmetom interesovanja svih onih koji žele ulagati na ovim prostorima, ali i onih koji žele naći svoj mirni kutak u trenucima kada se žele zaboraviti radne obaveze.

REZIME | TURIZAM

Turizam kao grana privrede u proteklom periodu nije predstavljao značajnu oblast razvoja na području općine Busovača.

Relativno povoljna geoprometna pozicija na kojoj je locirana teritorija općine Busovača usmjerili su razvoj turizma na ovim prostorima na sportsko-rekreacione centre Pridolci i Busovačka planina, koji su još u fazi razvoja i dobivanja konačnog izgleda i svih potrebnih sadržaja, ali sa već sada vidljivim i obećavajućim rezultatima za ubuduće.

Uz već postojeće određene smještajne kapacitete za potencijalne turiste (hotel „Tisa“, „kod Fehre“, „Kaonik“, ali i na samim SRC Pridolci i Busovačka planina), dosta dobru putnu komunikaciju prema zimskim centrima, ali i tradiciju stvorenu u neka ranija vremena kada se u ovaj grad dolazilo upravo sa namjerom da se slobodno vrijeme provede uživajući u prirodnim ljepotama i čuvenim gastronomskim specijalitetima, ovaj segment bi mogao (i trebao) u najskorije vrijeme postati predmetom interesovanja svih onih koji žele ulagati na ovim prostorima, ali i onih koji žele naći svoj mirni kutak u trenucima kada se žele zaboraviti radne obaveze.

Javna infrastruktura

Stanje prostorno-planske dokumentacija, infrastrukture i javnih usluga ³⁷

Općina Busovača posjeduje i nekoliko izuzetno važnih i važećih planskih dokumenata i to:

- Prostorni plan općine Busovača PP „Busovača do 2026. godine“,
- Regulacioni plan SRC „Pridolci“,
- RP „Busovačka planina“,
- RP „Luka“,
- Proširenje RP „Luke“ za sportsko-rekreacioni blok, proširenje RP „Centar“ za poslovno-stambeni blok kod HKC „Napredak“,
- Proširenje RP za poslovno-stambeni blok kod Zelene zgrade – garaže,
- RP „Kaćuni“,
- Urbanistička plan sjedišta grada

Saobraćajna infrastruktura³⁸

Kvalitetna putna infrastruktura za svaku općinu, pa tako i za Busovaču, predstavlja osnovu za sveopći razvoj.

Na području općine Busovača u posljednje vrijeme razvoj putne infrastrukture u pojedinim dijelovima doživio je pravu ekspanziju. U cestovnom prometu glavina putničkog i robnog prometa odvija se magistralnim cestama M5 i M5-a. Na ostalim putnim pravcima intenzitet prometa je znatno slabiji i lokalnog je karaktera, ali je važno naglasiti da je upravo tim pravcima moguće ostvariti najkraće osnovne drumske veze između pojedinih gradova i regija.

Od toga kako će se navedeni putni pravci prilagođavati za savremeni promet ne zavisi samo dalji razvoj prometne funkcije Busovače, već i privredno aktiviranje čitavog niza naselja kroz koje ovi putni pravci prolaze.

Cestovni promet na području općine Busovača odvija se na:

- 17 km magistralnog puta,
- 45 km lokalnih asfaltiranih puteva,
- 115 km nekategorisanih puteva i
- 88 km šumskih puteva.

Iz navedenih pokazatelja je vidljivo da je općina Busovača ostala bez regionalnog puta Kaonik – Kiseljak – Blažuj, koji je u međuvremenu prekategorisan u magistralni put M5-a.

Na taj način kroz teritoriju općine Busovača trenutno prolazi 17 km magistralnog puta, umjesto ranijih 4 km.

U isto vrijeme kroz teritoriju općine Busovača prolazi ukupno 45 km lokalnih puteva na ukupno 10 putnih pravaca, koji povezuju veliki broj naseljenih mjesta sa magistralnim putevima.

U najvećem dijelu cjelokupne dužine lokalni putevi su asfaltirani, zbog čega se može reći da su isti u dosta dobrom stanju i služe svojoj namjeni.

³⁷ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

³⁸ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

Dobrom stanju navedenih puteva treba zahvaliti prije svega aktivnostima samih građana i Općine Busovača koji vlastitim sredstvima i izdvajanjima u njihovo održavanje iz naknade za putarinu iste održavaju stalno funkcionalnim.

Tehnička infrastruktura³⁹

Elektrodistributivna mreža

Postojeće stanje elektroenergetske mreže zadovoljava potrebe za električnom energijom potrošača na području općine Busovača.

U analiziranom periodu zabilježen je blagi porast potrošača električne energije.

Telekomunikacije

Instalirani kapaciteti telefonske komunikacije dovoljno i ravnomjerno pokrivaju prostor općine Busovača sa telefonskim priključcima fiksne telefonije.

Isto tako, postoji dobra pokrivenost signala različitih operatera mobilne telefonije.

RTV signal

Radio Busovača je lokalna radio stanica čiji signal pokriva prostor općine Busovača, pa i dalje.

Na većem dijelu općine obezbjeđena je mogućnost priključka kablovske televizijske mreže, kao i druge mogućnosti izbora različitih TV kanala.

Komunalna infrastruktura⁴⁰

Vodosnabdijevanje

Snabdijevanje i kvalitet vode na području općine Busovača, posmatrano u cijelosti, trenutno je na zadovoljavajućem nivou. Količina vode je dovoljna za opskrbu stanovništva, uz neophodnost ulaganja u sekundarnu mrežu.

Ono što svakako treba posebno naglasiti jeste da je općina Busovača jedna od četiti općine, zajedno sa općinama Travnik, Novi Travnik, i Zenica (u početku je bila uključena i općina Vitez ali je u međuvremenu odustala) koje su pristupile realizaciji projekta Regionalnog vodovoda Plava voda. Navedeni projekat je od izuzetnog značaja ne samo za urbani dio općine Busovača, već za sve građane, prije svega zbog njegovog karaktera dugotrajnog rješavanja pitanja urednog vodosnabdijevanja, između ostalih i dijelova teritorije općine Busovača koji i danas imaju izražen problem opskrbe pitkom vodom.

³⁹ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

⁴⁰ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

Kanalizacioni sistem

Kada je u pitanju kanalizaciona mreža u užem gradskom području činjenica je da još uvijek urbani dio naselja nije pokriven istom u cijelosti.

Isti je slučaj i sa ruralnim dijelovima općine Busovača, odnosno, naseljenim mjestima izvan urbanog dijela, gdje je pitanje kanalizacije riješeno od slučaja do slučaja.

Inače, na području cijele općine Busovača ne postoje izgrađeni prečistači otpadnih voda, što se u ovom trenutku nameće kao jedan od gorućih problema.

Prikupljanje i zbrinjavanje otpada

Posmatrajući u cjelini oblast prikupljanja i zbrinjavanja krutog otpada može se ocijeniti zadovoljavajućom.

Navedena konstatacija se ogleda prije svega u činjenici da Općina Busovača ima zaključen ugovor o deponovanju krutog otpada sa Regionalnom deponijom „Mošćanica“ u Zenici. Uz navedeno ne treba zaboraviti da Busovača ima izgrađenu pretovarnu stanicu za reciklažu otpada koja je još uvijek u fazi „uhodavanja“, a što bi u skorije vrijeme trebalo imati pozitivne finansijske efekte, a samim tim i jeftinije usluge.

Oblast prikupljanja i zbrinjavanja otpada sa područja općine Busovača u nadležnosti je JKP „Komunalac“ Busovača, i trenutno stanje u ovoj oblasti je na dosta dobrom nivou.

Velika većina stanovništva na području općine Busovača obuhvaćena je organizovanim prikupljanjem otpada.

Grijanje

Urbani dio općine Busovača nema riješeno pitanje organizovanog zagrijavanja poslovnih i stambenih objekata.

Većina stambenih prostora se zagrijava ili kroz korištenje drveta kao ogrijeva ili korištenjem električne energije, dok javne ustanove i većina privrednih subjekata ima urađene vlastitna postrojenja (kotlovnice) za zagrijavanje.

Mogućnosti izgradnje novih poslovnih kapaciteta

Na području općine Busovača postoje prostori za izgradnju novih poslovnih kapaciteta.

Radi se o prostorima unutar kruga nekih od već postojećih poslovnih kapaciteta, ali i o slobodnim prostorima koji su društveno ili privatno vlasništvo (čak i u samom urbanom dijelu općine) koji bi se mogli koristiti za izgradnju novih poslovnih objekata.

Pored navedenog, važno je istaći da je Regulacionim planom usvojenim od strane Općinskog vijeća Busovača, za sav raspoloživi slobodni prostor izvršena parcelacija i utvrđena njegova namjena, prema kojima će se vršiti dodjela odnosno prodaja u tačno utvrđene namjene.

Stanje administrativnih usluga lokalne uprave

Funkciju jedinice lokalne samouprave u skladu sa Zakonom o principima lokalne samouprave u Federaciji BiH Općina Busovača ostvaruje kroz rad:

1. Općinskog vijeća Busovača koje broji 25 vijećnika iz pet političkih partija,
2. Općinskog načelnika kao nosioca izvršne vlasti, i šest službi za upravu:
 - Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe,
 - Služba za financije/finansije i riznicu/trezor,
 - Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove,
 - Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i boračko/braniteljsko-invalidsku zaštitu/skrb,
 - Služba za geodetske i imovinsko-pravne poslove,
 - Služba za civilnu zaštitu,

dok stručne poslove za potrebe Općinskog vijeća Busovača i načelnika Općine Busovača obavljaju zaposleni u Uredu Općinskog načelnika i predsjedavajućeg Općinskog vijeća.

Sve stručno-administrativne poslove iz nadležnosti Općine kao jedinice lokalne samouprave obavljaju stručna i obrazovana lica.

REZIME | JAVNA INFRASTRUKTURA

U posljednjih nekoliko godina pokrenute su inicijative i realizovane su aktivnosti na izradi i izmjeni prostorno-planske dokumentacije, ne samo za urbani dio općine, već i šire, kao pretpostavka za plansku gradnju u svim segmentima ove oblasti.

Na području općine Busovača ukrštaju se magistralni, budući regionalni i lokalni putevi, povezujući općinu Busovača sa susjednim općinama i drugim dijelovima BiH. Istovremeno, ovakva cestovna infrastruktura uvezuje nadležnosti različitih nivoa vlasti u jedinstven sistem cestovne komunikacije koji zahtjeva efikasno upravljanje, održavanje i praćenje svih parametara vezanih za saobraćajnu infrastrukturu.

Trenutno stanje u oblasti tehničke infrastrukture može se ocijeniti zadovoljavajućim, kao i pitanje gradskog vodovodnog sistema i vodosnabdijevanja u općini u cjelini, dok je pitanje kanalizacije još uvijek aktuelno i riješeno od slučaja do slučaja.

Kada je u pitanju odvoz smeća možemo reći da ova oblast ima karakter organizovanog pristupa za najveći dio stanovništva cijele općine, a da je pitanje deponovanja krutog i drugog otpada riješeno kroz ugovor sa Regionalnom deponijom „Mošćanica“ Zenica.

Bez samohvale može se reći da je nivo usluga općinske administracije u kojoj građani zadovoljavaju preko 90% svojih potreba vezanih za sistem državne uprave, prema mišljenju korisnika istih više nego zadovoljavajući.

Stanje okoliša

Stanje zraka⁴¹

Ne postoje precizni podaci o zagađenju zraka na području općine Busovača.

Zagađenje je uglavnom uzrokovano sagorijevanjem goriva u ložištima privatnih i industrijskih objekata, kao i emisijom štetnih gasova iz motornih vozila.

Stanje vodnih resursa ⁴²

Dužina vodotokova na području općine je 40.200 metara, a čine ga vodotoci „domaćih“ rijeka Ivančica i Klokočnica, te rijeka Lašva i Kozica.

U okviru mogućnosti Općine Busovača redovno i kontinuirano se vrše aktivnosti na uređenju obala, proširenju i čišćenju korita riječnih vodotoka, kojom prilikom su vidljivi uzroci pojava poplava kojima nisu pošteđeni ni prostori općine Busovača – značajne količine otpadnog komunalnog otpada kao djelo ljudske neodgovornosti i nebrige za očuvanjem okoliša sa katastrofalnim posljedicama u vidu izraženih poplava.

Inače, područje općine Busovača je ugroženo poplavama i one su uglavnom uzrokovane dugotrajnim padavinama, podzemnim vodama, sječom šume, zauzimanjem vodnog pojasa i sporim prijemom vode u korito rijeka Kozica i Lašva. Ne mogu se posebno odrediti i označiti mjesta koja su posebno ugrožena od poplava, ali su to u svakom slučaju naselja koja su locirana neposredno uz riječne tokove, što se pokazalo i prilikom zadnjih poplava iz 2014. i 2019. godine, kada je općina Busovača bila bukvalno na udaru poplavnog vala i jedna od najugroženijih teritorija na području cijele Bosne i Hercegovine. Sama činjenica da ugrožena područja poplavama obuhvata dijelove gusto naseljenih mjesta sa putnom mrežom i kompleksima poljoprivrednog zemljišta, za posljedicu ima velike materijalne štete koje svako izlivanje vode iz korita rijeka nanese vlasnicima istih. U cilju smanjenja rizika od poplava, zaštite od velikih voda i omogućavanja korištenja zemljišta konitnuirane su aktivnosti na uređenjem vodotoka na području općine Busovača.

Problem zagađenje voda prouzrokovan je nekontrolisanim ispuštanjem otpadnih voda iz domaćinstava i industrije, ali i dijelom postojanjem određenog broja divljih deponija uz vodotoke.

Stanje zemljišta⁴³

Kao i u svim drugim sredinama uzroci zagađenja i degradacije zemljišta na području općine Busovača su: divlje deponije otpada, nekontrolisani hemijski tretman zemljišta, minirana područja, neizgrađen kanalizacioni sistem u ruralnim područjima, pretvaranje poljoprivrednog zemljišta u građevinsko zemljište, erozija zemljišta usljed poplava, te dugogodišnja neobrađenost poljoprivrednih parcela.

Stanje šumskih ekosistema⁴⁴

Najznačajniju floru busovačkog područja i okruženja čini vegetacija obrasla šumom, kao crnogoričnom tako i bjelogoričnom.

⁴¹ Izvor podataka: Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe Općine Busovača

⁴² Izvor podataka: Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe Općine Busovača

⁴³ Izvor podataka: Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe Općine Busovača

⁴⁴ Izvor podataka: ŠPD/ŠGD „Srednjobosanske šume“ Donji Vakuf – Šumarija Busovača

Vrste crnogoričnog drveta su: crni bor, bijeli bor, jela, smrča, smreka i tisa kao reliktni primjerci.

Od bjelogoričnog drveća zastupljene su vrste: bukva, obični grab, hrast kitnjak i drugo.

Ukupna površina šuma i šumskog zemljišta 9.125,74 ha, od toga minirana površina 345,16 ha.

Površina visokih šuma iznosi 5.084,08 ha, degradiranih površina 235,23 ha, dok površina šumskih nasada iznosi 1.446,54 ha a izdanačke šume 1.964,88 ha.

Postoje i goleti podesne za pošumljavanje u površini od 49,85 ha.

Šumsko privredno društvo je u skladu sa zakonom izradilo Šumsko privrednu osnovu za šume u državnom i privatnom vlasništvu za desetogodišnji period za koju je Ministarstvo dalo saglasnost.

Ono što svakako najviše zabrinjava jeste evidentna velika količina bespravničkih sječa sa trendom stalnog povećanja, sa nesagledivim posljedicama i ogromnim štetama ne samo u finansijskom, već i u svakom drugom pogledu.

Upravljanje otpadom⁴⁵

Oblast prikupljanja i zbirnjavanja otpada sa područja općine Busovača u nadležnosti je JKP „Komunalac“ Busovača, i trenutno stanje u ovoj oblasti je na dosta dobrom nivou.

Velika većina stanovništva na području općine Busovača obuhvaćena je organizovanim prikupljanjem otpada.

Općina Busovača ima zaključen ugovor o deponovanju krutog otpada sa Regionalnom deponijom „Mošćanica“ u Zenici.

Uz navedeno ne treba zaboraviti da Busovača ima izgrađenu pretovarnu stanicu za reciklažu otpada koja je još uvijek u fazi „uhodavanja“, a što bi u skorije vrijeme trebalo imati pozitivne finansijske efekte, a samim tim i jeftinije usluge.

Stanje gradskog zelenila⁴⁶

U općini Busovača zemljište koje se zaposjeda bespravnom gradnjom nema masovnu pojavu. Postojeća bespravna gradnja uglavnom se može legalizovati ili je već legalizovana kroz plansku dokumentaciju.

Od problema koji čine slabost u upravljanju prostorom najznačajnije su nedefinisane javne površine, nepostojanje urbanističkog plana javnih površina za dio grada, nedefinisani prostor koji služi za redovnu upotrebu stambenih i poslovnih objekata, a time i obaveze vlasnika i javnih preduzeća u pogledu održavanja istog.

Uticaj životne sredine na javno zdravlje

Najznačajniji faktori u pojedinim segmentima životne sredine koji utiču na zdravstveno stanje stanovništva općine Busovača vezani su za:

- vodosnabdijevanje, koje je dijelom riješeno iz gradskog vodovoda ali dobrim dijelom iz lokalnih vodovoda čiji korisnici rijetko vrše kontrolu kvaliteta vode koju piju;
- disperziju tečnih i čvrstih otpadnih materija,

⁴⁵ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

⁴⁶ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

- aerozagađenja,
- nedovoljnu kontrolu kvaliteta namirnica,
- povećanu degradaciju prirodnih resursa: zemljišta, vode, šume i poplave,
- povećanu upotrebu hemijskih tvari u svakodnevnom životu ljudi, privredi i poljoprivredi,
- socio-ekonomsku situaciju (nezaposlenost, nedostatak finansijskih sredstava, neregulirana zdravstvena zaštita).

Otpadni materijal⁴⁷

Određeni broj naselja na području cijele općine Busovača nemaju riješeno pitanje kanalizacione mreže, zbog čega se otpadne vode iz stambenih objekata ispuštaju u propisno izgrađene septičke jame i direktno u kanale za oborinske vode koji teku pored lokalnog puta i izljevaju se na njive ili u potoke, što predstavlja potencijalnu opasnost za zdravlje ljudi.

Otpadne vode iz naselja koje imaju riješenu kanalizacionu mrežu su neprečišćene, ispuštaju se direktno u riječne tokove, što ima negativan uticaj na floru i faunu u rijekama.

Uklanjanje čvrstih otpadnih materija u općini Busovača se obavlja redovno, a prošireno je i na najveći dio seoskih područja. Ipak, opasnost predstavljaju divlje deponije koje su najčešće locirane uz vodotoke kao i nepokrivenost odvozom smeća na kompletnom području općine.

REZIME | STANJE OKOLIŠA

Općina Busovača obiluje velikim vodnim resursima. Poplave, zagađenje prouzrokovano nekontrolisanim ispuštanjem otpadnih voda, divlje deponije, te nekontrolisano korištenje prirodnih resursa, ugrožavaju riječne vodotoke, predstavljajući potencijalnu opasnost za zdravlje ljudi, ali i onemogućavaju korištenje zemljišta uz obale.

Također je zabrinjavajuća i evidentna bespravna sječa šume.

Komunalni otpad se trenutno odlaže na Regionalnoj deponiji „Mošćanica“ u Zenici i stanje u ovoj oblasti se može ocijeniti više nego zadovoljavajućim.

U općini Busovača zemljište koje se zaposjeda bespravnom gradnjom nema masovnu pojavu. Postojeća bespravna gradnja uglavnom se može legalizovati ili je već legalizovana kroz plansku dokumentaciju.

Značaj očuvanja zdrave životne sredine koju je općina Busovača stavila u fokus razvoja, još je veći kada se posmatra u kontekstu sa drugim fokusima prvenstveno onim koji se odnose na proizvodnju zdrave hrane, razvoj turizma i iskorištavanje potencijala za proizvodnju električne energije. Strateško opredjeljenje za očuvanje životne sredine spriječit će moguću koliziju različitih razvojnih procesa.

⁴⁷ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

Stanje i kretanje prihoda i rashoda u općinskom budžetu⁴⁸

Kada se posmatra period posljednjih pet godina, prihodi i rashodi u budžetu Općine Busovača su izgledali kako slijedi:

Godina	Prihodi	Rashodi	Razlika
2016.	4.125.949,00 KM	3.778.976,00 KM	346.973,00 KM
2017.	4.483.544,00 KM	4.242.271,00 KM	241.273,00 KM
2018.	4.663.016,00 KM	4.550.357,00 KM	112.659,00 KM
2019.	5.330.901,00 KM	4.979.753,00 KM	351.148,00 KM
2020.	5.743.598,00 KM	5.700.588,00 KM	43.010,00 KM

U ukupnoj strukturi prihoda porezni i neporezni prihodi izgledaju:

Godina	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Porezni	2.442.169,00	2.688.986,00	3.035.442,00	3.324.759,00	3.046.593,00
Neporezni	1.683.780,00	1.794.558,00	1.627.574,00	2.006.142,00	2.697.005,00
Ukupno:	4.125.949,00	4.483.544,00	4.663.016,00	5.330.901,00	5.743.598,00

U stavci rashoda najznačajniji su:

Godina	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Plate i druga primanja	1.364.854	1.487.527	1.391.856	1.416.038	1.407.217
Kapitalni izdaci	663.023	868.545	986.082	845.994	1.629.667
Sport	84.945	102.266	106.436	104.000	116.670
Kultura	30.000	32.000	30.000	30.000	30.000

42

⁴⁸ Izvor podataka: Služba za financije/finansije i riznicu/trezor Općine Busovača

3.2. STRATEŠKO FOKUSIRANJE

SWOT ANALIZA OPĆINE BUSOVAČA

SWOT matrica je koncept koji treba da omogući sistematsku analizu prijetnji i prilika kao i njihovo usaglašavanje sa jakim i slabim stranama općine.

SWOT analiza obezbjeđuje informacije korisne za usklađivanje općinskih kapaciteta i sposobnosti sa okruženjem u kojem općina djeluje.

SWOT analiza istovremeno predstavlja i most između sadašnjeg stanja, koje je utvrđeno Analizom.

Nosioци najodgovornijih dužnosti i građani općine Busovača vjeruju da njihova zajednica ima potencijal da postigne brojne pozitivne uspjehe u slijedećih nekoliko godina. SWOT analize koje slijede u nastavku teksta, predstavljaju pokušaj da se ocijene ove mogućnosti i barijere koje Busovača treba da prevaziđe ako želimo da se ovo ostvari.

U ovom trenutku općina Busovača, lideri i građani iste se svakodnevno susreću sa brojnim izazovima kojima je u narednom periodu neophodno odgovoriti ukoliko želimo da naša zajednica bude i ostane vječita težnja za dokazivanjem i ostankom svih onih koji ovaj grad smatraju svojim. Složeno stanje u nosiocima privrednog razvoja, visoka stopa nezaposlenosti, direktno se odražavaju na teško ekonomsko stanje u kojem se trenutno nalazi veći broj građana Busovače. Tome umnogome doprinose i vanjski faktori kao i samo okruženje u kojem se nalazi Busovača i njeni građani.

SWOT analiza općine Busovača ima za cilj da se stvori dio osnova za Općinski strateški plan i ekonomsko - razvojne planove čijom bi se realizacijom eliminisale trenutne poteškoće sa kojima se ovdašnji građani susreću.

Iz navedenih razloga Operativni tim je, kroz dobivene informacije, analizirao trenutno stanje u svim segmentima, a naročito u:

- općinska administracija,
- nezaposlenost,
- privreda,
- poljoprivreda i turizam,
- osnovna infrastruktura,
- obrazovanje, kultura i sport,
- zdravstvena i socijalna zaštita,
- zaštita okoliša,
- nevladin sektor,

i na osnovu istog utvrdio faktore koji će imati presudan uticaj u realizaciji zacrtanih aktivnosti u narednom periodu.

Snage koje općini Busovača pružaju konkurentne prednosti, čineći ovo područje atraktivnim mjestom za život i poslovanje, s jedne strane, i **slabosti** koje predstavljaju prepreke ili ograničenja za razvoj općine Bugojno, s druge strane, prikazane su na sljedeći način:

S N A G E (STRENGTHS)	S L A B O S T I (WEAKNESSES)
<ul style="list-style-type: none"> - Povoljne geografske, reljefne i klimatske karakteristike, - Postojeći ljudski i prirodni resursi, - Postojeća prostorno-planska dokumentacija, - Prostorni potencijal za plansku izgradnju - Ostvaren kontinuitet kapitalnih ulaganja u infrastrukturu, - Izražen interes građana za sufinansiranje projekata infrastrukture, - Velike površine neobrađenog zemljišta pogodnog za poljoprivredu i stočarstvo, - Širok izbor poljoprivrednih kultura, - Velika ponuda kvalitetne i relativno jeftine radne snage, - Velike površine neobrađenog zemljišta pogodnog za poljoprivredu i stočarstvo, - Interes građana za bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom, - Stabilna domaća valuta, - Turistički kapaciteti, - Postojeći rasadnik, - Sektor MSP u razvoju, - Glavne putne komunikacije koje prolaze kroz teritoriju općine, - Prirodna dobra pogodna za razvoj lovnog, rekreativnog i planinskog turizma, - Nevladin sektor u ekspanziji - Uspostava partnerstva sa preduzetničkim sektorom - Drvnoprerađivačka industrija - Rijeke s pritokama - Bogatstvo šuma - Potencijali za zimski turizam - Vjerski turizam - Hidro potencijal, kao i drugi obnovljivi izvori energije 	<ul style="list-style-type: none"> - Ekonomski nerazvijena općina, - Slaba ponuda izvora finansiranja razvoja privrede, - Izražena nezaposlenost sa velikim brojem dugotrajno nezaposlenih lica, - Neuređen sistem zdravstvene i socijalne zaštite, - Loša kupovna moć građana i apatija, - Nerazvijena intenzivna poljoprivredna proizvodnja, - Usitnjenost poljoprivrednih posjeda, - Korištenje poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivredne svrhe, - Odlazak stanovništva iz ruralnih naselja, - Nezavršena putna mreža na području općine, - Nedovoljna iskorištenost turističkih potencijala i infrastrukturna nedovršenost SRC na području općine, - Neusklađen obrazovni sistem sa potrebama privrede, - Nedovoljna tehnička opremljenost školskih i zdravstvenih ustanova, - Nemogućnost prekvalifikacije postojećih kadrova prema potrebama privrede, - Nedovoljno razvijen poduzetnički duh - Nepostojanje programa obrazovanja djece sa posebnim potrebama, - Nizak nivo ekološke svijesti građana kao posljedica nedovoljne educiranosti, - Prevelik broj a slaba sposobnost udruženja građana za pravljenje i realizovanje projekata, te njihovo oslanjanje na općinski budžet, - Slabo funkcionisanje savjeta MZ, - Blizina velikih tržišta, - Veliki gubici u vodovodnom sistemu i nepostojanje katastra vodovodnih instalacija, - Nedovoljna pokrivenost sistemom odvodnje otpadnih voda, - Nedosljedna primjena zakonskih propisa - Ograničena nadležnost lokalne samouprave nad upravljanjem prirodnim resursima - Opadanje nataliteta i odlazak mladih

Prilike koje omogućavaju ili olakšavaju realizaciju i razvoj konkurentskih prednosti općine Busovača, i **prijetnje**, koje dovode do gubitka ili opadanja konkurentnosti ili privrednog i društvenog razvoja uopšte, predstavljene su na sljedeći način:

P R I L I K E (O P P O R T U N I T I E S)	P R I J E T N J E (T H R E A T S)
<ul style="list-style-type: none"> - Neiskorišteni proizvodni kapaciteti (dio prostora bivšeg „Mediapan“ d.d. Busovača, te prostori bivših kasarni koje još nisu u nadležnosti općine) - Pristup donatorskim fondovima za podršku poljoprivredne i preduzetničke proizvodnje - Međuregionalna i međuopćinska saradnja - Porast značaja industrije turizma u globalnoj ekonomiji - Porast značaja elektroenergetskog sektora, kao i obnovljivih izvora energije - Izvoz poljoprivrednih kultura na strano tržište - Privlačenje stranih investitora i kapitala - Formiranje posebnog odjela za planiranje općinskog razvoja, - Poticaji razvoju MSP, - Uspostava saradnje škola i privrednika kada je u pitanju obrazovanja kadrova, - Razvoj infrastrukture, - Razvoj MSP u sekundarnom sektoru, - Poticaji u oblasti poljoprivredne proizvodnje, - Intenziviranje poljoprivredne proizvodnje i stočarstva, - Primjena novih agrotehničkih mjera u poljoprivrednoj proizvodnji, - Korištenje ostalih „proizvoda“ šuma (ljeke bilje, gljive, šumski plodovi), - Plinifikacija, - Plava voda, - Brza cesta, - Regionalni projekti od zajedničkog interesa, - Podizanje eko svijesti građana, - SRC u punoj funkciji, - Omasovljenje NVO i educiranje članstva, - Uvođenje edukacije za razvoj poduzetništva, - Promocija sporta i kulture, 	<ul style="list-style-type: none"> - Kompleksnost državnog uređenja - Politička i pravna nestabilnost u BiH - Nepostojanje i neusklađenost strateških dokumenata na nivou države - Preskup i teško dostupan kapital za investicije - Neusklađenost programa obrazovnog sistema sa tržištom rada - Odliv kadrova, - Smanjenje prirasta stanovništva, - Socijalni karakter općinskog budžeta, - Nepostojanje sredstava za razvojne projekte, - Nesigurnost podrške sa viših razina vlasti, - Elementarne nepogode i klizišta, - Nekontrolisana sjeća šuma, - Socijalne potrebe stanovništva, - Nepostojanje jedinstvenog tržišta radne snage, - Nepovoljno poslovno okruženje, - Nelojalna konkurencija i tržišni uvozni lobi, - Česte izmjene zakona, - Neaktivnost i nezainteresovanost građana,, - Poroci „modernog doba“, - Loš status obrazovanja i zdravstva, - Otpor građana promjenama navika, - Nepostojanje kvalitetnih programa zbrinjavanja ljudi koji ostaju bez posla, - Opće stanje u društvu.

Snage općine Busovača su u prvom redu zasnovane na prirodnim bogatstvima koja u kombinaciji sa položajem na važnim putnim pravcima predstavljaju osnovu za iskorištavanje prilika za razvoj proizvodnje energije i hrane, kao i za razvoj turizma.

S druge strane, postoji značajan prostor za poboljšanja u oblasti upravljanja resursima i razvoj infrastrukture na području lokalne zajednice, što je posebno važno zbog zaštite životne sredine i zaustavljanja negativnih demografskih trendova.

Također, praćenje dešavanja u okruženju treba na vrijeme da ukaže na dešavanja koja utiču na procese lokalnog razvoja kako bi se u najvećoj mogućoj mjeri smanjili negativni utjecaji na razvojne procese u lokalnoj zajednici.

Realnim sagledavanjem svih faktora iz SWOT analize istih došlo se do konstatacije sa početka ovog poglavlja i uvjerenja da se planirane aktivnosti mogu realizovati, ali pod uslovom uspostave i zaživljavanjem punog partnerstva lokalne vlasti i svih građana, kako aktera iz oblasti privrede, tako i iz oblasti socijalnih, kulturnih, sportskih, obrazovnih, zdravstvenih i drugih institucija, ali i mjesnih zajednica i nevladinog sektora.

Samo ovakav pristup za krajnji rezultat će imati ostvarenje zacrtane vizije općine Busovača na kraju posmatranog planskog perioda.

Strateški fokusi Općine

1. POTICAJ RAZVOJU PRIVREDE STVARANJEM POVOLJNIH POSLOVNIH USLOVA

Imajući u vidu postojeće prostorne potencijale koji će u najskorije vrijeme biti na raspolaganju Općini kao lokalnoj zajednici i rastući problem nezaposlenosti, iskorištavanje potencijala za poticaj razvoju privrede u okviru mogućnosti i ingerencija Općine kao jedinice lokalne samouprave je s pravom jedan od fokusa.

Pri tome treba osigurati da administrativne procedure budu što jednostavnije i brže, postojeće prostore izdati uz minimalnu naknadu i obavezu upošljavanja neuposlenih lica sa područja općine Busovača kao obavezu budućih poslodavaca.

2. RAZVOJ SEKTORA PROIZVODNJE ZDRAVE HRANE

Prirodni resursi, ljudski potencijali i značajna iskustva u ovoj oblasti su argumenti na strani fokusa koji razvojne procese usmjerava na proizvodnju hrane.

Ova proizvodnja može u znatnoj mjeri da obezbijedi ravnomjeran razvoj ruralnih i urbanih dijelova općine, doprinoseći rješavanju problema u oblasti zapošljavanja.

Preduslovi snažnog razvoja proizvodnje hrane su poboljšanje u oblasti infrastrukture i povećanje atraktivnosti općine za život i rad.

47

3. RAZVOJ TURIZMA

Zasnovano na analizi turističkog tržišta, SWOT analizi destinacije, kao i na bazi vizije turističkog razvoja područja Centralne Bosne, područje općine Busovača se pozicionira kao ruralno-prirodna oaza koja nudi bogatstvo doživljaja u prirodi i idiličnu atmosferu koju prožima rijeka Ivančica kao nit poveznica urbanog dijela općine sa sportsko-rekreacionim centrima.

Prirodna bogatstva daju mogućnost razvoja turizma, u prvom redu zimskog i lovnog, ali uz određene napore je moguć i razvoj vjerskog i agro-turizma. Pri tome treba konstantno raditi na prevazilaženju identifikovanih slabosti čime će biti stvoreni preduslovi za razvoj ovog sektora.

Očuvanje prirode je također neophodno, zbog čega je izuzetno važna usklađenost razvojnih procesa i to je jedan od ključnih izazova sa kojima se lokalna zajednica suočava.

4. POBOLJŠANA INFRASTRUKTURA U OBLASTI OBRAZOVANJA, KULTURE, SPORTA I ZDRAVSTVA

Kvalitet života u lokalnoj zajednici u znatnoj mjeri određuju mogućnosti za bavljenje rekreativnim i sportskim aktivnostima, kao i bogatstvo kulturnog života.

Poboljšanje infrastrukture u ovoj oblasti će omogućiti građanima da na konstruktivan i kreativan način provedu slobodno vrijeme.

Poboljšana infrastruktura potrebna za pružanje kvalitetnih zdravstvenih usluga će osigurati građanima viši stepen zdravstvene zaštite.

5. IZGRADNJA LJUDSKIH RESURSA I ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA

Kvalitetni ljudski resursi su jedan od preduslova uspješnog privrednog razvoja.

U oblasti razvoja privrede i preduzetništva, Općina Busovača kao jedinica lokalne samouprave će svakako poduzeti sve potrebne radnje i aktivnosti u oblasti razvoja ljudskih resursa i time doprinijeti ostvarenju ciljeva u oblasti razvoja privrede.

Nevladine organizacije mogu da imaju značajnu ulogu u razvojnim procesima, kako u oblasti privlačenja donatorskih fondova, tako i u inicijativama u njihovoj oblasti djelovanja. Zbog toga je razvoj njihovih kapaciteta jedan od važnih faktora razvoja, ali i koristan mehanizam za osiguranje visokog stepena uključenosti građana u razvojne procese.

6. OČUVAN OKOLIŠ I RAZVIJENA INFRASTRUKTURA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE

Razvojni procesi mogu lako da budu u neskladu sa principima zaštite životne sredine, posebno kada se radi o snažnijem razvoju industrije i proizvodnje energije iz neobnovljivih (konvencionalnih) izvora. U tome je značaj intervencija usmjerenih na zaštitu voda, uređenje upravljanja čvrstim otpadom, energetska efikasnost, ali i edukaciju stanovništva u oblasti ekologije.

3.3.VIZIJA I STRATEŠKI CILJEVI RAZVOJA

VIZIJA RAZVOJA OPĆINE BUSOVAČA

Bazirana na prethodnoj analizi postojeće situacije i definiranih razvojnih potencijala i resursa razvojna strategija predstavlja osnov za ekonomski razvoj općine u periodu od sljedećih pet godina.

Strategija je zasnovana na novoj filozofiji i kriterijima razvoja i u njenom fokusu su razvoj ljudskih resursa i vizija koju su satkale sve zainteresirane i ciljne skupine koje su dale svoj doprinos izradi strateškog plana ekonomskog razvoja općine.

IZJAVA O VIZIJI

Busovača 2025. godine, je zajednica sa sigurnim okruženjem za zdravlje i društvenom solidarnosti, koja vrednuje napredno obrazovanje i zajedništvo/partnerstvo, i u mladima vidi resurs za dugoročnu održivost.

To je zajednica s visokim standardom života i mogućnostima koje garantiraju kvalitetan život i s progresivnim poslovnim okruženjem koje privlači investicije.

Ova vizija je zasnovana na fundamentalnim vrijednostima stanovnika Busovače koje predstavljaju osnovu daljeg razvoja općine.

Ona predstavlja opis budućnosti Busovače kakvom je vide građani i svi oni koji su bili uključeni u proces izrade ovog strateškog dokumenta.

Iako vizija predstavlja idealnu sliku budućnosti općine, ona je osnova za definisanje pravaca razvoja općine.

Vizija je definisana za period od pet godina, uključuje prioriteta područja djelovanja i sadrži sve relevantne vrijednosti koje zajednica priznaje za komparativne prednosti i mogućnosti koje je potrebno iskoristiti na putu ostvarivanja razvoja sa aspekta ljudskih prava.

Polazeći od vizije razvoja, te na osnovu velikog broja diskusija i zaključaka izvedenih iz analize pet prioriteta područja koja su obuhvaćena procesom planiranja (javna uprava, privreda, socijalna sigurnost, infrastruktura i okoliš, kultura i sport), utvrđeni su strateški i sektorski ciljevi.

Strateški ciljevi se zasnivaju na poštivanju, zaštiti i ostvarivanju specifičnih ljudskih prava, i definišu okvir za aktivnosti, čijim ostvarenjem postavljamo Busovaču na putanju razvoja i prosperiteta.

STRATEŠKI CILJEVI RAZVOJA OPĆINE BUSOVAČA

1. STVORENI USLOVI ZA RAZVOJ PREDUZETNIŠTVA

2. OČUVANE, UNAPRIJEĐENE I PROMOVISANE PRIRODNE, KULTURNE I DRUGE VRIJEDNOSTI OPĆINE BUSOVAČA

3. RAZVIJENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA KOJA ZA REZULTAT IMA POBOLJŠAN KVALITET ŽIVOTA GRAĐANA OPĆINE BUSOVAČA

4. OČUVAN OKOLIŠ I RAZVIJENA INFRASTRUKTURA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE

STRATEŠKI CILJ 1.

STVORENI USLOVI ZA RAZVOJ PREDUZETNIŠTVA

Razlog:

Stvaranje uslova za dinamičan razvoj preduzetništva je preduslov iskorištenja prirodnih resursa, kao i rješavanja određenih problema sa kojima se lokalna zajednica suočava.

Pružanje mogućnosti za otpočinjanje vlastitog posla ili zapošljavanja u privrednim kapacitetima na području općine će sigurno doprinijeti smanjenju migracija, prvenstveno mladih ljudi koji napuštaju općinu upravo u potrazi za ovim prilikama.

Ruralni razvoj zasnovan na poljoprivrednoj proizvodnji omogućava da se zadrži vitalnost ruralnih područja i tako obezbijedi uravnotežen razvoj čitavog područja općine.

Rastuća potražnja za obnovljivom energijom daje mogućnost korištenja prirodnih potencijala općine, pri čemu je poželjno ostvariti maksimalne efekte od razvoja energetskog sektora, povezujući ga sa industrijskim kapacitetima općine.

Šta podrazumijeva ovaj cilj:

Cilj podrazumijeva pripremu i implementaciju niza inicijativa koje će omogućiti implementaciju dobrih preduzetničkih ideja, sa posebnom pažnjom u oblasti razvoja poljoprivrede u ruralnim dijelovima općine.

Poslovno okruženje će biti unaprijeđeno do nivoa koji preduzetnici smatraju stimulativnim i pogodnim za razvoj poslovanja.

Povezivanje postojećih industrijskih kapaciteta sa prilikama za razvoj energetskog sektora će omogućiti maksimalno korištenje ovih potencijala iz ugla zapošljavanja i generisanja prihoda na lokalnom nivou.

STRATEŠKI CILJ 1. će biti realizovan pravovremenim ostvarivanjem slijedećih koraka:

- Uspostavljen sistem podrške privrednom razvoju
- Razvijena ekološki održiva i inovativna poljoprivredna proizvodnja i prerada u skladu sa potrebama lokalne zajednice, mikro regije i šireg područja

STRATEŠKI CILJ 2.

OČUVANE, UNAPRIJEĐENE I PROMOVISANE PRIRODNE, KULTURNE I DRUGE VRIJEDNOSTI OPĆINE BUSOVAČA

Razlog:

Prirodna i kulturna bogatstva na području općine su osnov za razvoj turizma.

Turistička ponuda treba da bude utemeljena upravo na ovim potencijalima. Na taj način će prirodne ljepote i kulturna baština na području općine omogućiti njenim stanovnicima ne samo da ugodno provedu slobodno vrijeme, nego i da preduzetničkim djelovanjem ostvare određene prihode.

Šta podrazumijeva ovaj cilj:

Preduzimanje aktivnosti usmjerenih na izgradnju kapaciteta, poboljšanje turističke ponude i njenu promociju prema ciljnim grupama, rezultovat će adekvatnim korištenjem potencijala za razvoj industrije turizma.

STRATEŠKI CILJ 2. će biti realizovan pravovremenim ostvarivanjem slijedećih koraka:

- Razvijena turistička ponuda, konkurentna i prepoznatljiva na domaćem i stranom tržištu;
- Ojačano institucionalno partnerstvo sa civilnim društvom;
- Poboljšana infrastruktura i unaprijeđeni programi u oblasti kulture i sporta;
- Unaprijeđen sistem zaštite životne sredine.

STRATEŠKI CILJ 3.

RAZVIJENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA KOJA ZA REZULTAT IMA POBOLJŠAN KVALITET ŽIVOTA GRAĐANA OPĆINE BUSOVAČA

51

Razlog:

Odlazak mladih ljudi sa područja općine je jedna od najvećih opasnosti po dugoročni razvoj lokalne zajednice.

Kako bi se ovaj trend zaustavio neophodno je preduzeti niz aktivnosti usmjerenih na uspostavljanje podsticajnog okruženja u kojem mladi mogu da ostvare svoje potencijale i da obezbijede sredstva za samostalan život.

Također, neophodno je preduzeti konkretne aktivnosti za jačanje sistema podrške socijalno i zdravstveno ugroženim kategorijama stanovništva.

Šta podrazumijeva ovaj cilj:

Cilj je usko povezan sa drugim ciljevima, jer će efekti poboljšanja u oblasti poslovnog okruženja i društvene infrastrukture u znatnoj mjeri poboljšati položaj građana lokalne zajednice, dok će inicijative koje se bave pitanjima mladih objediniti pozitivne utjecaje ostvarivanja drugih ciljeva i omogućiti iskorištavanje ovih ostvarenja za poboljšanje položaja mladih.

U isto vrijeme inicijative poboljšanja mehanizama podrške socijalno ugroženim kategorijama, kao i građanima sa zdravstvenim problemima će uticati na ukupan kvalitet života u lokalnoj zajednici.

STRATEŠKI CILJ 3. će biti realizovan pravovremenim ostvarivanjem slijedećih koraka:

- Ojačano institucionalno partnerstvo sa civilnim društvom;
- Poboljšana infrastruktura i unaprijeđeni programi u oblasti obrazovanja;
- Poboljšana infrastruktura i unaprijeđeni programi u oblasti kulture i sporta;
- Unaprijeđen sistem zdravstvene i socijalne zaštite.

STRATEŠKI CILJ 4.

OČUVAN OKOLIŠ I RAZVIJENA INFRASTRUKTURA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE

Razlog:

Održivi razvoj podrazumijeva očuvanje ravnoteže između različitih procesa u lokalnoj zajednici.

Imajući u vidu specifičnosti općine i planirane aktivnosti, jasno je da je jedan od ključnih izazova upravo očuvanje životne sredine u razvojnim procesima.

Zbog toga će biti preduzete aktivnosti koje će omogućiti da zdrava životna sredina bude očuvana, a prirodni i drugi potencijali iskorišteni na najbolji način.

Šta podrazumijeva ovaj cilj:

Uređenje planske dokumentacije i izgradnja potrebne infrastrukture će omogućiti razvojne procese u kojima će prirodni resursi biti korišteni u svrhu proizvodnje obnovljive energije i hrane, kao i razvoja turističke ponude.

STRATEŠKI CILJ 4. će biti realizovan pravovremenim ostvarivanjem slijedećih koraka:

- Povećana pokrivenost teritorije općine Busovača kvalitetnim vodosnabdijevanjem;
- Regulisane otpadne i oborinske vode i uređene obale i korita vodotoka;
- Sanirane divlje deponije i unaprijeđen sistem upravljanja otpadom na način obuhvata organizovanim prikupljanjem cijele teritorije općine Busovača;
- Deminirane minama kontaminirane površine;
- Unaprijeđen sistem zaštite životne sredine.

4. SEKTORSKI RAZVOJNI PLANOVI

4.1. PLAN EKONOMSKOG RAZVOJA

4.1.1. FOKUSIRANJE

SWOT ANALIZA EKONOMSKOG RAZVOJA

S N A G E (STRENGTHS)	S L A B O S T I (WEAKNESSES)
<ul style="list-style-type: none"> - Šume bogate svim vrstama drveta - Šume bogate lovnom divljači - Prirodne ljepote kao potencijal za razvoj planinskog, zimskog i zdravstvenog turizma - Postojeći hidro potencijal - Povoljna konfiguracija i kvalitet zemljišta pogodni za određene vrste poljoprivredne proizvodnje (pčelarstvo, voćarstvo, proizvodnja mlijeka i mesa) - Razvijeno voćarstvo - Tradicija u drvoprerađivačkoj industriji - Tradicija bavljenja poljoprivrednom proizvodnjom - Prostori bivših vojnih objekata za potencijalne proizvodno-uslužne kapacitete 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Nedostatak povoljnih kreditnih sredstava za pokretanje i unapređenje biznisa (posebno za mikro i mala preduzeća)</i> - <i>Veliko prisustvo sive ekonomije</i> - <i>Nedovoljna iskorištenost kapaciteta za razvoj turizma</i> - <i>Nepostojanje turističkog proizvoda općine</i> - <i>Nedovoljna iskorištenost ruralnih potencijala općine za poljoprivrednu proizvodnju</i> - <i>Neiskorišteni resursi (zemlja, radna snaga)</i> - <i>Veliki broj nezaposlenih</i> - <i>Nedovoljno razvijen preduzetnički duh</i> - <i>Zastarjela znanja, vještine, tehnologije i metode rada i upravljanja u firmama</i> - <i>Nedostatak investicionih programa</i> - <i>Slabo ulaganje u istraživanje i razvoj</i> - <i>Siromaštvo (nezadovoljstvo građana niskim životnim standardom kao posljedica velikog broja nezaposlenih)</i> - <i>Demografski faktor (nizak natalitet, migracije iz ruralnih područja)</i> - <i>Zaostala minirana područja</i>
P R I L I K E (OPPORTUNITIES)	P R I J E T N J E (THREATS)
<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj energetskeg sektora - Mogućnost uključenja u EU programe i korištenje predpristupnih fondova - Razvoj turizma - Razvoj ruralnog preduzetništva - Mogućnost certificiranja proizvoda - Uspostava partnerstava i saradnje na međuopćinskim i regionalnom nivou 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ograničene nadležnosti lokalne samouprave nad upravljanjem prirodnim i nekim stvorenim resursima</i> - <i>Odliv kadrova (odlazak stručnjaka i mladih)</i> - <i>Nepostojanje tehničke infrastrukture koja bi podržavala razvoj proizvodnje energije</i> - <i>Pojava i širenje zaraznih bolesti različitih uzročnika i prenosnika</i> - <i>Loša globalna ekonomska situacija</i> - <i>Nepovoljan razvoj političke situacije u BiH</i> - <i>Loši rezultati privatizacije</i>

Na osnovu SWOT analize može se jasno vidjeti da se treba fokusirati na brz i snažan razvoj kroz početak i realizaciju većih kapitalnih projekata. Ove investicije će za sobom povući razvoj niza drugih djelatnosti, koje će ojačati i oživjeti na bazi investicija u razne oblasti, prije svega proizvodnog karaktera, za koju postoje realne i dobre prirodne pretpostavke u lokalnim resursima. Pri ovome se naravno mora voditi računa o tome da ovaj proces bude kompatibilan sa očuvanjem okoline i postavljen na ekološki prihvatljiv način.

Postoji potreba da se uspostavi sistem podrške malim i srednjim preduzećima, kako bi se pružila mogućnost za otpočinjanje vlastitog posla ili zapošljavanja u privrednim kapacitetima na području općine.

Osim toga, fokus je i na razvoju proizvodnje zdrave hrane. Analizom resursa u sektoru poljoprivrede proizvodnje i analizom potencijalnih kapaciteta ruralnog prostora nedvojbeno se nameće razvojna mogućnost u oblasti poljoprivredne proizvodnje u više različitih poljoprivrednih grana. Obzirom na nezagađenost poljoprivrednog zemljišta, zraka i vode, poljoprivredna proizvodnja je jedan od mogućnosti i razvojnih šansi za ruralni prostor odnosno ruralno stanovništvo općine Busovača.

Ocijenjeno je također da u sektoru turizma Busovača ima potrebne potencijale i resurse na raspolaganju. Svjesni nepovoljne postojeće startne pozicije u toj oblasti zbog posljedica rata i ostalih poratnih trendova koji su se negativno odrazili na više oblasti, pa tako i na oblast turizma, sektorski plan postavlja razvojne mjere i projekte kao mehanizme i poluge kojima će se otpočeti razvojni proces i u energetici i u poljoprivredi i u oblasti turizma, sve to s ciljem da se stvore uslovi za otvaranje novih i očuvanje postojećih radnih mjesta u busovačkoj privredi.

4.1.2. SEKTORSKI CILJEVI EKONOMSKOG RAZVOJA

DEFINISANI SU SLJEDEĆI CILJEVI EKONOMSKOG RAZVOJA OPĆINE BUSOVAČA:

- 1. Uspostavljen sistem podrške privrednom razvoju do kraja 2025. godine*
- 2. Razvijena ekološki održiva i inovativna poljoprivredna proizvodnja i prerada u skladu sa potrebama lokalne zajednice, mikro regije i šireg područja do kraja 2025. godine*
- 3. Do kraja 2025. godine razvijena turistička ponuda, konkurentna i prepoznatljiva na domaćem i stranom tržištu*

VEZA SA STRATEŠKIM CILJEVIMA:

Sektorski ciljevi:

- 1. Uspostavljen sistem podrške privrednom razvoju do kraja 2025. godine*
- 2. Razvijena ekološki održiva i inovativna poljoprivredna proizvodnja i prerada u skladu sa potrebama lokalne zajednice, mikro regije i šireg područja do kraja 2025. godine*

u direktnoj su vezi sa STRATEŠKIM CILJEM 1: STVORENI USLOVI ZA RAZVOJ PREDUZETNIŠTVA, a sektorski cilj:

- 3. Do kraja 2025. godine razvijena turistička ponuda, konkurentna i prepoznatljiva na domaćem i stranom tržištu* je u direktnoj vezi sa STRATEŠKIM CILJEM 2: OČUVANE, UNAPRIJEĐENE I PROMOVISANE PRIRODNE I KULTURNE VRIJEDNOSTI OPĆINE BUSOVAČA.

Također, sektorski ciljevi ekonomskog razvoja su u određenoj mjeri vezani i za strateške ciljeve koji se odnose na društveni razvoj i zaštitu životne sredine:

STRATEŠKI CILJ 3. RAZVIJENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA KOJA POBOLJŠAVA KVALITET ŽIVOTA GRAĐANA OPĆINE BUSOVAČA i

STRATEŠKI CILJ 4. OČUVAN OKOLIŠ I RAZVIJENA INFRASTRUKTURA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE

INTEGRACIJA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA VIŠIH NIVOVA

Sadržaj Strategije razvoja općine Busovača u oblasti ekonomskog razvoja usklađen je sa svim važećim strateškim dokumentima razvoja BiH, Federacije BiH, dokumentima razvoja malog i srednjeg preduzetništva u Federaciji Bosne i Hercegovine, Zakonom o poticaju razvoja male privrede, („Službene novine Federacije BiH“, broj: 19/06), aktuelnom Strategijom razvoja turizma FBiH, i drugim strateškim dokumentima donesenim na kantonalnom, etitetskom i državnom nivou.

Usklađenost sa navedenim dokumentima i zakonom jako je važna i zbog mogućnosti sufinansiranja projekata sredstvima FBiH putem nadležnih ministarstava (Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo za okoliš i turizam i druga).

4.1.3. PROGRAMI, PROJEKTI I MJERE

Za realizaciju plana **EKONOMSKOG RAZVOJA** definisano je više projekata/mjera, koji su grupisani u 4 programa:

Program 1. Izgradnja infrastrukture i podrška razvoju malih i srednjih preduzeća (MSP)	<ol style="list-style-type: none">1. Uspostava efikasnog sistema podrške ubrzanom razvoju sektora malih i srednjih preduzeća (MSP)2. Stavljanje u funkciju objekata bivših kasarni3. Formiranje kreditno-garantnog fonda
Program 2. Kreiranje poslovnog okruženja za privlačenje investicija	<ol style="list-style-type: none">1. Aktiviranje prostornih potencijala (zemljište, nekretnine)2. Uspostava Centra za preduzetnike i investitore na principu „sve na jednom mjestu“3. Sajam/konferencija privrednika i investitora4. Izrada Studije o mogućnostima iskorištavanja energetskih izvora
Program 3. Razvoj organizovane i tržišno orjentisane poljoprivredne proizvodnje i stočarstva	<ol style="list-style-type: none">1. Podizanje novih i proširenje postojećih zasada voća2. Unapređenje sistema otkupa mlijeka3. Unapređenje korištenja poljoprivrednog zemljišta4. Obezbjedenje sjemenskog materijala za socijalno ugroženo stanovništvo5. Sajam domaćih proizvoda6. Program poticaja poljoprivredne proizvodnje7. Osnaživanje kapaciteta za zastupanje interesa poljoprivrednih proizvođača
Program 4. Razvoj turističke ponude	<ol style="list-style-type: none">1. Promocija kulturnih, sportskih i drugih potencijala i sadržaja općine Busovača2. Razvoj turističke komplementarne ponude3. Edukacija i treninzi u oblasti turizma4. Razvoj turističkog informacionog sistema5. Kompletiranje sadržaja postojećih SRC Pridolci i Busovačka planina

INICIJATIVE MEĐUOPĆINSKE SARADNJE

Neki od predviđenih projekata mogu se realizovati samostalno, dok određeni broj isti može biti realizovan u saradnji sa više općina, kao što su:

- Formiranje kreditno-garantnog fonda
- Sajam/konferencija privrednika i investitora
- Sajam domaćih proizvoda
- Unapređenje sistema otkupa mlijeka
- Osnaživanje kapaciteta za zastupanje interesa poljoprivrednih proizvođača
- Razvoj turističke komplementarne ponude
- Edukacija i treninzi u oblasti turizma
- Razvoj turističkog informacionog sistema

4.1.4. PROCJENA OČEKIVANIH ISHODA SA INDIKATORIMA EKONOMSKOG RAZVOJA

Sektorski ili operativni ciljevi ekonomskog razvoja	Indikator na nivou sektorskog cilja	Indikatori na programsko - projektnom nivou
<i>1. Uspostavljen sistem podrške privrednom razvoju do kraja 2025. godine</i>	Vrijednost investicija po godini	<i>Broj radnih mjesta Broj preduzeća Broj i vrste usluga Dužina (broj dana/sati) rješavanja zahtjeva Broj oblika saradnje Broj podržanih projekata Broj urađenih analiza/studija Broj učesnika/izlagača km izgrađene osnovne infrastrukture Broj parcela opremljenih sa infrastrukturom Broj lokaliteta stavljenih u funkciju % obnovljivih izvora energije u ukupnoj potrošnji energije</i>
<i>2. Razvijena ekološki održiva i inovativna poljoprivredna proizvodnja i prerada u skladu sa potrebama lokalne zajednice, mikro regije i šireg područja do kraja 2025. godine</i>	% učešća poljoprivrede u ukupnom ekonomskom razvoju	<i>Broj registr. poljoprivrednih proizvođača Broj korisnika poticaja Broj kooperanata Broj zasada voća (površina) Broj hektara zasijanih površina Broj muznih grla Broj certificiranih proizvoda Površine zemljišta sa uspostavljenim sistemom navodnjavanja Finansijski pokazatelji o poljoprivrednoj proizvodnji Broj ugovorenih poslova Vrijednost ugovora o plasmanu proizvoda na domaćem i inostranom tržištu Broj učesnika na sajmu Broj posjetilaca na sajmu Vrste proizvoda izloženih na sajmu Broj korisnika pomoći Broj paketa sjemenskog materijala</i>
<i>3. Do kraja 2025. godine razvijena turistička ponuda, konkurentna i prepoznatljiva na domaćem i stranom tržištu</i>	Broj domaćinstava i visina prihoda koje ostvaruju u industriji turizma	<i>Broj posjetilaca Broj kampera Broj ponuda Broj zaposlenih u turizmu Broj lokaliteta/objekata u funkciji Broj proizvođača lokalnih proizvoda i lokacija na kojima su dostupni Broj treninga i broj učesnika Vrste i tiraž promotivnog materijala</i>

4.2. PLAN DRUŠTVENOG RAZVOJA

4.2.1. FOKUSIRANJE

SWOT ANALIZA DRUŠTVENOG RAZVOJA

S N A G E (STRENGTHS)	S L A B O S T I (WEAKNESSES)
<ul style="list-style-type: none"> - Kadrovska popunjenost Centra za socijalni rad - Kulturne manifestacije od međunarodnog i državnog karaktera - Sportski objekti za sportska takmičenja i rekreaciju - Visok stepen izgrađenih ljudskih i materijalnih potencijala za realizaciju uključenja socijalno ugroženih grupa u životnu svakodnevicu u zajednici - Unaprijeđen/modernizovan rad lokalne administracije - Dobra saradnja Općine i NVO sektora - Dobra saradnja Općine i mjesnih zajednica 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljno razvijeno civilno društvo - Neusklađen i neravnomjeran razvoj kapaciteta NVO-a - Budžet lokalne zajednice više je socijalni, nego razvojni - Značajan broj objekata društvene infrastrukture u potrebi rekonstrukcije i renoviranja - Niska stopa zaposlenosti - Obrazovni sistem ne prati potrebe tržišta rada - Narušen/razoren sistem društvenih vrijednosti (adekvatno se ne vrednuje, promoviše i stimuliše društveno korisni rad/građanske inicijative) - Odlazak mladih kvalifikovanih kadrova iz lokalne zajednice
P R I L I K E (OPPORTUNITIES)	P R I J E T N J E (THREATS)
<ul style="list-style-type: none"> - Proces približavanja EU i predpristupni razvojni fondovi - Primjena Zakona o lokalnoj samoupravi - Strategije razvoja zdravstva i socijalne inkluzije u BiH - Razvoj svijesti građana o njihovoj potrebi veće participacije u procesima poboljšanja kvalitete življenja 	<ul style="list-style-type: none"> - Nejasne i ograničene nadležnosti lokalne zajednice (dječija zaštita, obrazovanje, sport, kultura, socijalna zaštita) - Slaba fleksibilnost formalnog obrazovnog sistema kao i veoma spori procesi reformi i modernizacije - Opće siromaštvo društva - Globalna kriza - Spor proces evropskih integracija

58

Svakodnevne aktivnosti JU Centar za socijalni rad, kao i izgradnja ljudskih potencijala unutar civilnog društva za realizaciju aktivnosti uključenja socijalno ugroženih grupa u zajednicu, jasno postavljaju kao prioritet puni razvoj usluga za socijalno osjetljive populacije u cilju njihove pune integracije. U tom smislu, saradnja ključnih aktera na daljnjem razvoju materijalnih i ljudskih kapaciteta, kao i razvoja primjerenih programa, osnova je za ostvarenje ovog cilja.

Uloga predstavnika civilnog društva svakako nije ograničena samo na oblast socijalne politike, iznimno je važna i za ostale oblasti društvenog, ali i razvoja ekonomskog i sektora životne sredine.

Lokalna uprava i privrednici, u nevladinom sektoru svakako trebaju prepoznati ključne partnere, te pružiti podršku njihovoj održivosti i efikasnosti. Napredak i pozitivan razvoj u tom smislu moguć je ukoliko se kroz zajedničko nastojanje svih strana desi strukovno profiliranje unutar nevladinog sektora, definišu održivi mehanizmi njegovog finansiranja, te dodatno ojačaju organizacijski i ljudski resursi.

Problematika vezana za slabu fleksibilnost formalnog obrazovnog sistema kao i veoma spori procesi reformi i modernizacije, u pravcu usklađivanja znanja i vještina sa potrebama privrede, postavlja se kao jedan od ključnih prioriteta društvenog razvoja. Ovaj problem je usko povezan sa problemom visoke nezaposlenosti, niske produktivnosti i nekonkurentnosti lokalne privrede, a u krajnjem slučaju, i sa odlaskom mladih kvalifikovanih kadrova.

Na kraju, mladi su naš najznačajniji resurs koji čine oko jedne četvrtine ukupne populacije općine. Nosioци najdogovornijih dužnosti zakonodavne i izvršne vlasti u Općini Busovača odavno su prepoznali nužnost izgradnje posebnog pristupa prema populaciji mladih u cilju podrške njihovom ukupnom razvoju, zapošljavanju i učešću u planiranju i implementaciji programa lokalnog razvoja.

4.2.2. SEKTORSKI CILJEVI DRUŠTVENOG RAZVOJA

DEFINISANI SU SLJEDEĆI CILJEVI DRUŠTVENOG RAZVOJA OPĆINE BUSOVAČA:

- 1. Ojačano institucionalno partnerstvo sa civilnim društvom do kraja 2025. godine*
- 2. Poboljšana infrastruktura i unaprijeđeni programi u oblasti obrazovanja do kraja 2025. godine*
- 3. Poboljšana infrastruktura i unaprijeđeni programi u oblasti kulture i sporta do kraja 2025. godine*
- 4. Unaprijeđen sistem zdravstvene i socijalne zaštite do kraja 2025. godine*

VEZA SA STRATEŠKIM CILJEVIMA:

Sektorski ciljevi društvenog razvoja u direktnoj su vezi sa STRATEŠKIM CILJEM 2: OČUVANE, UNAPREĐENE I PROMOVISANE PRIRODNE I KULTURNE VRIJEDNOSTI OPĆINE BUSOVAČA i STRATEŠKIM CILJEM 3: RAZVIJENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA KOJA POBOLJŠAVA KVALITET ŽIVOTA GRAĐANA OPĆINE BUSOVAČA.

Također, u određenoj mjeri vezani su i za strateški cilj koji se odnose na zaštitu životne sredine: STRATEŠKI CILJ 4.: OČUVAN OKOLIŠ I RAZVIJENA INFRASTRUKTURA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE

INTEGRACIJA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA VIŠIH NIVOVA

Sadržaj Strategije razvoja općine Busovača u oblasti društvenog razvoja usklađen je sa svim važećim strateškim dokumentima razvoja BiH, Federacije BiH, a koji se odnose na socijalno uključivanje, mlade, i drugim strateškim dokumentima donesenim na kantonalnom, etitetskom i državnom nivou.

Usklađenost sa navedenim dokumentima i zakonom jako je važna i zbog mogućnosti sufinansiranja projekata sredstvima domaćih i međunarodnih institucija i organizacija.

4.2.3. PROGRAMI, PROJEKTI I MJERE

Za realizaciju plana DRUŠTVENOG RAZVOJA definisano je više projekata/mjera, koji su grupisani u 5 programa:

Program 1. Poboljšanje socijalne zaštite	<i>1. Poboljšanje usluga socijalne pomoći i zaštite 2. Uspostava jedinstvene baze podataka korisnika socijalne zaštite</i>
Program 2. Jačanje partnerstva javnog, poslovnog i nevladinog sektora i građana	<i>1. Unapređenje sistema saradnje sa javnim ustanovama, nadležnim ministarstvima, institucijama i organizacijama na općinskom i višim nivoima 2. Osnaživanje kadrovskih kapaciteta za zajedničku pripremu i implementaciju projekata 3. Unapređenje sistema finansiranja na projektnoj osnovi</i>
Program 3. Poboljšanje obrazovne infrastrukture i programa iz oblasti obrazovanja	<i>1. Podrška izgradnji, rekonstrukciji i opremanju zgrada obrazovnih ustanova 2. Osiguranje jednakih uslova za školovanje djece sa poteškoćama u razvoju 3. Razvoj i upravljanje kadrovskim potencijalima u skladu sa potrebama tržišta</i>
Program 4. Obogaćivanje i promocija sadržaja i izgradnja infrastrukture u oblasti kulture i sporta	<i>1. Podrška lokalnim medijima 2. Podrška razvoju sporta 3. Podrška nosioicma kulturnih aktivnosti na području općine Busovača</i>
Program 5. Poboljšanje zdravstvene zaštite i izgradnja zdravstvene infrastrukture	<i>1. Podrška izgradnji i opremanju zdravstvenih objekata 2. Podrška osiguranju zdravstvene zaštite</i>

60

INICIJATIVE MEĐUOPĆINSKE SARADNJE

Pored projekata koje će lokalna zajednica sama realizovati, potencijalni projekti koji mogu biti realizovani saradnjom više općina su:

- Unapređenje sistema saradnje sa javnim ustanovama, nadležnim ministarstvima, institucijama i organizacijama na općinskom i višim nivoima
- Osnaživanje kadrovskih kapaciteta za zajedničku pripremu i implementaciju projekata
- Osiguranje jednakih uslova za školovanje djece sa poteškoćama u razvoju
- Podrška razvoju sporta

4.2.4. PROCJENA OČEKIVANIH ISHODA SA INDIKATORIMA DRUŠTVENOG RAZVOJA

Sektorski ili operativni ciljevi ekonomskog razvoja	Indikator na nivou sektorskog cilja	Indikatori na programsko - projektnom nivou
1. Ojačano institucionalno partnerstvo sa civilnim društvom do kraja 2025. godine	Broj zajednički identifikovanih i riješenih potreba (problema)	<i>Broj aktera uključenih u komunikaciju i koordinaciju</i> <i>Broj i vrsta podataka dostupnih kroz baze podataka</i> <i>Broj timova osposobljenih za pripremu i implementaciju projekata</i> <i>Broj podnesenih aplikacija</i> <i>Broj odobrenih aplikacija</i> <i>Broj i vrijednost implementiranih projekata i mjera</i> <i>Doprinos u finansijskim i drugim pokazateljima</i>
2. Poboljšana infrastruktura i unaprijeđeni programi u oblasti obrazovanja do kraja 2025. godine	% usvojenih i primjenjenih standarada u obrazovnom procesu	<i>Broj zaposlenih</i> <i>Broj izgrađenih / rekonstruisanih / opremljenih objekata</i> <i>Broj sadržaja/aktivnosti</i> <i>Broj i vrsta treninga</i> <i>Broj djece sa poteškoćama u razvoju uključenih u obrazovni proces</i> <i>Broj nezaposlenih lica</i> <i>Broj maturanata po školama/zanimanjima</i> <i>Broj studenata po fakultetima, godinama studija, polu</i>
3. Poboljšana infrastruktura i unaprijeđeni programi u oblasti kulture i sporta do kraja 2025. godine	% iskorištenosti kapaciteta po danu	<i>Broj kulturno-sportskih manifestacijai događaja</i> <i>Broj posjetilaca</i> <i>Broj i vrijednost izgrađenih/rekonstruisanih sportskih terena</i> <i>m² rekonstruisane/opremljene/adaptirane površine</i> <i>Vrijednost i vijek trajanja nabavljene opreme</i> <i>Broj sportskih klubova/udruženja po disciplinama</i> <i>Broj članova sportskih klubova/udruženja</i>
4. Unaprijeđen sistem zdravstvene i socijalne zaštite do kraja 2025. godine	% stanovništva pokrivenog socijalnom i zdravstvenom zaštitom	<i>Broj usvojenih i primjenjenih standarda i normativa</i> <i>Broj korisnika socijalne zaštite</i> <i>Vrijednost sredstava socijalne pomoći</i> <i>Broj vladinih i nevladinih organizacija koje djeluju u sistemu socijalne zaštite</i> <i>Broj izgrađenih/rekonstruisanih i opremljenih zdravstvenih objekata</i> <i>Broj korisnika zdravstvenih usluga</i>

4.3. PLAN ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

4.3.1. FOKUSIRANJE

SWOT ANALIZA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

S N A G E (STRENGTHS)	S L A B O S T I (WEAKNESSES)
<ul style="list-style-type: none"> - Dobar kvalitet zraka u brdsko – planinskom dijelu općine - Veliki broj izvorišta pitke vode - Termalni izvori - Dovoljna količina vode - Veliki broj stanovništva općine priključeno na javni vodovodni sistem - Urađeni projekti sanitarne zaštite glavnih izvorišta vodosnabdijevanja - Bogatstvo šuma - Raznovrsna flora i fauna - Bogato prirodno nasljeđe - Urađen LEAP 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljno razvijena ekološka svijest i nivo znanja - Ograničenja zbog nedostatka finansijskih sredstava - Nepostojanje monitoringa životne sredine (prvenstveno zraka) - Manjak strategija, studija i projekata iz oblasti zaštite životne sredine - Nedostatak kvalitetnih programa - Nisu uspostavljene zone sanitarne zaštite oko lokalnih izvorišta vodosnabdijevanja - Nedovoljna kontrola kvaliteta vode u lokalnim vodovodima - Loše stanje korita rijeka i priobalnog pojasa (neuređenost korita vodotoka) - Nekompatibilno izlivanje otpadnih voda u otvorene kanale i vodotoke - Nepostojanje uređaja za prečišćavanje otpadnih voda - Mali broj propisno izgrađenih septičkih jama - Povećana aerozagađenost u zimskom periodu u gradskom području - Bespravna gradnja na poljoprivrednom i šumskom zemljištu - Minirane površine - Slabo korištenje alternativnih energetskih izvora - Energetska neefikasnost
P R I L I K E (OPPORTUNITIES)	P R I J E T N J E (THREATS)
<ul style="list-style-type: none"> - Postojanje regionalne sanitarne deponije - Predpristupni fondovi EU - Veći angažman NVO sektora - Proglašenje pojedinih dijelova općine zaštićenim područjima - Razvoj turizma - Kreiranje novih zakonskih propisa (promjena i prilagođavanje). 	<ul style="list-style-type: none"> - Globalni uticaj zagađenja - Klimatske promjene - Elementarne nepogode - Globalna ekonomska kriza - Loša koordinacija između viših nivoa vlasti i općine - Nepoštivanje pozitivnih zakonskih propisa - Nepoštivanje struke

U domenu zaštite životne sredine općina Busovača posebnu pažnju treba da posveti povećanju svojih najbitnijih snaga koje čine dobar kvalitet životne sredine u brdsko - planinskom dijelu općine, visoka šumovitost, raznovrsna flora i fauna, bogato prirodno naslijeđe, kao i postojanje urađenog lokalnog ekološkog akcionog plana.

Prilike se otvaraju kroz riješeno pitanje organizovanog prikupljanja i odlaganja otpada bez potrebe izgradnje vlastite sanitarne deponije, korištenje fondova EU, iskorištavanje snaga u svrhu uspostavljanja turističke ponude zasnovane na prirodnom naslijeđu i očuvanoj životnoj sredini, a značajnu priliku predstavlja i planirana plinifikacija općinskog područja.

Općina treba da uloži napore na otklanjanje glavnih slabosti i prijetnji koje utiču na životnu sredinu. Slabosti su vezane uz nisku ekološku svijest i nivo znanja stanovništva, manjak planskih dokumenata, studija i projekata iz oblasti zaštite životne sredine, nedovoljnu uređenost korita vodotoka, izlivanje otpadnih voda u vodotoke i otvorene kanale, minirane površine, nizak nivo energetske efikasnosti, dok su najveće slabosti napuštene nesanirane nelegalne deponije.

Najizraženije prijetnje predstavljaju nepoštovanje zakonske regulative u vezi sa zaštitom životne sredine i mali utjecaj općine na projekte viših nivoa koji mogu da se negativno odraze na životnu sredinu.

4.3.2. SEKTORSKI CILJEVI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

DEFINISANI SU SLJEDEĆI CILJEVI RAZVOJA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE OPĆINE BUSOVAČA:

- 1. Povećana pokrivenost kvalitetnim vodosnabdijevanjem do kraja 2025. godine*
- 2. Regulisane otpadne i oborinske vode i uređene obale i korita vodotoka do kraja 2025. godine*
- 3. Sanirane privremene deponije i unaprijeđen sistem upravljanja otpadom do kraja 2025. godine*
- 4. Deminirane minama kontaminirane površine do kraja 2025. godine*
- 5. Unaprijeđen sistem zaštite životne sredine do kraja 2025. godine*
- 6. Smanjeno zagađenje zraka ugljičnim monoksidom zbog smanjenja broja korisnika ogrijevnog ugljena, drveta, peleta.....*

VEZA SA STRATEŠKIM CILJEVIMA:

Sektorski ciljevi zaštite životne sredine u direktnoj su vezi sa STRATEŠKIM CILJEM 2: OČUVANE, UNAPRIJEĐENE I PROMOVISANE PRIRODNE I KULTURNE VRIJEDNOSTI OPĆINE BUSOVAČA i STRATEŠKIM CILJEM 4: OČUVAN OKOLIŠ I RAZVIJENA INFRASTRUKTURA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE.

Također, u određenoj mjeri vezani su i za strateški cilj koji se odnosi na društveni razvoj STRATEŠKI CILJ 3: RAZVIJENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA KOJA POBOLJŠAVA KVALITET ŽIVOTA GRAĐANA OPĆINE BUSOVAČA

INTEGRACIJA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA VIŠIH NIVOVA

Sadržaj Strategije razvoja općine Busovača u oblasti RAZVOJA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE usklađen je sa:

- Akcionim planom zaštite životne sredine BiH (NEAP BiH) iz 2003. godine,
- Strategijom zaštite okoliša FBiH 2008.-2018. godine,

- Strategijom upravljanja vodama FBiH 2010. – 2022., i drugim strateškim dokumentima donesenim na kantonalnom, entitetskom i državnom nivou.

Najznačajniji strateški dokument iz oblasti životne sredine na nivou BiH je Akcioni plan zaštite životne sredine Bosne i Hercegovine (NEAP BiH).

Osam prioriternih oblasti NEAP-a su:

- Vodni resursi / otpadne vode
- Održivi razvoj ruralnih područja
- Upravljanje životnom sredinom (informacioni sistem/integralno planiranje/edukacija)
- Zaštita biološke i pejzažne raznolikosti
- Otpad / upravljanje otpadom
- Privreda / održivi razvoj privrede
- Javno zdravlje
- Deminiranje

Drugi značajan strateški dokument iz ove oblasti, a koji je donesen na entitetskom nivou, jeste Strategija zaštite okoliša FBiH usvojena 2008. godine.

Ciljevi, programi, projekti i mjere razvoja zaštite životne sredine općine usklađeni su sa sljedećim strateškim ciljevima Federalnog dokumenta:

- Strateški cilj 1.1: Unaprijeđenje pravnog okvira kroz približavanje standardima okoliša EU a, s ciljem postizanja zaštite zdravlja ljudi i okoliša i održivog upravljanja okolišem,
- Strateški cilj 2.1: Decentralizirana i efikasna okolišna administracija sposobna odgovoriti zahtjevima za članstvom u EU
- Strateški cilj 4.1: Zaštita biodiverziteta i geodiverziteta FBiH kroz uspostavu i jačanje institucionalnog okvira za realizaciju efikasnih mjera,
- Strateški cilj 4.2: Održiva upotreba prirodnih resursa,
- Strateški cilj 4.3: Ravnopravna raspodjela dobiti od prirodnih resursa (biološke i geološke raznolikosti),
- Strateški cilj 4.4: Smanjenje pritiska na biološku i geološku raznolikost FBiH, Strateški cilj
- 4.5: Uspostava finansijskih mehanizama za održivo upravljanje biološkom i geološkom raznolikošću,
- Strateški cilj 5.1: Stvoriti osnovu za skladan i prostorno uravnotežen socio-ekonomski razvoj,
- Strateški cilj 5.2: Minimiziranje/otklanjanje rizika po ljudsko zdravlje, biodiverzitet, prirodno i graditeljsko naslijeđe,
- Strateški cilj 5.3: Senzibiliziranje i jačanje kapaciteta lokalne i ekspertske zajednice,
- Strateški cilj 6.1: Ograničenje emisije,
- Strateški cilj 6.2: Upravljanje kvalitetom zraka,
- Strateški cilj 6.3: Unaprijeđenje korištenja energije,
- Strateški cilj 7.1: Smanjenje rizika po okoliš i zdravlje ljudi i uspostava prioritetne, infrastrukture za integrirano upravljanje otpadom,
- Strateški cilj 7.2: Smanjenje količina otpada za finalno odlaganje/zbrinjavanje uz efikasnije korištenje resursa,
- Strateški cilj 7.3: Osiguranje provedbe sistema kroz pravni, institucionalni i ekonomski okvir,
- Strateški cilj 7.4: Osiguranje sistematskog praćenja parametara za ocjenu stanja okoliša.

Također, ciljevi programi, projekti i mjere razvoja životne sredine u skladu su sa Strategijom upravljanja vodama FBiH i to sljedećim strateškim ciljevima:

- Strateški cilj 2 - Adekvatno integrisanje oblasti upravljanja vodama u ekonomski sistem kao cjelinu, uz veću zastupljenost ekonomskih instrumenata u procesu upravljanja vodnim resursima,
- Strateški cilj 3 - Poboljšanje efikasnosti, unaprijeđenje transparentnosti i povećanje odgovornosti u upravljanju vodama,
- Strateški cilj 4 - Osiguranje finansijske održivosti u upravljanju vodama i reforma sistema cijena vodnih usluga uz postepeno uvođenje ekonomske cijene vode,
- Strateški cilj 5 - Efikasna institucionalna organizacija i administracija sposobna za provođenje procesa pridruživanja i primjenu zahtjeva EU u sektoru voda,
- Strateški cilj 6 – Povećanje obuhvata i poboljšanje javnog vodosnabdijevanja,
- Strateški cilj 7 - Osiguranje uslova za održivo korištenje voda u oblastima čiji razvoj zavisi od interesa tržišta,
- Strateški cilj 8 – Postizanje i održavanje dobrog stanja površinskih i podzemnih voda radi zaštite akvatične flore i faune i potreba korisnika voda,
- Strateški cilj 9 - Smanjenje rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama.

4.3.3. PROGRAMI, PROJEKTI I MJERE

Plan **ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE** predviđa realizaciju više projekta, koji su grupisani u različite programe:

Program 1. Unapređenje komunalne infrastrukture	<i>1. Rekonstrukcija i izgradnja gradske vodovodne mreže po fazama (cjelinama) – u sklopu projekta „Plava voda“ 2. Stavljanje lokalnih vodovoda pod nadzor i uspostavljanje zaštitnih zona oko izvorišta 3. Izgradnja glavnog kanalizacionog kolektora 4. Izgradnja/rekonstrukcija kanalizacione mreže na području općine po fazama 5. Izgradnja sistema centralnog grijanja za uže gradsko područje sa svim potrebnim elementima s mogućnošću proširenja na šire gradsko područje 6. Po implementaciji sistema centralnog grijanja uklanjanje svih bespotrebnih pomoćnih objekata (šupe, drvarnice) oko zgrada</i>
Program 2. Uređenje obala i korita riječnih vodotoka	<i>1. Regulacija/sanacija riječnih tokova na području općine 2. Uređenje dijela obala rijeka koje protiču kroz općinu Busovača (izgradnja turističke infrastrukture)</i>
Program 3. Poboljšanje upravljanja otpadom i ekološka edukacija stanovništva	<i>1. Izrada Plana upravljanja čvrstim otpadom 2. Saniranje deponije komunalnog otpada, uvođenje selekcije i zbrinjavanje komunalnog otpada u skladu sa Planom 3. Podizanje javne svijesti o važnosti očuvanja okoliša</i>
Program 4. Deminiranje	<i>1. Deminiranje miniranih površina na području općine</i>
Program 5. Izgradnja, rekonstrukcija, konverzija i rehabilitacija objekata i površina	<i>1. Uređenje zelenih površina 2. Rekonstrukcija površina centralne gradske jezgre 3. Renoviranje zgrada (fasade, krovovi) centralne gradske jezgre 4. Izgradnja saobraćajne i turističke signalizacije 5. Uklanjanje arhitektonskih barijera i osiguranje pristupa osobama smanjene pokretljivosti</i>
Program 6. Poboljšanje energetske efikasnosti	<i>1. Uvođenje štednih sijalica u sistem javne rasvjete 2. Rekonstrukcija i izgradnja toplovodne mreže 3. Povećanje energetske efikasnosti javnih, poslovnih i stambenih objekata</i>
Program 7. Izrada planske dokumentacije	<i>1. Izrada Urbanističkog plana 2. Izrada regulacionih planova 3. Uspostava baze podataka o komunalnoj infrastrukturi i suprastrukturi u GIS-u (URBAN PLANNER)</i>

INICIJATIVE MEĐUOPĆINSKE SARADNJE

Potencijalni projekti koji mogu biti realizovani saradnjom više općina su:

- Rekonstrukcija i izgradnja gradske vodovodne mreže po fazama (cjelinama)
- Regulacija/sanacija rijeke Lašva
- Uređenje obala rijeka i pritoka (izgradnja turističke infrastrukture)
- Podizanje javne svijesti o važnosti očuvanja okoliša
- Izgradnja saobraćajne i turističke signalizacije

4.3.3. PROCJENA OČEKIVANIH ISHODA SA INDIKATORIMA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

Sektorski ili operativni ciljevi zaštite životne sredine	Indikatori na nivou sektorskog cilja	Indikatori na programsko - projektnom nivou
1. Povećana pokrivenost kvalitetnim vodosnabdijevanjem do kraja 2025. godine	Broj građana sa kvalitetnim vodosnabdijevanjem	<ul style="list-style-type: none"> - Dužina rekonstruisane vodovodne mreže - Dužina izgrađene vodovodne mreže - Broj izvorišta u sistemu vodosnabdijevanja
2. Regulisane otpadne i oborinske vode i uređene obale i korita vodotoka do kraja 2025. godine	% zagađenosti voda	<ul style="list-style-type: none"> - Dužina izgrađene kanalizacione mreže - Dužina rekonstruisane kanalizacione mreže - Broj eliminisanih ispusta - Dužina očišćenih obala rijeka - Dužina saniranih /regulisanih korita rijeka - Dužina izgrađenih staza - Broj izgrađenih objekata
3. Sanirane privremene deponije i unaprijeđen sistem upravljanja otpadom do kraja 2025. godine	% stanovništva u sistemu upravljanja otpadom	<ul style="list-style-type: none"> - % završenih radova na saniranju deponije - Količina otpada
4. Deminirane kontaminirane površine do kraja 2025. godine	% deminiranih od ukupno miniranih površina	<ul style="list-style-type: none"> - Površina deminiranog zemljišta
5. Unaprijeđen sistem zaštite životne sredine do kraja 2025. godine	% uređenih od ukupnih urbanih površina	<ul style="list-style-type: none"> - Godišnji troškovi energije - Površina rekonstruisane gradske jezgre - Broj renoviranih zgrada - Broj postavljenih znakova i informacija - Broj mjernih mjesta u jedinstvenom sistemu (stub sa rasvjetom) - Broj objekata sa centralnim grijanjem - Broj objekata sa povećanom

		<p><i>energetskom efikasnošću</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Broj podataka unesenih u GIS (URBAN PLANNER)</i> - <i>Broj emitovanih džinglova i realizovanih RTV emisija</i> - <i>Broj volonterskih akcija i broj učesnika po akciji</i>
--	--	---

5. PLAN RAZVOJA ORGANIZACIJSKIH KAPACITETA I LJUDSKIH POTENCIJALA

Za uspješnu realizaciju Strategije razvoja potrebno je prilagoditi postojeće ili uspostaviti nove organizacione strukture, obezbijediti odgovarajuće ljudske kapacitete i jasno definisati ključni operativni mehanizam za upravljanje razvojem.

Zadatak tog mehanizma je svakodnevno staranje o realizaciji strategije kao cjeline i svakog projekta pojedinačno, koordinacija svih aktivnosti i aktera od promocije, pripreme i pokretanja projekata, izvođenja, praćenja, izvještavanja do iniciranja ažuriranja strategije.

POSTOJEĆE STANJE I ORGANIZACIJSKE PRETPOSTAVKE ZA IMPLEMENTACIJU STRATEGIJE

68

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji Jedinственog općinskog organa uprave, definisano je da poslove lokalne samouprave iz izvorne nadležnosti Općine, kao i upravne poslove koji se federalnim i kantonalnim zakonom stave u nadležnost Općine, vrši Jedinственi organ uprave, putem službi za upravu, i to:

- Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe,
- Služba za financije/finansije i riznicu/trezor,
- Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove,
- Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i boračko/braniteljsko-invalidsku zaštitu/skrb,
- Služba za geodetske i imovinsko-pravne poslove,
- Služba za civilnu zaštitu,

dok stručne poslove za potrebe Općinskog vijeća Busovača i načelnika Općine Busovača obavljaju zaposleni u Uredu Općinskog načelnika i predsjedavajućeg Općinskog vijeća.

Sve stručno-administrativne poslove iz nadležnosti Općine kao jedinice lokalne samouprave obavljaju stručna i obrazovana lica.

Svaka od službi za upravu, zadužena je za planiranje u okviru svojih nadležnosti, a Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe i za iniciranje i učestvovanje u realizaciji programa razvoja općine iz oblasti privrede i društvenih djelatnosti, lokalnog ekonomskog razvoja, proces izrade integrirane strategije lokalnog razvoja i drugih projekata značajnih za općinu.

Općinske službe za upravu u obavljanju propisanih nadležnosti saraduju sa savjetima 22 mjesne zajednice, menadžmentom registrovanih javnih ustanova/preduzeća, predstavnicima organizacija civilnog društva i rukovodstvom svih preduzeća, pravnih i fizičkih lica koje djeluju na području općine Busovača.

Imajući u vidu da aktuelna Strategija razvoja općine Busovača ističe krajem 2020. godine, načelnik Općine Busovača je svojim rješenjem imenovao Općinski razvojni tim (ORT), kao operativno i koordinacijsko tijelo zaduženo za vođenje procesa integriranog lokalnog razvoja u skladu sa standardizovanom metodologijom za planiranje lokalnog razvoja u BiH (MiPRO).

Tokom procesa izrade strategije, sa željom da se osigura učešće i doprinos svih socio-ekonomskih aktera uspostavljeno je i drugo tijelo za planiranje, određeni broj aktera iz različitih oblasti dao je značajan doprinos kvaliteti dokumenta kroz direktan angažman u izradi sektorskih razvojnih planova.

Proces izrade integrirane strategije lokalnog razvoja jasno je ukazao da je neophodno jačanje razvojne funkcije kroz organizacijsko prilagođavanje i uspostavljanje strukture koja može odgovoriti dinamičnim zahtjevima upravljanja razvojem.

ULOGE I ODGOVORNOSTI KLJUČNIH AKTERA U PLANIRANJU, PROVOĐENJU, PRAĆENJU I VREDNOVANJU LOKALNE STRATEGIJE

Općinsko vijeće Busovača ima ključnu ulogu u razmatranju izvještaja o realizaciji Strategije lokalnog razvoja kao vodećeg dokumenta općine, koji predstavlja osnovu za kreiranje i donošenje svih ostalih razvojnih politika i prioriteta općine.

Načelnik Općine ima ključnu ulogu u operacionalizaciji i implementaciji Strategije lokalnog razvoja, uspostavljanju jasnih mehanizama i definisanja odgovornosti službi u pogledu implementacije dijelova strategije iz njihove nadležnosti, te osiguranju sveukupne koordinacije.

Općinske službe, u skladu sa njihovim nadležnostima, pripremaju prostorne, urbanističke i provedbene planove, budžet i završni račun, projekte, mjere i programe razvoja, staraju se o zadovoljavanju određenih potreba građana u oblastima komunalnih djelatnosti, kulture, obrazovanja, sporta, zdravstvene i socijalne zaštite, civilne zaštite, informisanja, zanatstva, turizma i ugostiteljstva.

Općinske službe imaju ključnu ulogu u izradi, realizaciji, praćenju, izvještavanju i ažuriranju Strategije razvoja, s ciljem kontinuiranog unapređenja kvaliteta života građana općine.

SISTEMSKI PRISTUP IZGRADNJI KAPACITETA

Djelotvorna implementacija Strategije razvoja zahtijeva odgovarajuća znanja i vještine svih uključenih. S tim u vezi, potrebno je osigurati da pojedinačni opisi poslova, koji se tiču planiranja lokalnog razvoja i implementacije strategije, odražavaju specifične zahtjeve u pogledu stručne spreme, iskustva, znanja i vještina, te osigurati da zaposleni, u skladu sa stvarnim potrebama, kontinuirano stiču dodatna znanja iz oblasti strateškog planiranja, programiranja, praćenja i procjene napretka.

Analiza postojećih kapaciteta identificirala je neka od područja koja zahtijevaju pažnju i sistemski pristup izgradnji kapaciteta, kao što su:

- Timski rad (značaj i uloga pojedinca u timu)
- Upravljanje projektnim ciklusom
- Međuopćinska saradnja
- Privatno-javno partnerstvo
- EU i nacionalne nabavke: zakonski i praktični aspekti
- EU IPA finansijski aspekti: politika i praksa
- Vještine komunikacije
- Monitoring, evaluacija i ažuriranje lokalne strategije razvoja.

PRAĆENJE, VREDNOVANJE I AŽURIRANJE STRATEGIJE RAZVOJA

Stvarni rezultati razvoja, koji proizilaze iz implementacije integrirane strategije, mogu biti vidljivi i mjerljivi jedino ukoliko Općina Busovača, kao najodgovornija za implementaciju strategije, bude sistemski provodila praćenje i vrednovanje realizacije strategije.

Sistemska praćenje i vrednovanje (monitoring i evaluacija) realizacije strategije omogućava mjerenje stepena ostvarenja postavljenih ciljeva, dajući također mogućnost za poduzimanje pravovremenih mjera u cilju eventualnih korekcija, te ocjenjivanje sveukupne uspješnosti realizacije strategije.

Praćenje podrazumijeva sistem prikupljanja i obrade podataka u svrhu usporedbe postignutih rezultata sa planiranim.

Vrednovanje je zasnovano na nalazima praćenja i daje sveukupnu ocjenu ostvarenja postavljenih ciljeva.

Upravljanje implementacijom strategije, kao i implementacijom projekata, zahtijeva mjerenje stepena ostvarenja definisanih ciljeva i rezultata u određenom vremenskom periodu, prema objektivno provjerljivim indikatorima.

INDIKATORI PRAĆENJA

Strategija razvoja, kao konkretan i operativan alat za dugoročni razvoj općine, postavlja set mjerljivih sektorskih ciljeva podržanih nizom konkretnih indikatora koji će se koristiti za mjerenje ukupnog napretka i ostvarenja strategije. Konkretni indikator definišani su u sljedećim dijelovima dokumenta:

- 4.1.4. Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima ekonomskog razvoja;
- 4.2.4. Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima društvenog razvoja; i
- 4.3.4. Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima zaštite životne sredine.

U navedenim dijelovima Strategije definišani su i indikator na programskom/projektnom nivou i kao takvi predstavljaju konkretne pokazatelje praćenja napretka svakog sektorskog cilja.

Istovremeno ovi indikator podrazumjevaju dostupnost pouzdanih i konkretnih podataka, usklađenih sa domaćim i međunarodnim standardima, kompatibilnim i uporedivim na svim nivoima.

Iz navedenog jasno je da je neophodno stvoriti pretpostavke i uspostaviti mehanizme jedinstvenog prikupljanja, obrade, objedinjavanja i plasmana kako trenutno raspoloživih, tako i podataka koji se u proteklom periodu nisu prikupljali niti pratili.

Također, neophodno je definišati i model upravljanja jedinstvenim bazama podataka ažurno vođenim i redovno nadograđivanim (uvođenje novih indikatora u skladu sa stvarnim potrebama). Značaj uspostave standardizovanih baza podataka i jedinstvenog upravljanja bazama podataka, ogleda se i u činjenici da bez istih nije moguć dalji proces strateškog planiranja (kvantitativne i kvalitativne analize, sveobuhvatne ocjene realnog stanja, definišanje rješenja za unapređenje i slično), implementacije planiranog niti obezbjeđenja sredstava za realizaciju projekata od značaja za građane i razvoj zajednice.

ODGOVORNOST ZA PRAĆENJE I VREDNOVANJE STRATEGIJE

Praćenje, vrednovanje i ažuriranje strategije razvoja jedna je od funkcija ključnih aktera: Općinskog vijeća Busovača, Općinskog načelnika i općinskih službi.

Ključni akteri će aktivnosti praćenja, vrednovanja i ažuriranja pojedinih dijelova strategije vršiti u određenim vremenskim periodima, datim u narednoj tabeli.

VREMENSKA DINAMIKA PRAĆENJA I VREDNOVANJA

Aktivnost praćenja i vrednovanja	Vremenski okvir
Praćenje realizacije programa (projekata, mjera)	Godišnje
Kontrolno vrednovanje	Nakon 2 godine za sektorske planove, a nakon 5 godina za strategiju
Ažuriranje sektorskih planova	Djelimično nakon 3 godine, a kompletno nakon 5 godina
Ažuriranje strategije	Djelimično nakon 3 godina, a kompletno nakon 5 godina
Finalno vrednovanje	Nakon 5 godina i za sektorske planove, i za strategiju

PRILOZI **STRATEGIJI RAZVOJA OPĆINE BUSOVAČA 2021. – 2025. GODINA**

1. Kapitalni projekti iz Strategije razvoja općine Busovača 2021. – 2025. godina
2. Analiza realizovanih kapitalnih i drugih projekata iz Strategije razvoja općine Busovača 2016. – 2020. godina

KAPITALNI PROJEKTI

R.br.	Projekt	Nosilac aktivnosti	Rok
1.	<p>Izrada regulacionih planova za područja na kojima su planirani veći i značajniji infrastrukturni projekti</p> <p>Prostornim planom općine Busovača, između ostalih, utvrđene su zone, odnosno područja, na kojima bi se mogli graditi privredni kapaciteti. U cilju stvaranja osnovnih pretpostavki, neophodno je u što kraćem roku pristupiti izradi regulacionih planova za navedena područja sa svim potrebnim sadržajima, a što se stavlja u nadležnost nadležne službe za upravu Općine Busovača.</p>	Nadležna općinska služba	Prema ukazanoj potrebi.
2.	<p>Izgradnja vodovodne mreže na SRC Busovačka planina i Pridolci</p> <p>SRC Busovačka planina i Pridolci su već duže vrijeme u funkciji, sa osnovnim infrastrukturnim sadržajima.</p> <p>Pitanje urednog vodosnabdijevanja i osiguranja pitke vode za potencijalno nove vlasnike vikend i drugih objekata moguće je riješiti jedino izgradnjom vodovodnog sistema kapaciteta koji će zadovoljiti potrebe planiranog broja vlasnika objekata, ali i samih posjetilaca.</p> <p>Kada je u pitanju vodosnabdijevanje SRC Pridolci završena je I faza, a u ovom planskom periodu planira se završetak II faze za čiju realizaciju već postoje neophodni preduslovi.</p> <p>Za SRC Busovačka planina plan je da se projekat u cijelosti realizuje do isteka perioda važenja ovog dokumenta, za što postoje potrebni preduslovi.</p>	Općina Busovača Nadležna ministarstva Korisnici usluga	2021.
3.	<p>Povrat poljoprivrednog zemljišta na Carici u posjed općine Busovača radi davanja istog na korištenje</p> <p>U cilju povrata poljoprivrednog dobra Carica iz posjeda trenutnog korisnika Federalnog zavoda za poljoprivredu u posjed Općine Busovača radi davanja istog na korištenje neophodno je provesti i riješiti imovinsko-pravne odnose, a sve na osnovu odredbi Zakona o poljoprivrednom zemljištu. U konkretnom slučaju radi se o površini 250 dunuma poljoprivrednog zemljišta koje se trenutno ne koristi, a koje se može staviti u funkciju davanjem istog na korištenje zainteresovanim licima.</p>	Federalni zavod za poljoprivredu	2022.
4.	<p>Projekt podizanja intenzivnih zasada krošnjastog voća (jabučasto, koštičavo, jezgričavo)</p> <p>Podizanje zasada krošnjastog voća u posljednje je vrijeme na području općine Busovača intenzivirano i bilježi stalni porast.</p>	Općina Busovača Nadležna ministarstva Zainteresovana lica	Trajno

	<p>Shodno opredjeljenju samih građana za bavljenje navedenim vidom proizvodnje vršit će se stalne aktivnosti na podizanju intenzivnih zasada krošnjastog voća (jabučasto, koštičavo, jezgričavo), što će u krajnosti doprinijeti smanjenju neiskorištenih zemljišnih površina sa jedne, te osiguranju potrebnih finansijskih sredstava i zapošljavanju sa druge strane.</p>		
5.	<p>Projekat podizanja intenzivnih zasada jagodičastog voća</p> <p>Kao i u slučaju krošnjastog voća, sve veći je interes građana za podizanje zasada jagodičastog voća, zbog čega će podizanje intenzivnih zasada ove vrste voća biti permanentna aktivnost u narednom periodu.</p> <p>I ova grana privređivanja će imati pozitivne efekte, kako po pitanju iskorištavanja neiskorištenog zemljišta, tako i po pitanju samozapošljavanja većeg broja lica.</p>	Općina Busovača Nadležna ministarstva Zainteresovana lica	Trajno
6.	<p>Preuzimanje i provođenje procedure aktiviranja neperspektivnih vojnih objekata na području općine Busovača (Kaćuni i Draga).</p> <p>Na području općine Busovača na dva lokaliteta postoje bivši vojni objekti koji su svrstani u kategoriju neperspektivne vojne imovine. Radi se o lokalitetima Kaćuni (Silos) i Draga.</p> <p>Zbog svoje atraktivne lokacije i infrastrukturnih pogodnosti koje već posjeduju (imaju kompletnu infrastrukturu u funkciji) isti će prelaskom u vlasništvo lokalne zajednice biti predmetom ponude potencijalnim ulagačima za pokretanje privrednih aktivnosti, sa ciljem aktiviranja istih i dodatnim zapošljavanjem većeg broja nezaposlenih lica sa područja općine Busovača, pod najpovoljnijim uslovima za ulagača.</p>	Općina Busovača	Do 2025.
7.	<p>Izrada socijalne karte stanovništva na području općine Busovača</p> <p>Teška socio-ekonomska situacija u općini Busovača prouzrokuje veliki broj lica koja potražuju razne vidove socijalne pomoći od Centra za socijalni rad. Isti nema mogućnosti da udovolji svim tim zahtjevima zbog nedovoljnih finansijskih sredstava.</p> <p>Iz navedenih razloga neophodno je sačiniti detaljnu socijalnu kartu općine Busovača sa svim bitnim segmentima. Pored toga, postojeći i potencijalni štićenici Centra za socijalni rad moraju biti informisani o njihovim pravima i načinu ostvarivanja tih prava.</p> <p>Za realizaciju ovih aktivnosti zadužena je JU Centar za socijalni rad Busovača, a o istima će odmah po završetku projekta informisati Općinsko vijeće Busovača. Na taj način bi lica koja se zaista nalaze u stanju socijalne potrebe bili u situaciji da svoja prava ostvaruju uredno i na vrijeme.</p>	JU Centar za socijalni rad Busovača	2023.

8.	<p>Izgradnja objekta tipa ustanove socijalne zaštite</p> <p>Činjenica je nepobitna da zbog aktualne situacije na tržištu rada veliki broj mladih svoju životnu egzistenciju namjerava riješiti ili već rješava odlaskom sa ovih prostora najčešće u neku od zemalja EU. Na ovim prostorima ostaju da žive uglavnom starije populacije koje svoju egzistenciju rješavaju ranije zarađenim mirovinama i uz potporu onih koji su otišli diljem Evrope i tamo našli i posao i vjerojatno i stalno mjesto boravka.</p> <p>Iz navedenih razloga već je potreba za smještajem starijih i iznemoglih osoba u neku od ustanova za njihovo zbrinjavanje postalo daleko veće od stvarnih mogućnosti u širem okruženju, zbog čega se sama od sebe nameće obveza izgradnje objekta tipa ustanove socijalne zaštite na području općine Busovača.</p> <p>Isto se odnosi i na smještaj socijalno ugroženih osoba u stanju potrebe za tuđom njegom.</p> <p>U isto vrijeme predviđeno je da se jedan sprat sadašnje upravne zgrade PJ Šumarija Busovača ustupi na raspolaganje za uposlene JU Centar za socijalni rad Busovača, čime će se osigurati bolji uvjeti za rad uposlenih u istoj.</p>	Općina Busovača ŠPD/ŠGD d.o.o. Donji Vakuf	2021.- 2022.
9.	<p>Izrada Plana upravljanja krutim otpadom na području općine Busovača</p> <p>Odlaganje krutog otpada i uopće pitanje ekologije na području općine Busovača jedna su od gorućih problema i pitanja koja se sama od sebe nameću i koja je neophodno rješavati na način dugoročnog djelovanja.</p> <p>U tom cilju, a radi postizanja dugoročnih efekata Općina Busovača je već pristupila izradi Općinskog plana upravljanja otpadom u kojem će biti precizirane aktivnosti, nosioci istih, rokovi za izvršenje i izvori finansiranja.</p> <p>Realizacijom aktivnosti iz navedenog Plana koje podrazumijevaju uvođenje procesa organizovanog prikupljanja i odlaganja otpada umnogome će se doprinijeti podizanju ekološke svijesti građana i rješavanju ovog gorućeg problema na duži vremenski period.</p>	Općina Busovača	trajno
10.	<p>Završetak projekta plinifikacije prioriternih dijelova općine Busovača</p> <p>Općina Busovača je jedna od općina koje su ušle u projekat plinifikacije, a o kojem su se privredni subjekti i sami građani koji su učestvovali u raspravama po istom pozitivno izjasnili.</p> <p>Navedeni projekat realizuje JP BH gas, i isti iziskuje znatna finansijska sredstva. Kako nije moguće utvrditi tačnu dinamiku realizacije ovog izuzetno značajnog projekta, planirano je da u početnoj fazi plinom kao energentom budu obuhvaćeni prioriterni dijelovi općine.</p>	Općina Busovača BH gas SBK	2023.

	<p>Konkretno, to su dijelovi za koje nosilac projekta ima ekonomsku opravdanost, a da se u daljnjim fazama isti širi prema iskazanom interesu samih građana.</p>		
11.	<p>Završetak projekta Regionalnog vodovoda „Plava voda“</p> <p>Zajedno sa općinama Travnik, Novi Travnik, i Zenica, općina Busovača je ušla u realizaciju projekta Regionalnog vodovoda „Plava voda“.</p> <p>I za navedeni projekat su potrebna znatna sredstva koja trebaju uložiti same općine. I pored činjenice da općina Busovača nije u mogućnosti sama isfinansirati svoje obaveze, sigurno je da neće odustati od ovog izuzetno važnog projekta kojim bi se na dugoročan način riješilo pitanje urednog vodosnabdijevanja ne samo područja pokrivenog obuhvatom postojećeg gradskog vodovoda, već i prigradskih naselja koja trenutno imaju izražen problem vodosnabdijevanja.</p>	Općina Busovača JP RV „Plava voda“	2022.
12.	<p>Rekonstrukcija preostalog dijela sekundarne mreže gradskog vodovoda</p> <p>Problemi urednog napajanja pitkom vodom korisnika gradskog vodovoda prisutni su duži vremenski period iz razloga velikih gubitaka u samoj mreži, od koje je dio još uvijek od AC cijevi. Općina Busovača navedeni problem treba riješiti kroz projekat „Plava voda“ koji podrazumijeva i rekonstrukciju gradskog vodovoda na dijelovima gdje su azbestno-betonske cijevi, uz istovremenu izgradnju lagune na vodozahvatima za sirovu vodu V=100 m³ i uređenje zaštitinih zona izvorišta gradskog vodovoda.</p>	Općina Busovača JKP „Komunalac“	2022.
13.	<p>Izrada izvedbene projektne dokumentacije za kanalizacionu mrežu na području općine Busovača sa kolektorom</p> <p>Veći dio stanovnika općine Busovača za prikupljanje otpadnih voda koristi nepropisno izgrađene septičke jame, čiji se sadržaji infiltriraju u podzemne vode ili putem preljeva ispuštaju u neki od otvorenih kanala i potoka. U cilju rješavanja navedenog problema Općina Busovača će uraditi projektnu dokumentaciju za kanalizacionu mrežu na području općine Busovača sa kolektorom.</p>	Općina Busovača Nadležna ministarstva	2021-2025..
14.	<p>Aktivnosti na realizaciji projekta brza cesta</p> <p>Direkcija za uocesta je pokrenula aktivnosti na izgradnji brze ceste koja će jednim svojim dijelom prolaziti kroz teritoriju općine Busovača.</p> <p>Posmatrano sa svih aspekata navedeni projekat je od velikog značaja za našu Općinu, zbog čega će se Općina Busovača aktivno uključiti u njegovu realizaciju izvršenjem svojih obaveza koje se ogledaju u rješavanju imovinsko pravnih odnosa i izdavanja potrebnih saglasnosti.</p>	Direkcija za ceste SBK Općina Busovača	2021.-2025.

15.	<p>Nastavak izgradnje i asfaltiranja regionalnih puteva</p> <p>Od izuzetnog značaja za općinu Busovača i sve njene građane je nastavak aktivnosti na izgradnji puteva Visoko – Kaćuni – Fojnica i Bare – Gornja Rovna, koji su u prijedlogu da postanu regionalni putevi.</p> <p>Aktivnosti na realizaciji navedenih projekata odvijat će se kontinuirano i u fazama, u ovisnosti od osiguranja potrebnih sredstava.</p>	Vlada FBiH Direkcija za ceste SBK Općina Busovača	Trajno
16.	<p>Sanacija gradskih ulica</p> <p>Činjenica je da se gradske ulice u većini slučajeva nalaze u izuzetno lošem stanju. U narednom periodu neophodno je pristupiti rekonstrukciji i sanaciji istih.</p>	Općina Busovača	2021. - 2025.
17.	<p>Rekonstrukcija i izgradnja novih infrastrukturnih objekata u ruralnim područjima općine</p> <p>Nepobitna je činjenica da su potrebe građana koji žive u ruralnim dijelovima općine Busovača, kada je u pitanju stanje infrastrukturnih objekata, daleko iznad trenutnog stanja istih. Iz navedenih razloga nameće se potreba rekonstrukcije postojećih i izgradnje novih objekata iz oblasti infrastrukture, što podrazumijeva: putevi, vodovodi, kanalizacioni sistemi, javna rasvjeta.....</p> <p>I u narednom periodu, kao što je to i do sada činila, Općina Busovača će u okviru svojih mogućnosti sufinansirati projekte čiju su rekonstrukciju i izgradnju inicirali sami građani, uz obavezno finansijsko učešće samih građana u istima, istovremeno tražeći mogućnosti sufinansiranja i od strane nadležnih ministarstava.</p>	Općina Busovača Nadležna ministarstva Građani	Stalno
18.	<p>Izrada katastra komunalnih uređaja u gradskom području</p> <p>Zbog svoje važnosti, pogotovo kada je u pitanju realizacija drugih izuzetno značajnih projekata na području općine Busovača, Općina Busovača će već u toku ove godine pristupiti pripremnim aktivnostima za izradu katastra komunalnih uređaja u gradskom području, a dinamika njegove realizacije će zavisi od dinamike osiguranja potrebnih sredstava.</p>	Općina Busovača	2021. – 2025.
19.	<p>Numerizacija objekata u svim naseljenim mjestima na području općine Busovača</p> <p>Općina Busovača je potpisala Ugovor sa Federalnom upravom za geodetske i imovinsko-pravne poslove Sarajevo o zajedničkom finansiranju poslova izrade projekta označavanja naselja, ulica i trgova nazivima i zgrada brojevima i izradu adresnog registra za područje općine Busovača.</p> <p>Dio navedenih poslova za gradsko područje je urađen, a preostaju aktivnosti na završetku istog kada su u pitanju sva naseljena mjesta na području općine Busovača.</p>	Općina Busovača	2021. – 2025.

20.	<p>Izgradnja reciklažnog dvorišta</p> <p>Organizovano skupljanje i upravljanje otpadom, zaštita okoliša i ekologija općine Busovača jedna su od gorućih problema i pitanja koja se sama od sebe nameću i koja je neophodno rješavati na način dugoročnog djelovanja.</p> <p>Sistem organizovanog upravljanja otpadom na području općine Busovača moguće je uspostaviti uz prethodno opremanje operatera zaduženog za prikupljanje i odvoz otpada novim sredstvima za rad (vozilo, kontejneri, kante....), a što je moguće osigurati donatorskim sredstvima na čemu Općina Busovača već uveliko radi i što je već u najvećoj mjeri realizovano proširenjem obuhvata općine Busovača organizovanim prikupljanjem i odvozom otpada čime se predviđa skoro rješavanje problema divljih deponija, uz saniranje postojećih divljih odlagališta otpada i pretvaranje istih u zelene površine.</p> <p>Ono što je neophodno uraditi jeste urediti plato i krug reciklažnog dvorišta u krugu „Mediapan“.</p>	Općina Busovača Operater	2022.
21.	<p>Izgradnja višenamjenskih sportskih terena po mjesnim zajednicama</p> <p>Omasovljavanje i animiranje što većeg broja građana za bavljenje sportom i buđenje svijesti o njegovoj važnosti moguće je većim brojem takmičenja na školskom nivou, organizovanjem školskih susreta i sportskih druženja kroz uključivanja u iste i mjesnih zajednica, motiviranejm učesnika prigodnim nagradama i sl. Sport bi se tako promovirao i uključio što veći broj djece u sportske aktivnosti.</p> <p>Problem je nedostatak odgovorajućih sportskih terena, posebno po većim naseljima, zbog čega je jedna od aktivnosti u narednom periodu izgradnja višenamjenskih sportskih igrališta po mjesnim zajednicama, čime bi veći broj građana imao mogućnost zadovoljiti svoje potrebe za bavljenje sportom.</p> <p>U realizaciju navedenih aktivnosti pored Općine Busovača i sufinansiranja od strane nadležnih ministarstava uključiti i same građane putem mjesnih zajednica.</p>	Općina Busovača Nadležna ministarstva Mjesne zajednice	2021. – 2025.
22.	<p>Dovršetak radova na dopremanju izgrađenih društvenih domova</p> <p>Kulturni život u Busovači je još uvijek na nezadovoljavajućem nivou. Loša ekonomska situacija te nejasno definirani kriterij za finansiranje projekata iz oblasti kulture uzročnici su siromašne kulturne ponude.</p> <p>Zapušteni infrastrukturni objekti, teškoće pri finansiranju projekata iz oblasti kulture, nedovoljna politička podrška ovom vidu društvene nadgradnje,</p>	Općina Busovača Nadležna ministarstva Mjesne zajednice	2021. – 2025.

	<p>nedovršeni društveni domovi izgrađeni u pojedinim mjesnim zajednicama, sve su to činjenice koje potvrđuju naprijed navedeno.</p> <p>Iz navedenih razloga je neophodno pristupiti aktivnostima na dovršetku radova na izgrađenim a nedovršenim društvenim domovima po mjesnim zajednicama, čija je prevashodna namjena upravo oblast kulture, čime bi kulturni sadržaji na ovim prostorima bili daleko iznad trenutnog stanja.</p> <p>Kao i u slučaju izgradnje sportskih terena, tako i u ovom slučaju u realizaciju navedenih aktivnosti pored Općine Busovača i sufinansiranja od strane nadležnih ministarstava uključiti i same građane putem mjesnih zajednica.</p>		
23.	<p>Racionalizacija i edukacija službenika općinske administracije</p> <p>I pored općeg mišljenja da općinska administracija dobro funkcioniše, u skladu sa općim kretanjima u društvu neophodno je poduzeti sve potrebne mjere na podizanju kvaliteta usluga iste na još viši nivo. U Općini Busovača postoji dovoljno političke volje da se ovaj proces provede, čime bi se bolje iskoristili postojeći ljudski resursi sa kojima se raspolaže. U slučaju potrebe za novim uposlenicima upošljavati mlade i visokoobrazovane kadrove.</p> <p>Uporedo sa navedenim procesom vršiti stalnu edukaciju službenika radi podizanja nivoa njihovih znanja i vještina u obavljanju svakodnevnih poslova.</p>	Općina Busovača	Stalno
24.	<p>Izrada Strategije komuniciranja Općine Busovača i građana</p> <p>Jasno je da bez transparentnosti u radu javne uprave nema pozitivnih rezultata, i da je cilj iste u što većoj mjeri odgovoriti zahtjevima građana, a što se može jedino što većim učešćem građana u radu državne uprave – općinske administracije.</p> <p>U cilju što veće transparentnosti u radu Općine izraditi i na sjednici Općinskog vijeća Busovača usvojiti Strategiju komuniciranja sa građanima sa uspostavljenim mehanizmima komunikacije dostupnim svim građanima.</p>	Općina Busovača	2021.
25.	<p>Uspostava z.k. podataka po katastarskim podacima</p> <p>Po navedenom pitanju uspostave zemljišno-knjižnih podataka po katastarskim podacima, u toku su aktivnosti na njegovog realizaciji na području katastarske općine Busovača, Solaković, i Kaćuni i Kupres, a nakon toga slijede sve preostale katastarske općine na području općine Busovača.</p>	Općina Busovača	2021. – 2025.
26.	<p>Izrada Strategije za mlade Općine Busovača</p> <p>Jasno je da su mladi oslonac u razvoju svakog društva u svim njegovim segmentima, i da je neophodan njihov stalni angažman, ali i uska saradnja sa aktuelnom vlasti u cilju zajedničkog rješavanja interesa i potreba mladih sa područja</p>	Općina Busovača Vijeće mladih Komisija za mlade OV Busovača	2021.

	<p>općine Busovača.</p> <p>U tom cilju neophodno je u što kraćem roku uraditi Strategiju za mlade Općine Busovača u čijoj izradi i evaluaciji će sudjelovati predstavnici Vijeća mladih općine Busovača i Komisije za mlade Općinskog vijeća Busovača, u saradnji sa stručnim licima iz Općine Busovača.</p>		
27.	<p>Izgradnja objekta Doma zdravlja Busovača</p> <p>Postojeći objekat JU Dom zdravlja Busovača je rađen prema projektu koji odavno ne zadovoljava potrebama stanovništva kada je u pitanju pružanje zdravstvenih usluga, a što se prije svega odnosi na prostorne uslove koji su kućeni, ali i održavanje samog objekta koje je zbog sstarosti i samog materijala od kojeg je građen znatno skuplje.</p> <p>Navedenom treba dodati i činjenicu da je objekat lociran uz samu magistralnu cestu M-5, što nije prednost već velika smetnja u samom pristupu objektu sa skućenim parking prostorom.</p> <p>Iz navedenih razloga neophodno je pristupiti planiranju i samoj izgradnji novog objekta Doma zdravlja u Busovači kroz više faza, u ovisnosti o finansijskim mogućnostima.</p>	Općina Busovača Nadležna ministarstva viših nivoa vlasti	2021. – 2025.
28.	<p>Izgradnja sistema centralnog grijanja u užem gradskom području općine Busovača</p> <p>Na području općine Busovača postoji realna potreba izgradnje jednog ovakvog sistema grijanja koji bi uveo u sistem grijanja sve korisnike užeg gradskog područja, a što bi se moglo proširiti i na šire gradsko područje i regulisano Regulacionim planom općine Busovača.</p> <p>Na ovakav način bi se drastično smanjilo zagađenje općine Busovača ugljen monoksidom što je posebno izraženo u zimskom period, te bi se stvorili preduslovi za uklanjanje pomoćnih objekata oko zgrada koji se trenutno koriste za skladištenje ogrijeva, a što bi imalo veliki uticaj na sam vizuelni izgled i doživljaj gradskog područja.</p>	Općina Busovača Nadležna ministarstva viših nivoa vlasti	2021. – 2025.
29.	<p>Izgradnja gradske sportske dvorane u Busovači</p> <p>Imajući u vidu veliki broj sportskih klubova registrovanih na području općine Busovača koji nemaju adekvatne uslove bavljenja sportom, posebno u segmentu održavanja treninga ali i sportskih manifestacija, postoji realna potreba izgradnje jedne univerzalne sportske dvorane koja bi bila napravljena po evropskim standardima i omogućila bavljenje sportovima koji su trenutno zastupljeni i koji bi realno mogli biti zastupljeni na ovim prostorima. Dvorana bi bila samoodrživa i nebi proizvodila nove direktne troškove na budžet Općine, a realno bi doprinijela poboljšanju sportskog i kulturnog života na području općine.</p>	Općina Busovača Nadležna ministarstva viših nivoa vlasti	2021. – 2025.

A N A L I Z A
REALIZOVANIH KAPITALNIH I DRUGIH PROJEKATA
IZ STRATEGIJE RAZVOJA OPĆINE BUSOVAČA 2016. – 2020. GODINE
U PERIODU 2016.-2020. GODINA

U Strategiji razvoja općine Busovača 2016. – 2020. godine utvrđeni su glavni kapitalni projekti čija bi realizacija trebala biti završena do kraja 2020. godine.

Za praćenje dinamike realizacije zacrtanih projekata iz navedenog dokumenta zadužen je Ekonomsko-razvojni odbor koji čine općinski načelnik i članovi Tima za izradu Strategije razvoja općine Busovača 2016.-2020. godina.

Cilj ove analize je da vijećnike Općinskog vijeća Busovača upoznamo sa realizovanim aktivnostima i projektima iz navedenog strateškog dokumenta u posljednje tri godine, 2016., 2017. i 2018. na način kako će na najjednostavniji i najlakši način dobiti pregled svega onoga što je u posmatranom periodu urađeno, ali i onoga što nije.

Analizom do sada urađenog u izvještajnom periodu izvršenoj od strane tima za reviziju Strategije, utvrđeno je da su mnogi od projekata već realizovani u cijelosti, dok je određeni broj istih u fazi realizacije, ali isto tako da neki projekti nisu ni započeti.

U pregledu koji slijedi prikazan je stepen realizacije glavnih kapitalnih projekata iz Strategije razvoja općine Busovača 2016. – 2020. godina, te Revizije Strategije razvoja općine Busovača, za posmatrani period, zaključno sa 31.12.2020. godine.

R.br.	Naziv projekta	Realizovano do kraja 2020. godine
1.	<p>Izrada regulacionih planova za područja na kojima su planirani veći i značajniji infrastrukturni projekti</p> <p>Prostornim planom općine Busovača, između ostalih, utvrđene su zone, odnosno područja, na kojima bi se mogli graditi gospodarski kapaciteti. U cilju stvaranja temeljnih pretpostavki, neophodno je u što kraćem roku pristupiti izradi regulacionih planova za navedena područja sa svim potrebnim sadržajima, a što se stavlja u nadležnost nadležne službe za upravu Općine Busovača.</p>	<p><i>Urađeni prostorni i regulacioni planovi:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Prostorni plan općine Busovača PP „Busovača do 2026. godine“,</i> - <i>Regulacioni plan SRC „Pridolci“,</i> - <i>RP „Busovačka planina“,</i> - <i>RP „Luka“,</i> - <i>Proširenje RP „Luke“ za sportsko-rekreacioni blok, proširenje RP „Centar“ za poslovno-stambeni blok kod HKC „Napredak“,</i> - <i>Proširenje RP za poslovno-stambeni blok kod Zelene zgrade – garaže,</i> - <i>RP „Kaćuni“,</i> - <i>Urbanistička plan sjedišta grada</i>
2.	<p>Izgradnja vodovodne mreže na SRC Busovačka planina i Pridolci</p> <p>ŠRC Busovačka planina i Pridolci su već duže vrijeme u funkciji, sa temeljnim infrastrukturnim sadržajima.</p> <p>Pitanje urednog vodosnabdijevanja i osiguranja pitke vode za postojeće i potencijalno nove vlasnike vikend i drugih objekata moguće je riješiti jedino izgradnjom vodovodnog sistema kapaciteta koji će zadovoljiti potrebe planiranog broja vlasnika objekata, ali i samih posjetilaca.</p>	<p><i>Projektna dokumentacija za izgradnju vodovoda i kanalizacije na SRC „Busovačka planina“ i „Pridolci“ je izrađena i to do nivoa izvedbenog projekta.</i></p> <p><i>Na SRC „Pridolci“ je izgrađena prva faza vodosnabdijevanja SRC, dok se za izgradnju vodovoda na „Busovačkoj planini“ apliciralo u proteklom periodu na javne pozive, što će biti obaveza i u budućnosti.</i></p>

3.	<p>Izgradnja kanalizacijske mreže na SRC Busovačka planina</p> <p>Izgradnja sve većeg broja objekata različitih namjena na SRC Busovačka planina za sobom povlači obavezu regulisanja pitanja odvodnje oborinskih, fekalnih i drugih otpadnih voda, što je moguće jedino izgradnjom kanalizacijskog sistema na ovom lokalitetu.</p> <p>Zbog značaja ovog lokaliteta za razvoj turizma na području općine Busovača, pitanje izgradnje vodovodnog i kanalizacijskog sistema nameće se kao prioritetna obaveza općine Busovača i nadležnih ministarstava.</p>	<p><i>Pitanje kanalizacionog sistema je riješeno i u SRC „Busovačka planina“ i u SRC „Pridolci“ kroz izgradnju glavnih kolektora i prečistača, čime je svim vlasnicima objekata omogućen priključak na kanalizacionu mrežu.</i></p>
4.	<p>Povrat poljoprivrednog zemljišta na Carici u posjed općine Busovača radi davanja istog na korištenje</p> <p>U cilju povrata poljoprivrednog dobra Carica od trenutnog korisnika Federalnog zavoda za poljoprivredu u posjed Općine Busovača radi davanja istog na korištenje neophodno je provesti i riješiti imovinsko-pravne odnose, a sve na temelju odredbi Zakona o poljoprivrednom zemljištu. U konkretnom slučaju radi se o površini 250 dunuma poljoprivrednog zemljišta koje se trenutačno ne koristi, a koje se može staviti u funkciju davanjem istog na korištenje zainteresiranim licima.</p>	<p><i>Nadležna služba provodi aktivnosti vezano za povrat zemljišta Općini Busovača.</i></p> <p><i>Pošto je procedura komplikovana i dugotrajna, nadamo se da će se ova aktivnost realizovati u planiranom skorijem periodu, odnosno, do kraja 2021. godine.</i></p>
5.	<p>Projekt podizanja intenzivnih zasada krošnjastog voća (jabučasto, koštičavo, jezgričavo)</p> <p>Podizanje zasada krošnjastog voća u posljednje je vrijeme na području općine Busovača intenzivirano i bilježi stalni porast.</p> <p>Shodno opredjeljenju samih građana za bavljenje navedenim vidom proizvodnje vršit će se stalne aktivnosti na podizanju intenzivnih zasada krošnjastog voća (jabučasto, koštičavo, jezgričavo), što će u krajnosti doprinijeti smanjenju neiskorištenih zemljišnih površina sa jedne, te osiguranju potrebnih financijskih sredstava i zapošljavanju sa druge strane.</p>	<p><i>U posljednjih pet godina nije došlo do značajnijeg povećanja površina zasađenih krošnjastim voćem na području općine Busovača.</i></p>
6.	<p>Projekt podizanja intenzivnih zasada jagodičastog voća</p> <p>Kao i u slučaju krošnjastog voća, sve veći je interes građana za podizanje zasada jagodičastog voća, zbog čega će podizanje intenzivnih zasada ove vrste voća biti permanentna aktivnost u narednom periodu.</p> <p>I ova grana privređivanja će imati pozitivne efekte, kako po pitanju iskorištavanja neiskorištenog zemljišta, tako i po pitanju samozapošljavanja većeg broja lica.</p>	<p><i>U posljednjih pet godina došlo je do povećanja površina zasađenih jagodičastim voćem za 20% u odnosu na stanje krajem 2016. godine.</i></p> <p><i>Povećanje se ogleda uglavnom u novim zasadima američke boovnice i jagoda.</i></p> <p><i>I ovaj trend je trenutno u stagnaciji zbog neriješenog pitanja i niske cijene otkupa.</i></p>

7.	<p>Preuzimanje i provođenje procedure aktiviranja neperspektivnih vojnih objekata na području općine Busovača (Kaćuni i Draga).</p> <p>Na području općine Busovača na dva lokaliteta postoje bivši vojni objekti koji su svrstani u kategoriju neperspektivne vojne imovine. Radi se o lokalitetima Kaćuni (Silos) i Draga.</p> <p>Zbog svoje atraktivne lokacije i infrastrukturnih pogodnosti koje već posjeduju (imaju kompletnu infrastrukturu u funkciji) isti će prelaskom u vlasništvo lokalne zajednice biti predmetom ponude potencijalnim ulagačima za pokretanje gospodarskih aktivnosti, sa ciljem aktiviranja istih i dodatnim zapošljavanjem većeg broja nezaposlenih lica sa područja općine Busovača, pod najpovoljnijim uvjetima za ulagača.</p>	<p><i>Iako su navedenei vojni objekti proglašeni neperspektivnom vojnom imovineom, Općina Busovača još uvijek nije u mogućnosti na zakonit način uknjižiti iste u svoje vlasništvo..</i></p>
8.	<p>Izrada socijalne karte stanovništva na području općine Busovača</p> <p>Teška socio-ekonomska situacija u općini Busovača prouzrokuje veliki broj lica koja potražuju razne vidove socijalne pomoći od Centra za socijalni rad. Isti nema mogućnosti da udovolji svim tim zahtjevima zbog nedovoljnih finansijskih sredstava.</p> <p>Iz navedenih razloga neophodno je sačiniti detaljnu socijalnu kartu općine Busovača sa svim bitnim segmentima. Pored toga, postojeći i potencijalni štićenici Centra za socijalni rad moraju biti informirani o njihovim pravima i načinu ostvarivanja tih prava.</p> <p>Za realiziranje ovih aktivnosti zadužena je JU Centar za socijalni rad Busovača, a o istima će odmah po završetku projekta informirati Općinsko vijeće Busovača. Na taj način bi lica koja se zaista nalaze u stanju socijalne potrebe bili u situaciji da svoja prava ostvaruju bolje i kvalitetnije.</p>	<p><i>I bez realiziranja izrade socijalne karte korisnici socijalne pomoći su redovno informirani o svojim pravima i zakonskim promjenama koje regulišu navedenu oblast.</i></p> <p><i>Shodno zakonskim propisima i propisanim procedurama korisnici socijalne zaštite redovno ostvaruju svoja prava</i></p> <p><i>Izrada socijalne karte stanovništva sa područja općine Busovača nije realizovana u cijelosti do isteka važenja aktuelne Strategije razvoja općine Busovača, odnosno do kraja 2020. godine, ali je urađena u segmentu:</i></p>
9.	<p>Izgradnja objekta tipa ustanove socijalne zaštite i stvaranje boljih uvjeta za rad JU Centar za socijalni rad Busovača</p> <p>Zbog sve veće zainteresovanosti osoba treće dobi za smještajem starijih i iznemoglih osoba u neku od ustanova interes za njihovo zbrinjavanje postao je daleko veći od stvarnih mogućnosti u širem okruženju, zbog čega se sama od sebe nameće obaveza izgradnje objekta tipa ustanove socijalne zaštite na području općine Busovača.</p> <p>Isto se odnosi i na smještaj socijalno ugroženih osoba u stanju potrebe za tuđom njegom.</p>	<p><i>Budžetom Općine Busovača za 2019. godinu planirana su sredstva za izradu projektne dokumentacije i početak radova na novom objektu JU Centar za socijalni rad Busovača.</i></p> <p><i>Urađena je izvedbena projektna dokumentacija, ali do izgradnje objekta namijenjenog JU Cuntar za socijalni rad postoji mogućnost preseljenja uposlenika ove ustanove u prostorije objekta stare Šumarije.</i></p> <p><i>Kroz aktivnosti Udruge „Dar srca“ Busovača riješeno je pitanje osiguranja zemljišta, izrade projekne</i></p>

	<p>U isto vrijeme nadogradnjom postojećeg objekta JU Centar za socijalni rad osigurati bolje uvjete za rad uposlenih u istoj.</p>	<p><i>dokumentacije i početnih radova na izgradnji doma za stare, iznemogle i socijalno ugrožene osobe.</i></p> <p><i>Navedena udruga u cilju osiguranja potrebnih sredstava za nastavak i dovršetak radova na domu aplicira na javne pozive kako resornih ministarstava viših razina vlasti, tako i na javne pozive Vlade i ministarstava Republike Hrvatske.</i></p>
10.	<p>Izrada Plana upravljanja krutim otpadom na području općine Busovača</p> <p>Odlaganje krutog otpada i uopće pitanje ekologije na području općine Busovača jedna su od gorućih problema i pitanja koja se sama od sebe nameću i koja je neophodno rješavati na način dugoročnog djelovanja.</p> <p>U tom cilju, a radi postizanja dugoročnih efekata Općina Busovača je već pristupila izradi Općinskog plana upravljanja otpadom u kojem će biti precizirane aktivnosti, nosioci istih, rokovi za izvršenje i izvori financiranja.</p> <p>Realiziranjem aktivnosti iz navedenog Plana koje podrazumijevaju uvođenje procesa organiziranog prikupljanja i odlaganja otpada umnogome će se doprinijeti podizanju ekološke svijesti građana i rješavanju ovog gorućeg problema na duži vremenski period.</p>	<p><i>Plan upravljanja krutim otpadom na području općine Busovača je urađen, i aktivnosti predviđene istim se provode kontinuirano u više faza.</i></p>
11.	<p>Završetak projekta plinifikacije prioritetnih dijelova općine Busovača</p> <p>Općina Busovača je jedna od općina koje su ušle u projekt plinifikacije, a o kojem su se gospodarski subjekti i sami građani koji su učestvovali u raspravama po istom pozitivno izjasnili.</p> <p>Navedeni projekt realizira JP BH gas, i isti iziskuje znatna financijska sredstva. Kako nije moguće utvrditi točnu dinamiku realiziranja ovog izuzetno značajnog projekta, planirano je da u početnoj fazi plinom kao energentom budu obuhvaćeni prioritetni dijelovi općine, odnosno, dijelovi za koje nositelj projekta ima ekonomsku opravdanost, a da se u daljnjim fazama isti širi prema iskazanom interesu samih građana.</p>	<p><i>Nadležno ministarstvo SBK je preuzelo obavezu izbora subjekta koji će dobiti koncesiju na izgradnju sekundarne mreže i upravljanje distribucijom plina.</i></p> <p><i>Aktivnosti oko izbora poduzeća koje će izgraditi sekundarnu mrežu prlinovoda u općinama do kojih je izgrađena primarna mreža su u toku.</i></p>
12.	<p>Završetak projekta Regionalnog vodovoda „Plava voda“</p> <p>Zajedno sa općinama Travnik, Novi Travnik, Vitez i Zenica, općina Busovača je ušla u realizaciju projekta Regionalnog vodovoda „Plava voda“.</p> <p>I za navedeni projekt su potrebna znatna sredstva koja trebaju uložiti same općine. I pored činjenice da općina Busovača nije u mogućnosti</p>	<p><i>Kada je u pitanju realizacija ovog projekta koji je od izuzetnog značaja za Općinu Busovača sve aktivnosti su dovedene do kraja kada je u pitanju zatvaranje konstrukcije finansiranja, pribavljene su sve potrebne saglasnosti, urađena je izvedbena projektna dokumentacija, općine učesnice u projektu su izdale mjenične izjave i mjenice.</i></p>

	<p>sama isfinancirati svoje obaveze, sigurno je da neće odustati od ovog izuzetno važnog projekta kojim bi se na dugoročan način riješilo pitanje urednog vodosnabdijevanja ne samo područja pokrivenog obuhvatom postojećeg gradskog vodovoda, već i prigradskih naselja koja trenutno imaju izražen problem vodosnabdijevanja.</p>	<p><i>Preostalo je da se izvrši provođenje procedure javne nabavke oko izbora najpovoljnijeg ponuđača za izvođenje radova, i navedena aktivnost je u toku, a općine učesnice u projektu su već od 01.08.2018. godine krenule sa otplatom kredita.</i></p> <p><i>Završen je predvalifikacijski tender za nadzor, izvođenje radova, izabrane su po četiri ponuđača za nadzor i izvođenje radova koji su u obavezi u narednom periodu dostaviti finansijske ponude.</i></p> <p><i>Izvršena je predkvalifikacija ponuđača za realizaciju sredstava iz FOPIP programa a koji obuhvata rekonstrukciju postojećih gradskih vodovoda u općinama koje su u projektu RV Plava voda.</i></p>
13.	<p>Rekonstrukcija preostalog dijela sekundarne mreže gradskog vodovoda</p> <p>Problemi urednog napajanja pitkom vodom korisnika gradskog vodovoda prisutni su duži period iz razloga velikih gubitaka u samoj mreži, od koje je dio još uvijek od AC cijevi. Općina Busovača navedeni problem treba riješiti kroz projekt „Plava voda“ koji podrazumijeva i rekonstrukciju gradskog vodovoda na dijelovima gdje su azbestno-betonske cijevi, uz istovremenu izgradnju lagune na vodo zahvatima za sirovu vodu V=3.000 m³ i uređenje zaštitnih zona izvorišta gradskog vodovoda.</p>	<p><i>Izvršeno je proširenje sekundarne mreže gradskog vodovoda u dužini od 12,74 km, broj potrošača povećan za 239.</i></p> <p><i>Pitanje izmjene AC cijevi uz rekonstrukciju gradskog vodovoda je planiran iz sredstava projekta „Plava voda“.</i></p>
14.	<p>Izrada izvedbene projektne dokumentacije za kanalizacijsku mrežu na području općine Busovača sa kolektorom</p> <p>Veći dio stanovnika općine Busovača za prikupljanje otpadnih voda koristi nepropisno izgrađene septičke jame, čiji se sadržaji infiltriraju u podzemne vode ili putem preljeva ispuštaju u neki od otvorenih kanala i potoka. U cilju rješavanja navedenog problema Općina Busovača će uraditi projektnu dokumentaciju za kanalizacijsku mrežu na području općine Busovača sa kolektorom.</p>	<p><i>Nije realizovano.</i></p>
15.	<p>Aktivnosti na realiziranju projekta brza cesta</p> <p>Direkcija za autoceste je pokrenula aktivnosti na izgradnji brze ceste koja će jednim svojim dijelom prolaziti kroz teritoriju općine Busovača. Promatrano sa svih aspekata navedeni projekt je od velikog značaja za našu Općinu, zbog čega će se Općina Busovača aktivno uključiti u njegovu realizaciju izvršenjem svojih obaveza koje se ogledaju u rješavanju imovinsko pravnih odnosa i izdavanja potrebnih suglasnosti.</p>	<p><i>Za projekat „Brza cesta“ osigurana su potrebna sredstva, a izgradnja prve faze počinje na području općina, Novi Travnik i Travnik zbog povoljnijih uslova za izvođenje radova.</i></p>

<p>16.</p>	<p>Nastavak izgradnje i asfaltiranja regionalnih putova</p> <p>Od izuzetnog značaja za općinu Busovača i sve njene građane je nastavak aktivnosti na izgradnji puteva Visoko – Kaćuni – Fojnica i Bare – Gornja Rovna - Vitez, koji su u prijedlogu da postanu regionalni putevi.</p> <p>Aktivnosti na realiziranju navedenih projekata odvijat će se kontinuirano i u fazama, u ovisnosti od osiguranja potrebnih sredstava.</p>	<p><i>Kada je u pitanju regionalni put Kaćuni – Lugovi – Visoko, ranije je realizovano I faza u dužini od 1.500 metara od Kaćuna prema Lugovima, i iz Kaćuna prema Silosu u dužini od 1.000 metara.</i></p> <p><i>Trenutno je u realizaciji II faza gdje se nastavlja aktivnost na dionici prema Lugovima u dužini od 1.000 metara, te od Silosa prema Fojnici takođe u dužini od cca 1.000 metara.</i></p> <p><i>Ulaganje izvršeno od strane viših nivoa vlasti, kantonalno i federalno, radi zadovoljenja parametara regionalnog puta i potreba korisnika.</i></p>
<p>17.</p>	<p>Saniranje gradskih ulica</p> <p>Činjenica je da se gradske ulice u većini slučajeva nalaze u lošem stanju. U narednom periodu neophodno je pristupiti rekonstrukciji i saniranju istih.</p>	<p><i>U posmatranom periodu je u užem dijelu grada izvršena sanacija i asfaltiranje dijela gradskih ulica, te asfaltiranje neasfaltiranih ulica u naselju Luka, a aktivnosti na rekonstrukciji asfaltiranih ulica u užem dijelu grada su planirane i u narednom periodu kao stalna obaveza.</i></p>
<p>18.</p>	<p>Rekonstrukcija i izgradnja novih infrastrukturnih objekata u ruralnim područjima općine</p> <p>Ppotrebe građana koji žive u ruralnim dijelovima općine Busovača, kada je u pitanju stanje infrastrukturnih objekata, daleko su iznad trenutnog stanja istih. Iz navedenih razloga nameće se potreba rekonstrukcije postojećih i izgradnje novih objekata iz oblasti infrastrukture, što podrazumijeva: putevi, vodovodi, kanalizacijski sistemi, javna rasvjeta.....</p> <p>I u narednom periodu, kao što je to i do sada činila, Općina Busovača će u okviru svojih mogućnosti sufinancirati projekte čiju su rekonstrukciju i izgradnju inicirali sami građani, uz obavezno finansijsko učešće samih građana u istima, istovremeno tražeći mogućnosti sufinanciranja i od strane nadležnih ministarstava.</p>	<p><i>Zbog velikog broja istih, navedeni projekti infrastrukture su u poglavlju ispod kapitalnih projekata.</i></p>
<p>19.</p>	<p>Izrada katastra komunalnih instalacija u gradskom području</p> <p>Zbog svoje važnosti, pogotovo kada je u pitanju realiziranje drugih izuzetno značajnih projekata na području općine Busovača, Općina Busovača će već u toku ove godine pristupiti pripremnim aktivnostima za izradu katastra komunalnih instalacija u gradskom području, a dinamika njegovog realiziranja će zavisiti od dinamike osiguranja potrebnih sredstava.</p>	<p><i>Nije realizovano</i></p>

20.	<p>Numerizacija stambenih objekata u svim naseljenim mjestima na području općine Busovača</p> <p>Općina Busovača je potpisala Ugovor sa Federalnom upravom za geodetske i imovinsko-pravne poslove Sarajevo o zajedničkom financiranju poslova izrade projekta označavanja naselja, ulica i trgova nazivima i zgrada brojevima i izradu adresnog registra za područje općine Busovača.</p> <p>Dio navedenih poslova za gradsko područje je urađen, a preostaju aktivnosti na završetku istog kada su u pitanju sva naseljena mjesta.</p>	<p><i>Pripreme, odnosno obilazak terena i popisivanje vlasnika stambenih objekata su obavljani, a u nastavku projekta se očekuje određivanje ulica u naseljenim mjestima koja zadovoljavaju kriterije za utvrđivanje naziva ulica i numerizacija stambenih jedinica u istima.</i></p>
21.	<p>Izgradnja reciklažnog dvorišta</p> <p>Organizirano skupljanje i upravljanje otpadom, zaštita okoliša i ekologija općine Busovača jedna su od gorućih problema i pitanja koja se sama od sebe nameću i koja je neophodno rješavati na način dugoročnog djelovanja.</p> <p>Sistem organiziranog upravljanja otpadom na području općine Busovača moguće je uspostaviti uz prethodno opremanje operatera zaduženog za prikupljanje i odvoz otpada novim sredstvima za rad (vozilo, kontejneri, kante...), a što je moguće osigurati vlastitim i donatorskim sredstvima na čemu Općina Busovača već uveliko radi. Pored toga, proširenjem obuhvata općine Busovača organiziranim prikupljanjem i odvozom otpada mogli bi riješiti probleme divljih deponija, uz saniranje postojećih divljih odlagališta otpada i pretvaranje istih u zelene površine. Zbog toga su navedene aktivnosti u samom vrhu prioriteta u narednom periodu.</p>	<p><i>Prva faza izgradnje reciklažnog dvorišta, što podrazumijeva izgradnju objekta i nabavku najnužnije opreme, je završena na lokalitetu „Mediapan“ Kaonik.</i></p> <p><i>Završena je i druga faza oko uređenja i nabavke preostale opreme čime je reciklažno dvorište odnosno sortirnica doveena u stanje iskorištenja kapaciteta u reciklaži, sortiranju i pakovanju recikliranog otpada.</i></p>
22.	<p>Izgradnja višenamjenskih sportskih terena po mjesnim zajednicama</p> <p>Omasovljavanje i animiranje što većeg broja građana za bavljenje sportom i buđenje svijesti o njegovoj važnosti moguće je većim brojem takmičenja na školskom nivou, organiziranjem školskih susreta i sportskih druženja kroz uključivanja u iste i mjesnih zajednica, motiviranjem učesnika prigodnim nagradama i sl. Sport bi se tako promovirao i uključio što veći broj djece us sportske aktivnosti.</p> <p>Problem je nedostatak odgovarajućih sportskih terena, posebno po većim naseljima, zbog čega je jedna od aktivnosti u narednom periodu izgradnja višenamjenskih sportskih igrališta po mjesnim zajednicama, čime bi veći broj građana imao mogućnost zadovoljiti svoje potrebe za bavljenje sportom.</p> <p>U realiziranje navedenih aktivnosti pored Općine Busovača i sufinanciranja od strane nadležnih ministarstava uključiti i same građane.</p>	<p><i>U većini mjesnih zajednica je izgrađen višenamjenski sportski teren, uglavnom u krugu školskih objekata i isti su u funkciji potreba građana.</i></p>

<p>23.</p>	<p>Dovršetak radova na dopremanju izgrađenih društvenih domova</p> <p>Nedovršeni društveni domovi izgrađeni u pojedinim mjesnim zajednicama zahtijevaju ulaganja kako bi se isti dovršili i priveli svojoj namjeni, a i izgrađeni objekti zbog višegodišnjeg neodržavanja zahtijevaju rekonstrukciju i sanaciju.</p> <p>Iz navedenih razloga je neophodno pristupiti aktivnostima na dovršetku radova na izgrađenim a nedovršenim društvenim domovima po mjesnim zajednicama, čija je prevashodna namjena upravo oblast kulture, čime bi kulturni sadržaji na ovim prostorima bili daleko iznad trenutnog stanja.</p> <p>Kao i u slučaju izgradnje sportskih terena, tako i u ovom slučaju u realiziranje navedenih aktivnosti pored Općine Busovača i sufinanciranja od strane nadležnih ministarstava uključiti i same građane putem mjesnih zajednica.</p>	<p><i>U posmatranom periodu u navedenu aktivnost uložena su značajna finansijska sredstva, dijelom iz budžeta Općine, a dijelom od viših razina vlasti.</i></p> <p><i>U dosadašnjem periodu izvršena rekonstrukcija i obnova ranije izgrađenih društvenih domova, a za nove društvene domove u fazi je ili izrada projektne dokumentacije ili je izgradnja istih već počela.</i></p>
<p>24.</p>	<p>Racionalizacija i educiranje službenika općinske administracije</p> <p>I pored općeg mišljenja da općinska administracija dobro funkcionira, sukladno općim kretanjima u društvu neophodno je poduzeti sve potrebne mjere na podizanju kvaliteta usluga iste na još viši nivo.</p> <p>Višak uposlenih rješavati postupno, kroz odlazak istih u mirovinu po ispunjavanju potrebnih uvjeta, a u slučaju potrebe za novim uposlenicima upošljavati mlade i visokoobrazovane kadrove.</p> <p>Uporedo sa navedenim procesom vršiti stalno educiranje službenika radi podizanja nivoa njihovih znanja i vještina u obnašanju svakodnevnih poslova.</p>	<p><i>U proteklih pet godina penzionisano je 8 uposlenika službi za upravu a da u međuvremenu nije izvršen prijem niti jednog novog službenika.</i></p> <p><i>Svake godine službenici organa uprave pohađaju seminare edukacijskog karaktera u cilju sticanja novih znanja i vještina.</i></p> <p><i>U toku 2019. godine izvršena je rekonstrukcija šalter sale matičnog ureda, a izvršen je i prijem 3 visokoobrazovana nova uposlenika – službenika.</i></p> <p><i>U 2020. godini uposleno je troje namještenika- dvije spremačice i kafe kuharica, dok u 2021. godini u penziju odlazi 9 uposlenika.</i></p>
<p>25.</p>	<p>Izrada Strategije komuniciranja Općine Busovača i građana</p> <p>Jasno je da bez transparentnosti u radu javne uprave nema pozitivnih rezultata, i da je cilj iste u što većoj mjeri odgovoriti zahtjevima građana, a što se može jedino što većim sudjelovanjem građana u radu državne uprave – općinske administracije.</p> <p>U cilju što veće transparentnosti u radu Općine izraditi i na sjednici Općinskog vijeća Busovača usvojiti Strategiju komuniciranja sa građanima sa uspostavljenim mehanizmima komuniciranja dostupnim svim građanima.</p>	<p><i>Strategija komuniciranja Općine Busovača sa javnošću je bila aktuelna u periodu 2011. – 2015. godina. Nije rađena nova Strategija komuniciranja, tako da bi trebalo pristupiti izradi iste za naredni period.</i></p>

<p>26.</p>	<p>Uspostava z.k. podataka po katastarskim podacima</p> <p>Po navedenom pitanju uspostave zemljišno-knjižnih podataka po katastarskim podacima, u toku su aktivnosti na njegovom realiziranju na području katastarske općine Busovača, a nakon toga slijedi katastarska općina Kaćunii, stim što je prosljeđen i prijedlog od strane Općine Busovača da se u ovoj fazi isti posao uradi i za područje koje obuhvata katastarska općina Solakovići.</p>	<p><i>Usklađivanje zemišno-knjižnog stanja sa katastarskom evidencijom, to jest harmonizacija, trenutno se provodi za katastarsku općinu Busovača, gdje je prikupljeno ukupno 3.727 predmeta od kojih je sud do sada obradio oko 1.500. Nakon obrade svih predmeta za k.o. Busovača slijedi isto za k.o. Kaćuni i k.o. Solakovići.</i></p>
-------------------	---	--

Ostale realizovane aktivnosti iz oblasti infrastrukture⁴⁹

Pored naprijed navedenih kapitalnih projekata predviđenih Strategijom razvoja općine Busovača 2016.-2020. godine koji su već realizovani, potrebno je u ovoj analizi istaći da je pored istih u posmatranom periodu realizovan veći broj projekata iz oblasti izgradnje i rekonstrukcije objekata infrastrukture koji su u znatnoj mjeri poboljšali uslove življenja na ovim prostorima.

Najviše urađenog je u oblasti izgradnje i rekonstrukcije lokalnih puteva, ali nisu zanemarljivi ni radovi na izgradnji lokalnih vodovoda, javne rasvjete, kanalizacionih sistema.....

U svim navedenim aktivnostima svoje direktno učešće dali su sami građani, korisnici istih, dok je u najvećem broju slučajeva svoj doprinos realizovanju navedenih projekata dali Općina Busovača.

Prikaz realizovanih projekata u navedenom periodu dat je u tabelarnog pregledu (po godinama) koji slijedi:

⁴⁹ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača, Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe i Služba za financije/finansije, i riznicu/trezor Općine Busovača

Godina	Putevi	Rasvjeta	Vodovod i kanalizacija	Ostalo
2016.	<ul style="list-style-type: none"> - asfaltiranje puta u MZ Polje, - rekonstrukcija puta u MZ Putiš, - asfaltiranje putnih dionica i sanacija udarnih rupa na području općine Busovača, - rekonstrukciju i betoniranje tri putna pravca u MZ Buselji, - asfaltiranje dijela puta u Stranama - I i II faza, MZ Kaonik, - asfaltiranje dijela puta u MZ Bare, - asfaltiranje puta u naselju Podjele, - MZ Putiš –izrada drenažnog kanala na putu u Jelinku, - MZ Lugovi-Galjen izrada drenažnog kanala, - betoniranje dijela puta u naseljenom mjestu Kula, - MZ Bukovci – isporuka materijala za put u Bukovcima, - isporuka materijala za puteve Turići i Dolac (MZ Lugovi)....., - nasipanje lokalnih i nekategorisanih puteva šljunkastim materijalom, 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>izrada javne rasvjete kod OŠ Kaćuni,</i> - <i>izrada javne rasvjete SRC Pridolci,</i> - <i>izrada javne rasvjete u mjestu Gudelj,</i> - <i>izrada javne rasvjete u naseljima Putiš i Skradno,</i> - <i>izrada javne rasvjete u naselju Ivančica Brdo,</i> - <i>uplate za priključak javne rasvjete i elektro-energetske saglasnosti,</i> - <i>izrada javne rasvjete u naselju Kaćuni,</i> - <i>održavanje javne rasvjete na području općine Busovača.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - proširenje gradskog vodovoda u mjestima Strane, Merdani, Putiš, Grablje, Gavrine kuće, - regulacija potoka u MZ Putiš, - izgradnja rezervoara u MZ Skradno, - izgradnju rezervoara za vodu u mjestu Krvavčići, MZ Kaćuni, - izgradnja kanalizacione mreže u MZ Merdani, - izgradnja kanalizacione mreže u MZ Kaćuni, - nabavka betonskih cijevi za MZ Putiš i Solakovići, - rekonstrukcija vodovoda u MZ Lugovi, - izgradnja rezervoara za vodu Zlatino vrelo – Gusti Grab, - izgradnja rezervoara Gornji Buselji – Sušike, - izgradnja vodovoda Gornja Carica, - izgradnja i rekonstrukcija vodovoda u MZ „Ivančica“, - izgradnja kanalizacije MZ Busovača I, - regulacija oborinskih voda SRC Pridolci, - izgradnja rezervoara za vodu Mehurići (MZ Kaćuni) - izgradnja rezervoara za vodu Bešići – MZ Gusti Grab - izgradnja kanalizacione mreže Jelinak – Brize, - izgradnja dijela kanalizacione mreže u MZ Jurićeve Bare, - proširenje gradskog vodovoda Kadića Strana....., - rekonstrukcija vodovodne mreže – n.m. Donji Solakovići, 	<ul style="list-style-type: none"> - izgradnja reciklažnog dvorišta u krugu tvornice „Mediapan“– I faza, - regulacija korita rijeke Lašve u Kaoniku, - projekat utopljanja zgrade Općine Busovača – izmjena stolarije, - dovršetak radova na objektu Doma mladih sa područnom ambulantom u MZ Lugovi, - regulacija potoka katoličko groblje Brize, - demontaža starog i izgradnja novog AB mosta u Krčevine – Skradno, - izrada krovne konstrukcije na Domu kulture Hrasno, - rekonstrukcija mosta na rijeci Kozici – Podstijena, - regulacija oborinskih voda u SRC Pridolci,

Godina	Putevi	Rasvjeta	Vodovod i kanalizacija	Ostalo
2017.	<ul style="list-style-type: none"> - asfaltiranje puta u MZ Hrasno, - asfaltiranje puta ul. Željeznička - do zgrade Elektroprivrede, - asfaltiranje dijela puta od naselja Rijeka do naselja Vraniska, - asfaltiranje puta u mjestu Doci, MZ Kaćuni – Gusti Grab, - asfaltiranje puta u mjestu Dolac – MZ Lugovi, - krpanje udarnih rupa u gradskim i prigradskim ulicama, - saniranje podloge i asfaltiranje puteva u MZ Luka (Isaka Samokovlije, pored kuće Haska – Nikolina P., Komšić – Varešković), - rekonstrukcija puta u ulici Luka, - betoniranje dionice puta Jelinak – MZ Putiš, - asfaltiranje puta KPZ Kaonik do škole Kaonik, - nasipanje lokalnih i nekategorisanih puteva šljunkastim materijalom, - asfaltiranje dijela puteva u poslovnoj zoni „Mediapan“, 	<ul style="list-style-type: none"> - izgradnja rasvjete u MZ Kaćuni, naselje Luški put, - izgradnja javne rasvjete u MZ Buselji, - priključak EES- ulica „16.kolovoz“, MZ Kaonik, Luški put, - izrada projekta javne rasvjete TS Bare, Jazvine, Gudelj, - nabavka materijala i izrada javne rasvjete - Lugovski put. - priključak struje za kanalizaciju – SRC Busovačka planina, 	<ul style="list-style-type: none"> - izgradnja pumpne podstanice za vodovod u naseljenom mjestu Skradno, - izgradnja kanalizacione mreže na – SRC Busovačka planina, - vodovod Bakije, MZ Putiš (pumpna stanica), - EES za vodovod i sekundarna vodovodna mreža Bakije – MZ Putiš, - rezervoar za vodu Bešići, - rezervoar za vodu Mehurići, - rezervoar za vodu ZLatino vrelo“ u naseljenom mjestu Gusti Grab – II faza, - izgradnja rezervoara za vodu Strane, - cjevovod i vodospremnik Vuletine kuće – Gusti Grab, - izgradnja vodovodne instalacije Rovna, - izgradnja kanalizacije MZ Hrasno, - drenažni kanali igrališta u Kaćunima i dio školskog igrališta, - izgradnja vodovoda Bare, - izgradnja vodovoda Sušike – Buselji, - izgradnja vodovoda Jazvine – Pandurica, - izgradnja vodovoda u Milavicama, - izgradnja vodovoda u Stranama – II faza, 	<ul style="list-style-type: none"> - rekonstrukcija mosta na Kozici, - čišćenje vodotoka rijeke Kozica, - regulacija kanala lokalnog potoka u MZ Putiš, - izgradnja reciklažnog dvorišta sa sortirnicom – radovi na dovršenju započete investicije JKP „Komunalac“ Busovača, - izrada Elaborata o određivanju granica vodnog dobra na području općine Busovača, - utopljanje zgrade JU Srednja škola Busovača – izmjena stolarije, - izrada glavnog projekta multimedijalne dvorane u sistemu Župnog ureda crkve sveti Anto Padovanski, - izgradnja i opremanje objekta za smještaj elektro postrojenja za bioprečištač Busovača planina, - nabavka bioprečištača za SRC Busovačka planina, - nabavka i isporuka komunalne opreme (kante, kontejneri...), - izgradnja zelenih otoka u Busovači.

Godina	Putevi	Rasvjeta	Vodovod i kanalizacija	Ostalo
2018.	<ul style="list-style-type: none"> - asfaltiranje puta u MZ Lugovi- Dobraljevo, - asfaltiranje puta u MZ Lugovi- Turići, - asfaltiranje puta u MZ Busovača- Kadića strana, Šehovići, - asfaltiranje puta u MZ Putiš, - sanacija puta Kadića strana i nasip betonskih cijevi u naselju Dvor, - izgradnja poduzetničke infrastrukture - poslovna zona „Mediapan“, - asfaltiranje puta Mehurići, MZ Kaćuni, - asfaltiranje u MZ Carica, - betoniranje puta u MZ Merdani, - rekonstrukcija i asfaltiranje puta u MZ Bare, - asfaltiranje puta u MZ „Ivančica“, i MZ Busovača I, - sanacija i rekonstrukcija puteva na području općine Busovača, - asfaltiranje puta za Granice, MZ Kaonik, - asfaltiranje dijela puta u MZ Bukovci, Merdani, Kaćuni, - asfaltiranje ulice u MZ Luka, - armaturne mreže i beton za put Dvor, - armaturne mreže i beton za put Lončari, - materijal za nastavak radova na putu Bakije, - saniranje podloge i betoniranje puta u MZ Buselji, - asfaltiranje puta Carica, - asfaltiranje puta Hrasno – Krištine kuće, - nasipanje lokalnih i nekategorisanih puteva šljunkastim materijalom, - asfaltiranje puta u MZ Solakovići, - nabavka i isporuka betona za puteve u MZ, - rekonstrukcija puta u Stubici – MZ Lugovi, 	<ul style="list-style-type: none"> - izgradnja javne rasvjete u MZ Merdani, - izgradnja javne rasvjete u MZ Kaćuni i MZ Busovača, - izgradnja javne rasvjete u MZ „Ivančica“. 	<ul style="list-style-type: none"> - nabavka vodovodnih i kanalizacionih cijevi za MZ Putiš, MZ Kaćuni i MZ Bare, - radovi na vodovodu Bakije, - regulacija korita Luškog potoka, - regulacija korita rijeke Lašva, - izgradnja vodovoda Donja Kula, - nabavka kanalizacionih cijevi za Skradno, - rezervoar za vodu Polje, - rezervoar za vodu Kovačevac, - regulacija oborinske odvodnje na lokalnom putu Silos – Mehurići, - izgradnja rezervoara za vodu u MZ „Ivančica” – III faza, - izgradnja rezervoara vodovoda „Kapak“ u MZ „Ivanica“, - rekonstrukcija vodovoda u MZ Buselji u dužini od 1300 metara, - nabavka kanalizacionih cijevi za MZ „Ivančica“, 	<ul style="list-style-type: none"> - izrada termo fasade za Dom kulture Hrasno, - selektivno skupljanje otpada (zeleni otoci), - sufinansiranje izrade projekta za put Busovača – SRC Pridolci, - sanacija filijalne crkve Čep Busovača, - rekonstrukcija krovne konstrukcije i opremanje Doma kulture Buselji, - izrada projektne dokumentacije za društveni dom Krčevac, - izgradnja sportskog kombinovanog igrališta „Luke“ u MZ Lugovi, - rekonstrukcija imamske kuće u Busovači, - uređenje sale Doma mladih Kaćuni u dječije obdanište, - regulacija dijela korita Luškog potoka u MZ Lugovi, - zamjena dotrajale krovne konstrukcije i izrada fasade na objektu upravne zgrade FK „Kaćuni“, - regulacija dijela korita rijeke „Ivančica“, - sanacija pristupnog puta i klizišta Bukovci i Podstijena - rekonstrukcija mosta na rijeci Ivančica, - izgradnja potpornog zida na rijeci Ivančica, - uređenje zida i dijela platoa gradskog trg u Busovači.

Godina	Putevi	Rasvjeta	Vodovod i kanalizacija	Ostalo
2019.	<ul style="list-style-type: none"> - asfaltiranje puta u MZ Buselji – Vujevića kuća do kuće Smoljo Drage, - sanacija podloge i asfaltiranje puta u MZ Bare (Mađarove kuće), - asfaltiranje puta u MP Podbare – Lugovi, - asfaltiranje puta Humci u MZ Lugovi, - asfaltiranje puta Kovačevac, - asfaltiranje puta Mehurići, 	<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja javne rasvjete u MZ Solakovići, - Javna rasvjeta Dubrave, - 	<ul style="list-style-type: none"> - izgradnja odvodnih kanala za oborinske vode Bare-Kaćuni, - uređenje klorne stanice gradskog vodovoda, - izgradnja pumpne podstanice Podkula, - rezervoar za vodu Podkula, - oprema za automatizaciju gradskog vodovoda, - kanalizaciona mreža u Ravni, 	<ul style="list-style-type: none"> - rekonstrukcija sale za sport OŠ „Busovača, - regulacija korita Luškog potoka, - čišćenje divljih deponija i zaštita obalnog pojasa Klokočnica, Kozic, Ivančica i Lašva, - utopljavanje objekta pravoslavne crkve u Busovači, - rekonstrukcija društvenog doma u Ravni, - regulacija dijela rijeke Klokočnica i Kozica u MZ Kaćuni, - regulacija korita rijeke Kozica i ostalih vodotoka, - rekonstrukcija filijalne crkve Čep,

Godina	Putevi	Rasvjeta	Vodovod i kanalizacija	Ostalo
2020.	<ul style="list-style-type: none"> - rekonstrukcija i asfaltiranje puta Krvavčići, - asfaltiranje puta u ulici Evelije Čelebije, - asfaltiranje puta Skradno, - asfaltiranje puta Lončari – Brize, - asfaltiranje puta Strane – I faza, 	<ul style="list-style-type: none"> - izgradnja javne rasvjete Putiš, - izgradnja javne rasvjete Polje, 	<ul style="list-style-type: none"> - izgradnja rezervoara za vodu Buselji, - sanacija bazena Draga, - izgradnja kanalizacione mreže Podcarički put, - rekonstrukcija vodovoda Bojkovac, - rekonstrukcija gradske vodovodne mreže Krčevine, - izgradnja pumpne podstanice Mihaljevići, - izgradnja rezervoara za vodu Bare, 	<ul style="list-style-type: none"> - utopljavanje stambene zgrade u ulici Ive Andrića, - utopljavanje doma u Hrasnu, - regulacija oborinskih voda Bukovci, - regulacija oborinskih voda Jelinak, - rekonstrukcija krova na imamskoj kući u Putišu,